

БАТЛАВ:

БОУАӨЯ-НЫ ХБОБНУГ-ЫН

ДАРГА:.....Г.ЭНХМӨНХ

ЗӨВШӨӨРЧ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮҮРЭГ ХҮЛЭЭСЭН:

“МОЭНКО” ХХК-ИЙН ДЭД ЗАХИРАЛ:..... Ж.ОЮУНЧИМЭГ

**ХОВД АЙМГИЙН ДАРВИ СУМЫН НУТАГТ БАЙРЛАХ “МОЭНКО”
ХХК-ИЙН ХӨШӨӨТИЙН НҮҮРСНИЙ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН
2025 ОНД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН
ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

**АШИГТ МАЛТМАЛЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ДУГААР: (MV-001414, MV-
001640, MV-006525, MV-004322, MV-011887, MV-020299, MV-011888, MV-015289)**

АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН РЕГИСТРИЙН ДУГААР: 5141583

ХЯНАСАН:

БОУАӨЯ-НЫ ХБОБНУГ-ЫН АХЛАХ

ШИНЖЭЭЧ...../Ц.ЖАРГАЛНЭМЭХ/

БОЛОВСРУУЛСАН:

МОЭНКО ХХК-ИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ОРЛОГЧ

МЕНЕЖЕР...../Б.ГАНБОЛД/

ГАРЧИГ

ЗУРГАН МЭДЭЭЛЛИЙН ЖАГСААЛТ	iii
ХҮСНЭГТЭН МЭДЭЭЛЛИЙН ЖАГСААЛТ	iii
ОРШИЛ.....	1
НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА.....	3
1.1 Төслийн ерөнхий мэдээлэл	3
1.2 Ордын нөөц.....	6
1.3 Дэд бүтэц	7
1.4 Нүүрс олборлолт, ил уурхайн хүчин чадал	9
1.5 Нүүрс баяжуулах технологи, тоног төхөөрөмж	9
1.6 Өрөмдлөг, тэсэлгээний ажил.....	10
1.7 Уурхайн тээвэр	10
1.8 Ил уурхайн үндсэн хэмжээс, загварчлал	11
ХОЁР. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ ОРЧМЫН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГМИЙН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ, ОНЦЛОГ	13
2.1 Төслийн байршил, үйл ажиллагаа	13
2.2 Газрын гадарга, хэвлий	13
2.3 Уур амьсгал	13
2.4 Агаарын чанар	13
2.5 Гадаргын ус	14
2.6 Газрын доорх ус.....	14
2.7 Хөрсөн бүрхэвч	15
2.8 Ургамлан нөмрөг.....	15
2.9 Амьтны аймаг	15
2.10 Тусгай хамгаалалттай газар нутаг	15
2.11 Түүх, соёлын дурсгалт зүйл	15
2.12 Нийгэм, эдийн засгийн байдал.....	16
2.13 Ус хэрэглээний урьдчилсан тооцоо	16
ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ	17
3.1 Газарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах.....	17
3.2 Агаарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах.	17
3.3 Усны нөөц, чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах.....	18
3.4 Хөрс, ургамалд үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах	19
3.5 Амьтны аймагт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах	19
ДӨРӨВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ	20
4.1 Зорилго, зорилт.....	20
4.2 Төлөвлөгөөний хамрах хүрээ.....	21
4.3 БОМТ-ний нийт зардал	21
ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	23
Нөхөн сэргээх ажлын төлөвлөгөө	26
ЗУРГАА. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	28
Дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөөний танилцуулга	29

ДОЛОО. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	31
НАЙМ. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	32
Түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээ	33
ЕС. ТҮҮХ СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	35
АРАВ. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	36
Хог хаягдлын менежментийн үндсэн зарчим.....	37
АРВАН НЭГ. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	42
АРВАН ХОЁР. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР	43
Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	45
АРВАН ГУРАВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	47
АРВАН ДӨРӨВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН	48
ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	48
ХАВСРАЛТ 1. АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ	50
ХАВСРАЛТ 2. ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ХУУЛБАР.....	52
ХАВСРАЛТ 3. БОАЖЯ-НЫ ЛАВЛАГАА	69
ХАВСРАЛТ 4. БОМТ-НИЙ БАРЬЦАА МӨНГӨНИЙ БАРИМТ	78
ХАВСРАЛТ 5. ТУХАЙН ЖИЛД АШИГЛАХ ХИМИЙН БОДИСЫН НЭР, ХЭМЖЭЭ.....	80
ХАВСРАЛТ 6. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС.....	83

ЗУРГАН МЭДЭЭЛЛИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. Хөшөөтийн нүүрсний ордын байршлын зураг	3
Зураг 2. Тоног төхөөрөмжийн холболтын бүдүүвч	10
Зураг 3. Ил уурхайн ашиглалтын эцсийн байдал	12
Зураг 4. Агаарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах техник шийдлүүд.....	17
Зураг 5. Усны ашиглалт хянах камерын үйл ажиллагаа	18
Зураг 6. Ус зөөвөрлөх машиныг зориулалтаар нь ялгасан байдал	18
Зураг 7.Хөшөөтийн уурхайн дүйцүүлэн хамгааллыг хэрэгжүүлэхээр сонгосон “Сутай”ОНТХГ болон түүний орчмын газар	30
Зураг 8. Аюултай хаягдлын ангилан ялгалт	40

ХҮСНЭГТЭН МЭДЭЭЛЛИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Тусгай зөвшөөрлийн талбайн мэдээлэл.....	4
Хүснэгт 2. Төслийн техник, эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүд.....	5
Хүснэгт 3. Ордын нөөц (B+C).....	6
Хүснэгт 4. Ил уурхайн үндсэн хэмжээс.....	12
Хүснэгт 5. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний төсвийн задаргаа	22
Хүснэгт 6. Төслийн техник, тоног төхөөрөмжүүд	26
Хүснэгт 7. Ахуйн хог хаягдлын төрөл ба зохицуулалт.....	39
Хүснэгт 8. Аюултай хог хаягдлын төрөл ба зохицуулалт.....	40

ОРШИЛ

Хөшөөтийн чулуун нүүрсний орд нь Ховд аймгийн Дарви сумын Мөрөн багийн нутагт Монгол Алтайн нурууны зүүн урд төгсгөлийн хойд хэсэгт, Улаанбаатар хотоос баруун тийш 1300 км, Ховд хотоос зүүн урагш 210 км, Дарви сумаас баруун урагш 50 км, Цэцэг сумаас хойш 29 км-ийн зайд оршино.

“Хөшөөтийн чулуун нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах” төсөл нь нийт 1885.6 га талбайг хамарсан MV-015289, MV-011888, MV-011887, MV-006525, MV-004322, MV-001640, MV-001414, MV-020299 тоот ашиглалтын 8 тусгай зөвшөөрөлтэйгээр нүүрс олборлох үйл ажиллагаа явуулж байна.

Хөшөөтийн чулуун нүүрсний төслийн үйл ажиллагаа нь байгаль орчин, уул уурхай, зам тээвэр, барилга, хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй зэрэг нийгмийн салбарын бүхий л төрлийг хамарсан цогц хэлбэрээр явагдаж байгаа бөгөөд түүнтэй холбогдох хууль, журам, заавар, стандартуудыг мөрдөн ажиллаж байна.

Цаашид уурхайн үйл ажиллагаа өргөжих тусам байгаль орчны ажлуудыг холбогдох мэргэжлийн байгууллагуудтай нягт хамтран ажиллах ба мөн олон улсын дэвшилтэт технологийг байгаль орчныг хамгаалах ажилд нэвтрүүлэн ажиллах болно.

МоЭнКо ХХК нь 2007 оноос өрөмдлөг хайгуулын ажил эхэлсэн бөгөөд энэ үеэс эхлэн Монгол улсын хууль тогтоомжийн дагуу байгаль хамгаалах чиглэлээр дараах ажлуудыг мэргэжлийн байгууллага болон компанийн дотоод нөөц бололцоогоор хийж гүйцэтгээд байна. Үүнд:

Хүснэгт 1. Байгаль хамгаалах чиглэлээр хийгдсэн ажил

№	Хийгдсэн ажлын нэр	Хийгдсэн он	Байршил	Тоо, хэмжээ
1	Техникийн нөхөн сэргээлт	2018-2024	Дарви сум	74.4 га
			Цэцэг сум	
			Алтай сум	
			Үенч сум	
			Булган сум	
2	Булгийн эх хашиж хамгаалах	2018-2024	Дарви сум	17 ширхэг
			Цэцэг сум	
			Алтай сум	
			Үенч сум	
			Булган сум	
3	Биотехникийн арга хэмжээ	2020-2024	Дарви сум	1730 пресс, 15 тонн хужир
			Цэцэг сум	
			Үенч сум	
4	Хогийн цэгийн техникийн нөхөн сэргээлт	2018-2024	Дарви сум	122.7 га
			Цэцэг сум	
			Алтай сум	
			Үенч сум	
			Булган сум	
5	Гүнийн худаг	2022-2023	Дарви сум	3 ширхэг
			Цэцэг сум	
6	Мод, суулгац	2016-2024	Дарви сум	105400 ширхэг
			Цэцэг сум	
			Алтай сум	
			Үенч сум	
			Булган сум	
			Жаргалант сум	
			Богд хан уул	

7	Хашиж хамгаалсан талбай	2018-2019	Дарви сум	475 га
			Булган сум	
			Цэцэг сум	
8	Хүлээлгэн өгсөн хашааны тор, шон, төмөр утас	2020-2021	Цэцэг сум	14000 метр тор, 3000 ширхэг шон, 23 боодол төмөр утас
			Үенч сум	
			ҮББГСГЗ	
9	Самбар, тэмдэг тэмдэглэгээ	2018-2023	Дарви сум	43 ширхэг
			Цэцэг сум	
			ҮББГСГЗ	
			Үенч сум	

Хүснэгт 2. Мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэсэн судалгаа шинжилгээний ажил

№	Судалгаа шинжилгээний ажил	Хийж гүйцэтгэсэн компани	Гүйцэтгэсэн он
1	Хөшөөт тус нутгийн байгаль орчны суурь судалгаа	Эко Алтай ХХК	2007 он
2	Хөшөөтийн нүүрсний уурхайн ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий талбайд газрын төлөв байдал, чанарын улсын хянан баталгаа	Геоценоз ХХК	2009-2020 он
		Гурван тайга ХХК,	
		Давхар Ертөнц ХХК	
3	Хөшөөтийн нүүрсний уурхайн БОНБНУ	Бөхөн Чингэлэг ХХК	2008-2024 он
		УМСМ ХХК,	
		ОЙТ БҮС ХХК	
4	Байгаль орчны аудитыг	Цэхи консалтинг ХХК	2014-2024 он
		Мөнх Мизу ХХК	
		ЭБГ Консалтинг ХХК	
5	Хөшөөтийн уурхайн ажилтнуудын кемп болон оффисын “Цэвэрлэх байгууламжийн төсөл”-ийн Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээ	Давхар Ертөнц ХХК	2020 он
6	Агаарын чанарын хяналт шинжилгээ	ЦУОХШГазар	2016-2024 он
		Грийн ази консалтинг	

НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

1.1 Төслийн ерөнхий мэдээлэл

Төслийн нэр: Хөшөөтийн чулуун нүүрсний ордыг ил уурхайн аргаар ашиглах төсөл

Төсөл хэрэгжүүлэгч байгууллага: “МоЭнКо” ХХК

Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг: Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 4 дүгээр хороо, Сөүлийн гудамж 23, Түшиг төв, 3 давхар, Утас: (976)-7711-0567, (976)-9911-0170 Вэб хуудас: www.moenco.mn, E-mail: oyunchimeg.ja@mongolia-energy.com

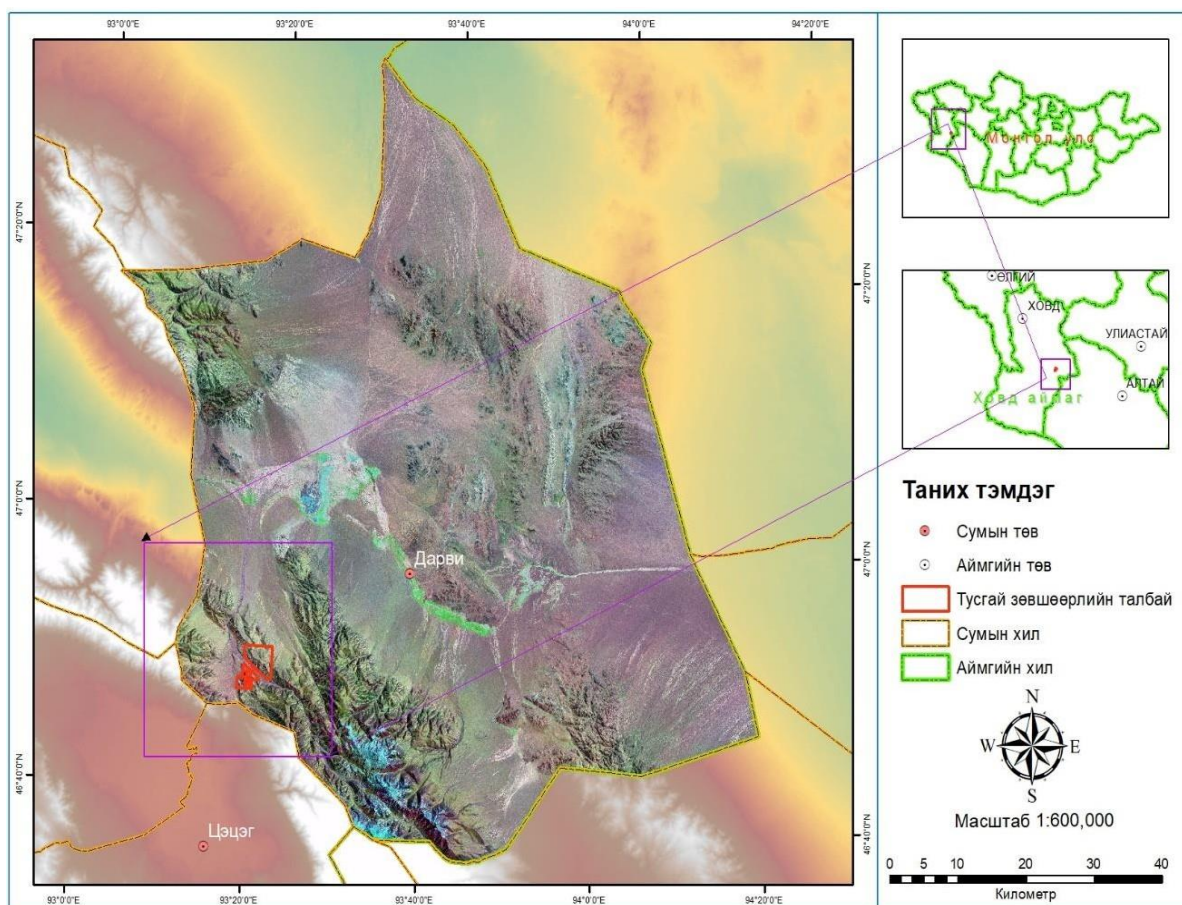
Аж ахуйн нэгжийн улсын бүртгэлийн гэрчилгээ:

- Улсын бүртгэлийн дугаар: 9019023025
- Улсын регистрийн дугаар: 5141583

Ашигт малтмал ашиглах тусгай зөвшөөрөл:

Хөшөөтийн нүүрсний уурхай нь (MV-015289, MV-011888, MV-011887, MV-006525, MV-004322, MV-001640, MV-001414, MV-020299) тоот ашиглалтын 8 тусгай зөвшөөрлийн 1885.6 га талбайг хамран үйл ажиллагаагаа явуулдаг.

Төслийн талбайн байршил: Хөшөөтийн нүүрсний орд нь Ховд аймгийн Дарви сумын Мөрөн багийн нутагт Монгол Алтайн нурууны зүүн урд төгсгөлийн хойд хэсэгт оршино. Тус орд нь Улаанбаатар хотоос баруун тийш 1300 км, Ховд хотоос зүүн урагш 210 км, Дарви сумаас баруун урагш 50 км, Цэцэг сумаас хойш 29 км-ийн зайд байрладаг.

Зураг 1. Хөшөөтийн нүүрсний ордын байршлын зураг

Хүснэгт 3. Тусгай зөвшөөрлийн талбайн мэдээлэл

№	Тусгай зөвшөөрлийн дугаар	Талбай,га	Талбайн солбицлууд	
			Өргөрөг	Уртраг
1	MV-001414	28.8	93° 19' 29.56"	46° 47' 51.49"
			93° 19' 7.56"	46° 47' 51.49"
			93° 19' 7.56"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 29.56"	46° 48' 11.5"
2	MV-001640	40.87	93° 19' 14.56"	46° 48' 21.5"
			93° 18' 49.57"	46° 48' 21.5"
			93° 18' 49.57"	46° 48' 46.49"
			93° 19' 14.56"	46° 48' 46.49"
3	MV-004322	53.97	93° 19' 39.55"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 14.56"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 14.56"	46° 48' 44.5"
			93° 19' 39.57"	46° 48' 44.5"
4	MV-006525	45.79	93° 19' 39.55"	46° 47' 31.49"
			93° 19' 14.56"	46° 47' 31.49"
			93° 19' 14.56"	46° 47' 51.49"
			93° 19' 29.56"	46° 47' 51.49"
			93° 19' 29.56"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 39.55"	46° 48' 11.5"
5	MV-011887	203.48	93° 19' 7.56"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 7.56"	46° 47' 51.49"
			93° 19' 14.56"	46° 47' 51.49"
			93° 19' 14.56"	46° 47' 31.49"
			93° 18' 9.56"	46° 47' 31.49"
			93° 18' 9.56"	46° 48' 21.5"
			93° 19' 14.56"	46° 48' 21.5"
			93° 19' 14.56"	46° 48' 11.5"
6	MV-011888	1296.31	93° 21' 59.57"	46° 50' 41.49"
			93° 21' 59.56"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 39.55"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 39 57"	46° 48' 44 5"
			93° 19' 14.56"	46° 48' 44.5"
			93° 19' 14.56"	46° 48' 46.49"
			93° 18' 49.57"	46° 48' 46.49"
			93° 18' 49.57"	46° 50' 41.49"
7	MV-015289	39.25	93° 19' 54.55"	46° 47' 31.49"
			93° 19' 39.55"	46° 47' 31.49"
			93° 19' 39.55"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 54.55"	46° 48' 11.5"
8	MV-020299	176.55	93° 19' 45.89"	46° 48' 51.73"
			93° 20' 21.97"	46° 48' 35.75"
			93° 20' 41.67"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 39 55"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 39.57"	46° 48' 64.5"
			93° 19' 14.55"	46° 48' 44.5"
			93° 19' 14.56"	46° 48' 46.49"
			93° 19' 49.57"	46° 48' 48.49"
			93° 19' 49.57"	46° 49' 17.75"
			93° 19' 23.93"	46° 49' 1.78"

Хүснэгт 4. Төслийн эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүд

д/д	Үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	Төслийн нийт	Жилийн дундаж
1	Уулын цул	сая.м³	521,260.4	34,750.7
2	Хөрс хуулалт	сая.м³	451,163.7	30,077.6
3	Нийт нүүрс олборлолт	сая.тн	112.15	
	Нүүрс (Ч2)	сая.тн	17.22	1.15
	Нүүрс (Ч3)	сая.тн	23.67	1.58
	Нүүрс (Ч4)	сая.тн	71.27	4.75
4	Нүүрс борлуулалтын хэмжээ	сая.тн	95.52	
	Шууд борлуулах нүүрс (Ч4)	сая.тн	3.00	0.20
	Баяжуулсан нүүрс	сая.тн	75.30	5.02
	Экспортлох эрчим хүчний нүүрс (Ч2)	сая.тн	12.82	0.85
	Орон нутагт борлуулах нүүрс (Ч2)	сая.тн	4.40	0.29
5	Борлуулалтын орлого	тэрбум.төг	30,340.42	2,022.69
6	Төслийн хөрөнгө оруулалт			
	Анхны хөрөнгө оруулалт	тэрбум.төг	614.9	
	Үлдэгдэл өртөг	тэрбум.төг	456.2	
	Нэмэлт хөрөнгө оруулалт	тэрбум.төг	203.0	
7	Нүүрс борлуулалтын үнэ			
	Нүүрсний үнэ /Орон нутаг/	мян.төг	18	
	Нүүрсний үнэ /Баяжуулаагүй Ч4/	мян.төг	258	
	Баяжуулсан нүүрсний үнэ /Ч3/	мян.төг	306	
	Баяжуулсан нүүрсний үнэ /Ч4/	мян.төг	309	
	Эрчим хүчний нүүрсний үнэ	мян.төг	97	
8	Татварын өмнөх ашиг	тэрбум.төг	8,766.4	584.4
9	Ашгийн татвар	тэрбум.төг	2,198.3	169.1
10	Цэвэр ашиг	тэрбум.төг	6,568.1	437.9
11	Ашигт ажиллагааны түвшин			
	Татварын өмнөх ашгийн түвшин (ТӨА/БО)	хувь	28.9%	
	Цэвэр ашгийн түвшин (ЦА/БО)	хувь	21.6%	
10	Төслийн шалгуур үзүүлэлт			
	Анхны хөрөнгө оруулалтаа нөхөх хугацаа	жил	7	
	Өнөөгийн үнэ цэнэ /NPV, i=10/	тэрбум.төг	1119.5	
	Өнөөгийн үнэ цэнэ /NPV, i=15/	тэрбум.төг	327.8	
	Өгөөжийн дотоод норм /IRR/	хувь	23%	
11	Нийгэм эдийн засагт оруулах хувь нэмэр			
	Улсын төсөвт оруулах татвар, хураамж	тэрбум.төг	6,540.1	503.1
	Нөөцийн ашигласны төлбөр - 5%	тэрбум.төг	3,906.9	300.5
	Ашгийн татвар	тэрбум.төг	2,198.3	169.1
	ЭМД, НДШ	тэрбум.төг	95.3	7.3
	Хүн амын орлогын албан татвар	тэрбум.төг	19.4	1.5
	Лицензийн төлбөр	тэрбум.төг	0.02	0.0
	Усны төлбөр	тэрбум.төг	1.7	0.1
	АМӨЯХ-ийн татвар	тэрбум.төг	1.1	0.1
	Газрын төлбөр	тэрбум.төг	5.6	0.4
	Гаалийн төлбөр	тэрбум.төг	136.7	10.5
	Агаарын бохирдол	тэрбум.төг	112.2	8.6
	Орон нутгийг хөгжүүлэх санд	тэрбум.төг	63.0	4.8
	Үндсэн хөрөнгө борлуулсны татвар	тэрбум.төг	-	-
12	Нийт татвар хураамжийн Борлуулалтын орлогод эзлэх хувь	%	22%	

1.2 Ордын нөөц

АМГТХЭГ-ын даргын 2007 оны 06-р сарын 18-ны өдрийн шийдвэрээр MV-001414, MV-001640, MV-006525, MV-004322, MV-011887, MV-011888, 2009 оны 11-р сарын 23-ны өдрийн шийдвэрээр MV-015289, АМГ-ын кадастрын хэлтсийн даргын 2015 он 12 сарын 04 өдрийн шийдвэрээр MV-020299 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг Улсын бүртгэлийн 9019023025 тоот гэрчилгээтэй МоЭнКо ХХК-д 30 жилийн хугацаатай тус тус олгосон байна.

Хөшөөтийн уурхайд МоЭнКо ХХК 2007-2014 онуудын хооронд өөрийн хөрөнгөөр хайгуулын ажлыг гүйцэтгэж ордын нөөцийн тооцооны тайланг 2015 оны 11-р сарын 13-ны өдөр Эрдэс баялгийн мэргэжлийн зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцүүлж 2015 оны 11-р сарын 13, 2016 оны 3-р сарын 18-ны өдрийн Эрдэс баялгийн мэргэжлийн зөвлөлийн дүгнэлтүүд, 2015 оны 12-р сарын 14, 2016 оны 04-р сарын 19-ны өдрийн Ашигт малтмалын газрын даргын н/138, н/139, н/140, н/141, н/142, н/143, н/144, н/48, н/49 тоот тушаалуудаар Хөшөөтийн нүүрсний ордыг бодитой (В) зэргээр 87,988.56 мян.тн нүүрс, боломжтой (С) зэргээр 32,216.82 мян.тн нүүрс, нийт 120,205.36 мян.тн нүүрсний нөөцийг Монгол Улсын Ашигт малтмалын нөөцийн нэгдсэн тоо бүртгэлд бүртгүүлсэн байна. Улмаар төсөл хэрэгжүүлэгч “МоЭнКо” ХХК нь 2016-2020 онд өөрийн эзэмшидэг Хөшөөтийн чулуун нүүрсний ордын Хойд Хөндлөнгийн талбайд, MV-001640, MV-004322, MV-011887, MV-020299 тусгай зөвшөөрлийн хүрээн дотор нарийвчилсан хайгуул явуулж, нөөц ба баялгийн тооцоог 2021 оны 01-р сарын 01-ны байдлаар шинэчлэн тооцсон.

ЭБМЗ-р хэлэлцэн хүлээн авсан нөөцийн мэдээлэл

Орд ашиглалтын хугацаанд МоЭнКо ХХК нь Хөшөөтийн ордын нүүрс агуулагч чулуулгийн структурын байрлал, тэдгээрийн гүний үргэлжлэлийг судлах, нүүрсний нөөцийг нэмэгдүүлэх үүднээс Хөшөөтийн хэсгийн тусгай зөвшөөрлийн талбайд нарийвчилсан хайгуулын ажлыг 2007-2014 хийж нөөцийн тодотгол тайланг 2015 онд боловсруулан тус нөөцөд тулгуурлан ТЭЗҮ-н тодотголыг 2016 онд Уул уурхайн хүрээлэн боловсруулсан.

Нарийвчилсан хайгуулын ажлыг 2016-2020 онуудад гүйцэтгэж 2021 онд нөөцийн тодотгол тайланг боловсруулж ордын чулууны үетэй нөөцийг В+С зэргээр 167,648.88 мян.тн-оор шинэчлэн тооцсон тул шинэчлэн тогтоосон нөөцөд тулгуурлан ТЭЗҮ тодотгох үндэслэл болсон.

ТЭЗҮ –ийн тодотголоор:

1. Ил уурхайн эдийн оновчлолыг шинэчилж хийсэн

Хөшөөтийн чулуун нүүрсний ордын 2016-2020 оны хооронд хийсэн нарийвчилсан хайгуулын шатанд нүүрсний давхаргыг шинэчлэн загварчилсан грид моделийг блок модель рүү хөрвүүлсэн бөгөөд Жемком Витл программ хангамжийг ашиглан уурхайн эцсийн хүрээ хязгаарыг тогтоосон. Жемком Витл нь олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн Лерче Гросемэны алгоритмыг ашиглан уурхайн хүрээ хязгаарыг тогтоодог. Уг тооцоололд үйл ажиллагааны зардлын урьдчилсан хэмжээстүүдийг ашиглан тооцсон. ТЭЗҮ-ийн тодотголын Бүлэг 4-д дэлгэрэнгүй тусгаж өгсөн болно.

2. Ил уурхайн жилийн хүчин чадал өөрчлөгдсөн

Төсөл захиалагч талын өгсөн ажлын даалгаврын дагуу уурхайн жилийн хүчин чадал

ЧЗ+Ч4 нүүрс 5.0 сая.тн байхаар тооцоололд тусгасан ба уурхайн хүрээний хувилбарт ашиглалтын нийт хугацаа 20 жил байна.

3. Нүүрс борлуулах үнэ өөрчлөгдсөн

2016 онтой харьцуулахад 2023 онд гадаад худалдааны нөхцөл өөрчлөгдсөн. Үүнтэй уялдуулан Хөшөөтийн нүүрсний ордын 1тн нүүрс борлуулах үнүүдэд өөрчлөлт орсон. Төсөл хэрэгжүүлэгч МоЭнКо ХХК-аас ирүүлсэн төсөл боловсруулах ажлын даалгаварт тусгасан бүтээгдэхүүн борлуулах үнийг үндэслэн төсөлд тусгав. Бүтээгдэхүүний үнийг тогтмол, цаашид үнэ өсөх хандлагатай гэж үзэн жил бүр үнийн өсөлтийн индексийг тооцсон болно. /үндэслэл тайлбар/

Дээрх өөрчлөлтүүдийг үндэслэн Хөшөөтийн нүүрсний ордыг ашиглах ТЭЗҮ-д нэмэлт өөрчлөлт оруулах, ЭБМЗ-ийн хурлаар хэлэлцүүлэх ажлын гэрээг уг төслийг захиалагч МоЭнКо ХХК болон гүйцэтгэгч Прожект Майнинг ХХК-ууд байгуулж, хамтран ажилласны дүнд уг төслийг Эрдэс баялгийн сайдын 2012 оны 4 дүгээр сарын 17-ны өдрийн 74 дүгээр тушаалаар батлагдсан ТЭЗҮ хүлээн авах журмын дагуу дахин боловсруулсан.

Ховд аймгийн Дарви сумын нутагт орших Хөшөөтийн нүүрсний ордын хойд хөндлөн хэсэгт 2016-2020 оны хооронд нэмэлт нарийвчилсан хайгуул хийж 2021 оны 1 дүгээр сарын 1-ны байдлаар нөөцийг дахин шинэчлэн тооцсон. Тооцоогоор Хөшөөтийн нүүрсний ордыг бодитой (В) зэргээр 123,959.4 мян.тн нүүрс, боломжтой (С) зэргээр 43,689.48 мян.тн нүүрс, нийт 167,648.88 мян.тн чулууны үетэй нүүрсний нөөцийг ЭБМЗ-өөр хэлэлцүүлэн батлуулсан байна.

Доорх хүснэгтэд хүлээн авсан нөөцийн хүснэгтийг харууллаа.

Хүснэгт 5. Ордын нөөц (В+С)

Нөөцийн зэрэглэл	Нүүрсний ангилал	Нүүрсний нөөц (мян.тонн)	Чулуулгийн үеийг оруулсан нөөц (мян.тн)
	Ч2	15,429.32	21,580.43
В	Ч3	18,169.64	25,148.48
	Ч4	55,607.18	77,230.50
нийт		89,206.15	123,959.40
	Ч2	4,371.64	6,098.21
С	Ч3	5,195.38	7,320.35
	Ч4	21,513.06	30,270.92
нийт		31,080.08	43,689.48
	Ч2	19,800.96	27,678.64
В+С	Ч3	23,365.02	32,468.83
	Ч4	77,120.24	107,501.42
БҮГД		120,286.22	167,648.88

1.3 Дэд бүтэц

Ховд аймаг Баян- Өлгий, Увс, Завхан, Говь-Алтай аймагтай өмнөд, баруун өмнөд хэсгээрээ БНХАУ-тай хиллэн оршдог. Хөшөөтийн уурхай нь Дарви сумын Мөрөн багийн нутагт байрлах ба сумын төвд 128 өрхийн 572 орчим хүн амьдардаг. Уурхай нь дэд бүтцийн хангамж үндсэндээ бүрэн хангагдсан. 2014 онд нүүрсийг хуурай аргаар баяжуулах үйлдвэрийг улсын комисст хүлээлгэн өгч одоогоор үйл ажиллагаа хэвийн явагдаж байна.

Уурхайн барилга байгууламж

Уурхайн захиргааны барилгууд, Хүндлэл кемп, Засварын газар, Уулын оффис, Гаалийн хяналтын талбай, хуурай баяжуулах үйлдвэр үйл ажиллагаа явуулж байна.

Үйлдвэрийн туслах барилга байгууламж

Хөшөөтийн нүүрс баяжуулах үйлдвэрийн дэргэд хяналт шинжилгээний лаборатори, үйлдвэрийн засвар механикийн хэсэг, үйлдвэрийн удирдлагын өрөө, үйлдвэрийн оффис зэргийг төлөвлөж барьсан.

Хяналт шинжилгээний лаборатори: Хөшөөтийн уурхайн лаборатори нь 2013 оны 3 сараас үйл ажиллагаагаа явуулж эхэлсэн. Лаборатори нь 20 гаруй төрлийн 50 орчим тоног төхөөрөмжтэй.

Үйлдвэрийн ажилчдын оффис: Энэ оффис нь баяжуулах үйлдвэрээс баруун урд зүгт үйлдвэрийн хашааны гадна талд 152 м² талбайг хамарсан 5 м-ийн өндөртэй сэндвичэн байгууламжид байрлана. Үйлдвэрийн оффис нь инженер, техникийн ажилчдын өрөө, хувцас солих өрөө, ариун цэврийн өрөө, сургалт, семинар, зааварчилгааны өрөөтэй. Тус үйлдвэрийн оффисыг 2015 оны 9 сарын 1-нд ашиглалтанд оруулсан.

Үйлдвэрийн засварын хэсэг: Засварын хэсэг нь нүүрс баяжуулах үйлдвэр (НБҮ)-ийн тоног төхөөрөмжүүдэд урьдчилсан төлөвлөгөөний дагуу ээлжит засвар хийхийн зэрэгцээ, шинээр суурилагдах тоног төхөөрөмжийг угсрах, аваарын үед шаардлагатай тоног төхөөрөмжүүдийн засвар, гагнуурын болон бусад ажлыг гүйцэтгэнэ.

Үйлдвэрийн удирдлагын өрөө: Орчин үеийн удирдах систем нь НБҮ-ийг удирдлага болон хяналтаар хангаж ажилладаг. Үйлдвэрийн удирдлагын өрөө нь НБҮ-ийн зүүн хойд талд байрлана. НБҮ нь автомат, хагас автомат, механик ажиллагаатай бөгөөд удирдлагын өрөөнд 3 камер, үйлдвэрийн хэсэгт 5 камерыг суурилуулсан. Операторын хяналт нь үйлдвэрийн удирдлагын өрөөнд байрлах бөгөөд хяналтын системийн дэлгэцүүд нь үйлдвэрийн үе шат процесстой логик хамааралтай, дараалал бүхийхөдөлгөөнт дүрс, зураг болон хүснэгтэн мэдээллүүдийг агуулна. Эдгээр дэлгэцүүд нь тоног төхөөрөмжүүдийг удирдах, тэдгээрийн төлөв байдлыг хянахад хялбар бөгөөд, өргөн боломжийг олгоно. Мөн уг систем нь мэдээллийг хадгалж архивлах, төрөл бүрээр тайлан гаргах болон алдааны мэдэгдэл харуулах боломжтой. Системийн хүчин чадал найдвартай ажиллагаа нь сүлжээний төхөөрөмжүүдийн зөв сонголт, суурилуулалт кабелийн ажил болон тоног төхөөрөмжийн хамгаалалт найдвартай тэжээлийн эх үүсвэрээр хангагдсан.

Ус хангамж

Гидрогеологийн судалгааны ажлын хүрээнд 2007 онд Хөшөөтийн уурхайгаас 50 км радиустай талбайн хэмжээнд геофизикийн судалгаа явуулан, газрын доорх устай 5 талбайг ялган, 2015 онд Боорчийн голын адгийн хөндий болон Хөшөөтийн голын хөндийд тус тус ашиглалтын нөөцийг батлуулсан. Хөшөөтийн голын хөндийд 2008, 2011 онуудад өрөмдсөн 3 цооногт шавхалт туршилтын ажлыг гүйцэтгэн газрын доорх усны нөөцийг үйлдвэрлэлийн С зэргээр үнэлж 18.5 л/с буюу 1598.4 м³/хоногоор БОНХЯамны Усны нөөцийн зөвлөлийн 2013 оны 10-р сарын 15-ны өдрийн 05 дугаар тогтоолоор баталсан. Хөшөөтийн уурхайн үйлдвэрлэлийн болон унд, ахуйн усны хэрэглээг усан орчинд үзүүлэх нөлөө, үнэлгээний хэсгээс дэлгэрүүлж үзнэ үү. Хөшөөтийн уурхайн усан хангамжийг Хөшөөт голын хөндийд байрлах Well-2 худгаас хангадаг.

Боорчийн голын адгийн хөндийн талбай нь уурхайгаас 45-60 км зайд орших ба газрын доорх усны урьдчилсан болон нарийвчилсан судалгааны ажил хийгдсэн. Энэ ажлаар Боорчийн голын адгийн хөндийн талбайн газрын доорх усыг үйлдвэрлэлийн С1 зэргээр 18765 м³/хоног буюу 217.2 л/сек ашиглалтын нөөцийг БОНХЯамны сайдын 2009 оны 12-р сарын 07-ны өдрийн 377 дугаар тушаалаар батлуулсан. Одоогоор энэ талбайгаас ус ашиглаагүй байна.

Ариун цэврийн байгууламж

Хүндлэл кемп нь 50-300 хүний бохир ус цэвэрлэх байгууламжтай. Бохир ус цэвэрлэх байгууламж нь байгаль орчинд ямар нэгэн хор нөлөөгүй. Ахуйн бохир усыг урсгахгүйгээр цооногтоо боловсруулах боломжтой ус цэвэршүүлэх төхөөрөмж юм. Цэвэрлэх байгууламж руу урсаж орсон бохир усыг хүчилтөрөгчгүй орчинд боловсруулсны дараа хөрсний боловсруулах төхөөрөмж рүү илгээгдэж хөрсний бичил биетээр хүчилтөрөгчтэй орчинд амьдрах чадвартай задралыг явуулна. Тус байгууламжийг цахилгаангүй газарт суурилуулах боломжтой. Байгалийн шалгарсан цэвэршүүлэх чадварыг бүрэн ашигладаг систем учраас ердийн ажиллагааны аргатай харьцуулахад засвар үйлчилгээний зардал болон ажиллагааны ачаалал багатай. Цэвэрлэх процесст ашиглагддаг нэвчүүлэн цэвэршүүлэх материалтай хатуу хаалт болон ус нэвтрүүлдэггүй хучилгат бокс зэрэг хөрсний даралтанд нилээд уян хатан шинж чанартай бат бөх болно. Мөн хүчиллэг, шүлтлэг шинж чанарт тэсвэртэй бөгөөд зэврэлтээс хамгаалах шинж чанартай тул байнгын хэрэглээ болгох боломжтой.

Тус байгууламж нь дараах 3 хэсгээс бүрдэнэ.

Анхны ялган боловсруулах хэсэг

2-р ялган боловсруулах хэсэг

Шүүх хэсэг

Ялган боловсруулах танкны систем нь хөрсний байгалийн цэвэршүүлэх чадварыг дээд зэргээр ашигладаг ус дахин ашиглах боломжтойгоор цэвэршүүлэх систем юм. Ялган боловсруулах төхөөрөмжид оруулсан бохир усыг хүчилтөрөгчгүй орчинд боловсруулсны дараа хөрс боловсруулах төхөөрөмж рүү илгээх бөгөөд хөрсний бичил биетээр хүчилтөрөгчтэй орчинд амьдрах чадвартай задралыг явуулдаг.

Цахилгаан хангамж

Хөшөөтийн нүүрсний уурхайг 16 ширхэг дизель генератор болон Баруун бүсийн ЦДАШ-аас хангаж байна. Баруун бүсийн эрчим хүчний системээс цахилгаанаар хангахын тулд 110/35/10 кВ-ын Манхан дэд станцын 110 кВ-ын хуваарилах байгууламжийг өргөтгөж төслийн талбай хүртэл 35 кВ-ын шугам татсан.

Зам, харилцаа холбоо

МоЭнКо ХХК-ийн хувьд Хөшөөт-Булган Ярантын чиглэлд 311 км хатуу хучилттай замыг 2011 онд байгуулж ашиглалтанд оруулсан.

Уурхайн тосгонд Мобиком, Юнител болон Жи-Мобайлын сүлжээг ашигладаг ба ил уурхайд богино долгионы радио холбоо ашиглаж байна. Уурхайн оффис Мобикомын сүлжээг ашиглан интернэтэд холбогддог.

Дулаан хангамж

Өвлийн улиралд барилга, байгууламжийг нүүрсээр галладаг усан халаалтын зуухаар халаадаг. Нүүрс баяжуулах үйлдвэр болон бусад туслах нэгжүүдийг уурын зуухыг үйлдвэрлэлийн талбайд байрлуулж, үйлдвэрийн барилга байгууламжийн дулаан хангах эх үүсвэр болгон ашиглана. Уурын зууханд шаардлагатай нүүрсийг баяжуулах үйлдвэрээс гарах эрчим хүчний нүүрсээр хангана.

1.4 Нүүрс олборлолт, ил уурхайн хүчин чадал

Хөшөөтийн ордыг ил аргаар ашиглах ТЭЗҮ-д тусгаснаар ил уурхайн олборлолтын хүчин чадал эхний жилд 1.6 сая.тн, хоёр дахь жилд 2.6 сая.тн, 3 дахь жилээс 3-4 сая.тн нүүрс олборлохоор төлөвлөсөн. Дээрх хүчин чадлаар ил уурхай нийт 25 жил ажиллана.

Ил уурхайгаас олборлох Ч2, Ч3, Ч4 ангиллын нийт 84.4 сая.тн үйлдвэрлэлийн нөөцийн нүүрсийг баяжуулах үйлдвэрт тэжээж “Хүнд орчны циклон + TBS сепаратор + Флотаци” - ийн технологиор баяжуулна. Баяжуулсан коксжих нүүрс, эрчим хүчний нүүрс, нунтаг нүүрс гэсэн 3 бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэнэ.

Ордын уул-геологийн нөхцөлөөс хамааруулан уурхайн хөрс хуулалт, нүүрс олборлолтын ажлыг экскаватор-автосамосвалын хослолоор автотээвэртэй ашиглалтын системээр гүйцэтгэнэ.

1.5 Нүүрс баяжуулах технологи, тоног төхөөрөмж

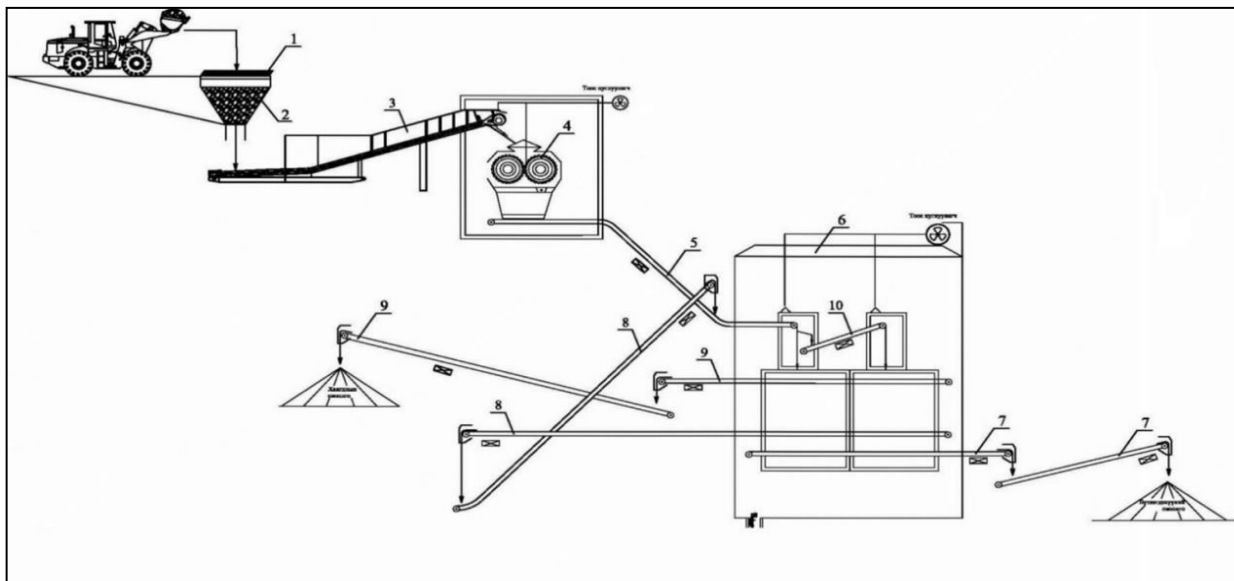
Хөшөөтийн чулуун нүүрсний уурхай нь нүүрсийг механик бохирдлоос ангилан ялгах хуурай баяжуулах технологитой. Хөшөөтийн нүүрс баяжуулах үйлдвэр нь бэлтгэх хэсэг, ангилан баяжуулах хэсэг, гаалийн хяналтын гүний бүс гэсэн үндсэн 3 хэсгээс бүрдэнэ. Нүүрс баяжуулах үйлдвэрийн жилийн хүчин чадал: 2.8 сая. тн/жил (дундажаар) хоногт 2 ээлжээр, ээлжиндээ 11 цагаар ажилладаг.

Баяжуулах үйлдвэрт ил уурхайгаас ирсэн түүхий нүүрсийг үл хөдлөх шигшүүрийн тусламжтайгаар шигшинэ. 500 мм-ээс доошхи ширхэглэлтэй нүүрс хүлээн авах бункерээр дамжин гинжит конвейрээр тээвэрлэгдэн шүдтэй давхар булт бутлуур руу орно. Нүүрс бэлтгэх ажлыг зогсолтгүй байлгах үүднээс нүүрс хүлээн авах бункерийн ойролцоо талбайд нүүрс хүлээн авах тэжээлийн талбай 2-ийг байгуулсан. Түүхий нүүрс хүлээн авах тэжээлийн талбай дээр утгуурт ачигчийг ашигладаг.

Бутлуураас 0-80 мм ширхэглэлтэй болтол бутлагдана. Бутлагдсан нүүрс туузан конвейрээр тээвэрлэгдэн хуурай ангилах төхөрөөмж рүү ачаалагдана. Хуурай ангилах төхөрөөмжөөс коксжих нүүрс болон хаягдал гэсэн 2 бүтээгдэхүүн гарна.

Нүүрс баяжуулах тоног төхөөрөмж

Баяжуулах үйлдвэрийн тоног төхөөрөмжийг технологийн туршилтын үр дүн, үйлдвэрийн түүхий эдийн нөөц, тоног төхөөрөмжийн хүчин чадал, өртөг зардал, ашигт ажиллагааны түвшин, сэлбэг хэрэгслийн олдоц, бүс нутгийн дэд бүтэц гэх мэт хүчин зүйлүүдийг үндэслэн сонгосон. Засвар үйлчилгээ, сэлбэг материалын хангалт, нүүрс баяжуулах технологи ажиллагааг тасралтгүй найдвартай байлгах үүднээс тоног төхөөрөмжүүдийг нэг брэндийн ижил төрлийн тоног төхөөрөмжүүд байх нь давуу талтай гэж үзэн багц төхөөрөмжийн сонголтыг хийсэн байна.

Зураг 2. Тоног төхөөрөмжийн холболтын бүдүүвч

1. Үл хөдлөх шигүүр, 2. Хүлээн авах бункер, 3. Гинжит тэжээгүүр, 4. Булт бутлуур, 5. Бутлагдсан нүүрсний туузан конвейер, 6. Хуурай ангилах багц төхөөрөмж, 7. Бүтээгдэхүүний туузан конвейер, 8. Завсрын бүтээгдэхүүний туузан конвейер, 9. Хаягдлын туузан конвейер, 10. Төхөөрөмжийн хуваарилах конвейер

1.6 Өрөмдлөг, тэсэлгээний ажил

Хөшөөтийн ордын хөрсний дээд хэсэг нь суларч өгөршсөн байдаг ба үндсэн чулуулаг нь элсжин, элсэрхэг шаваржин, шаваржингаас голлон бүрддэг. Өгөршлийн бүсийн зузаан 3 м. Хөрсний ихэнх нь үндсэн чулуулаг бөгөөд гуу жалга хэсгээр дөрөвдөгчийн сэвсгэр хурдас дүүргэгч байдлаар хучдаг. Үндсэн чулуулгууд нь ихэвчлэн салаавчилсан тогтоцтой байдаг. Тус ордын чулуулгийн физик-механикийн шинж чанар, уурхайн жилд гүйцэтгэх уулын ажлын хэмжээ зэргийг үндэслэн дунд зэргийн хатуулагтай чулуулаг өрөмдөх зориулалт бүхий өрмийн машин ажиллуулах нь тохиромжтой. Хөрсний чулуулгийн нэг тэсэлгээний блокын өндөр 15 м, өргөн 12.5 м байна. Нэг удаагийн тэсэлгээний блокын эзлэхүүн төслийн техникийн даалгаврын дагуу 3 үе шаттайгаар өөрчлөгдөн нэмэгдэх тул ашиглалтын жилүүдэд өөр өөр хэмжээтэйгээр тогтоогдсон. Уурхай жилд нийт 324.902 мян.у.м өрөмдөж 4,805.5 тн тэсрэх бодис хэрэглэнэ. Тэсэлж бэлтгэсэн уулын цулын нормоор экскаваторын ажлыг 7-14 хоногийн бэлэн нөөцтэй байхаар тооцож уулын ажлыг зохион байгуулдаг. Уурхайн блок-д явуулах өрөмдлөг-тэсэлгээний ажлын хэмжээг тооцоолон. Тус уурхайн тэсэлгээний ажлын механикжилтад зориулан цэнэглэгч болон түгжигч машинуудыг хэрэглэхээр тусгасан. Цэнэглэх, түгжих ажлын хэмжээ нь уурхайн 7 хоногийн нөөц бүхий ачих, тээвэрлэх тоног төхөөрөмжийн ажлын хэмжээнээс хамаарна. Нэг удаа блокийн цэнэглэх ажлын хэмжээ хөрсөн дээр 160 цооног байна. Цэнэглэгч машин нь өдөрт 18.0 тн цэнэглэдэг. 160 цооногт нийт 25.8 тн тэсрэх бодис орно. Дээрх цэнэглэгч машин нь 160 цооногийг 1 хоногт 2 цэнэглэлтээр цэнэглэхээр байна.

1.7 Уурхайн тээвэр

Уурхайн ашиглалтын технологийн дагуу гаргасан уулын цулыг тээвэрлэх ажлыг экскаватор-автомашинь хослолоор сонгогдсон тээврийн хэрэгслээр гүйцэтгэнэ. Календарчилсан төлөвлөгөөнд тусгагдсан хуулах хөрсийг гадаад овоолгод, олборлосон нүүрсийг уурхайн мөргөцгөөс баяжуулах үйлдвэр хүртэл дотоод технологийн тээврээр гүйцэтгэнэ.

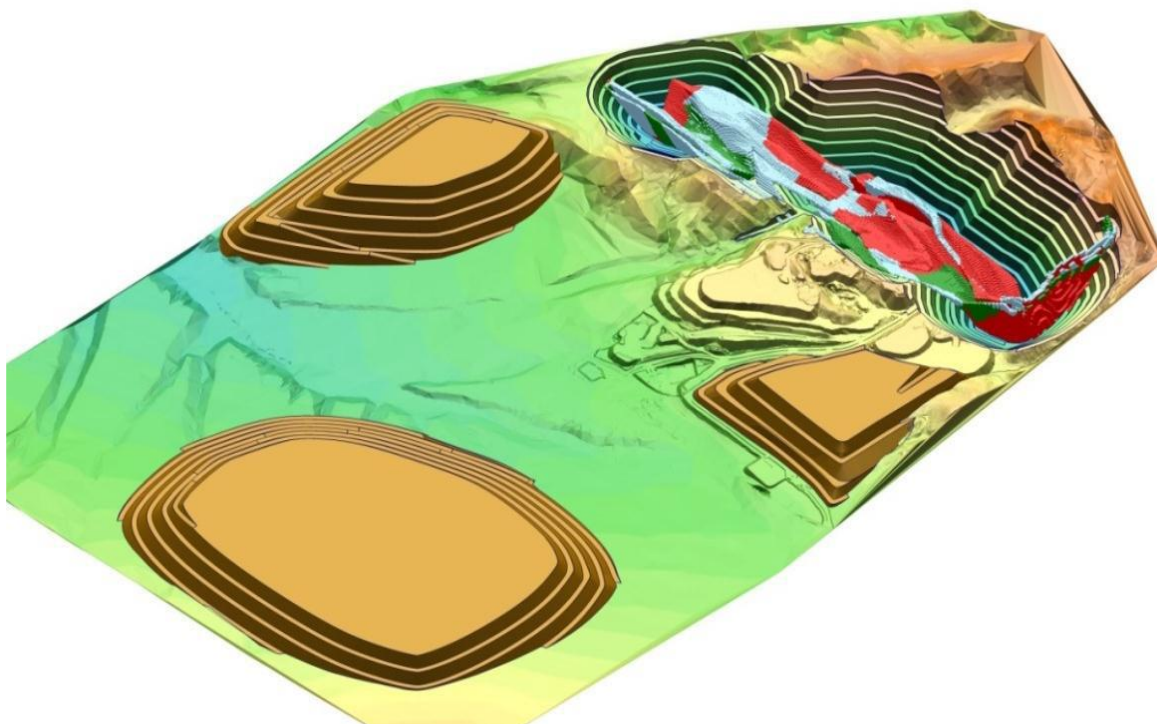
1.8 Ил уурхайн үндсэн хэмжээс, загварчлал

Ил уурхайн үндсэн хэмжээсүүдийг одоогийн ашиглагдаж буй уурхайн хэмжээсүүдэд үндэслэн хөрс, нүүрсний тэсэлгээний доголын өндрийг 15м, эцсийн байрлал дахь доголуудын өндрийг 15м, уурхайн хажуугийн ерөнхий өнцгийг 35-37°-аар тус тус тооцжээ. Ил уурхайн үндсэн хэмжээсүүдийг доорх хүснэгтэд харуулав.

Хүснэгт 6. Ил уурхайн үндсэн хэмжээс

№	Ашиглалтын технологийн элементүүд	Хэмжих нэгж	Параметрууд
1	Хөрс, нүүрсний тэсэлгээний доголын өндөр	м	15
2	Эцсийн байрлал дахь доголуудын өндөр	м	15
3	Уурхайн хажуугийн өнцөг	Град	35-37
4	Ажлын бус доголын хажуугийн өнцөг	Град	65
5	Ажлын доголын хажуугийн өнцөг	Град	65
6	Аюулгүйн бермийн өргөн	м	10

Уурхайн ерөнхий хажуу налууугийн өнцгүүд, уурхайн ажлын бус доголын налууугийн өнцөг, бермийн өргөн, доголын өндрийн үзүүлэлтүүд нь 2021-2022 онуудад Бүгд найрамдах Хятад ард улсын “CNBM Геологийн инженер хайгуул судалгааны хүрээлэн” -тэй хамтарч гүйцэтгэсэн геотехникийн тайланг үндэслэн тодорхойлсон үзүүлэлтүүд болно. Энэхүү төсөлдөө уурхайн одоогийн байдал болон геотехникийн тайланг үндэслэн ашиглалтын системийн элементүүдийг тооцсон.

Зураг 3. Ил уурхайн ашиглалтын эцсийн байдал

ХОЁР. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ ОРЧМЫН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГМИЙН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ, ОНЦЛОГ

2.1 Төслийн байршил, үйл ажиллагаа

Хөшөөтийн чулуун нүүрсний орд нь Ховд аймгийн Дарви сумын Мөрөн багийн нутагт Монгол Алтайн нурууны зүүн урд төгсгөлийн хойд хэсэгт, Улаанбаатар хотоос баруун тийш 1300 км, Ховд хотоос зүүн урагш 210 км, Дарви сумаас баруун урагш 50 км, Цэцэг сумаас хойш 29 км-ийн зайд оршино.

МоЭнКо ХХК-ийн “Хөшөөтийн чулуун нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах” төсөл нь нийт 1885.6 га талбайг хамарсан MV-015289, MV-011888, MV-011887, MV-006525, MV-004322, MV-001640, MV-001414, MV-020299 тоот ашиглалтын 8 тусгай зөвшөөрөлтэйгээр нүүрс олборлох үйл ажиллагаа явуулж байна.

2016-2020 оны хооронд нэмэлт нарийвчилсан хайгуул хийж 2021 оны 1 дүгээр сарын 1-ны байдлаар нөөцийг дахин шинэчлэн тооцсон. Тооцоогоор Хөшөөтийн нүүрсний ордыг бодитой (В) зэргээр 123,959.4 мян.тн нүүрс, боломжтой (С) зэргээр 43,689.48 мян.тн нүүрс, нийт 167,648.88 мян.тн чулууны үетэй нүүрсний нөөцийг ЭБМЗ-өөр хэлэлцүүлэн батлуулж 2042 он хүртэл ашиглахаар төлөвлөсөн.

2.2 Газрын гадарга, хэвлий

Хөшөөтийн чулуун нүүрсний орд нь Монгол Алтайн нурууны зүүн урд төгсгөлийн хойт хэсэгт далайн түвшнээс дээш 1900-2250 м өндөрт орших бөгөөд урд талаар Зүүн даваа /д.т.д 2055.0 м/, баруун болон зүүн, зүүн хойд талаараа далайн түвшнээс дээш 2136-2202 м-ийн өндөрт өргөгдсөн хурц биш бөмбөгөр оройтой дундаж өндөр уулс (Хойт хамар), тэдгээрийн хоорондох нарийн давчуу ам, жалга ихтэй ба энэ орчимд хуучин уурхайн эдэлбэрт ашиглагдаж байсан карьер бүхий талбайнууд байрлана.

2.3 Уур амьсгал

Төслийн талбай оршиж буй Дарви сум нь уулсын бэлээс уулсын хоорондох Их нууруудын хотгорын өмнө хэсгийн Зэргийн хоолойн хуурайдуу-хүйтэн, сэрүүн уур амьсгалтай. Агаарын дундаж температур өвлийн хамгийн хүйтэн 1 сард уулархаг хэсэгтээ -20 оос +23 градус, хамгийн дулаан 7 сард 17-19 градус байх ба жилийн дундаж агаарын температур 0 ээс +2 градус байдаг онцлогтой. Жилдээ 100-205 мм хур тунадас унадаг. Нарны цацраг, гийгүүлэл нь тухайн өргөргөөс дээшлэх дэд мужаас нэмэгдэж нийлбэр цацраг 5050-5070 мДж/м², нарны шууд цацраг 3050-3080 мДж/м² хэмжээтэй ирж нарны илч, цацраг дээрх дэд мужуудаас нэмэгдэж байдаг. Нарны гийгүүлэл жилдээ 2950-3020 цаг, үүнээс 12 сард 160-180 цаг. 5 сард 290-300 цаг үргэлжилдэг. Энэ дэд муж нь салхи шуурга ихтэйгээс элс шорооны нүүдэл салхины хүчээр нүүдэллэн зөөгдөх, цастай үед цасан шуурга тавих, зун хуурайших гандах, бас аадар эрчимтэй орох үед үерлэх, халууны нөлөө үйлчлэл багагүй байдаг. Уур амьсгал нь тухайн нутгуудад газарзүйн байршлын онцлог, газрын гадаргын тогтоц, далайн түвшнээс дээших өндөршлөөс шалтгаалж байдаг. Район нь эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай улирлын болон хоногийн температурын хэлбэлзэл ихтэй. Хамгийн хүйтэн сар нь 1-р сар бөгөөд хүйтний дундаж температур -19.4° -32.3°, хамгийн дулаан нь 7-р сар дулааны дундаж температур +13.5° - +19° тус тус байна.

Ажиглалтаас үзэхэд 1-р сард хамгийн их хүйтэн нь -40 хэм хүрдэг байна. Жилийн нийт тунадасны дундаж хэмжээ 92-205 мм, чийгийн үе нь 6-р сар бөгөөд энэ үед 50-90 мм

тунадас унадаг байна. Хавар, намрын улирлын ихэнх өдрүүдэд 8-18 м/с хурдтай салхилна. 1998 оны 4-р сард 38–40 м/с хүрсэн байна. Геологийн хайгуулын ажил явуулахад хамгийн тохиромжтой хугацаа бол хаврын адаг сараас өвлийн эхэн сар байдаг

2.4 Агаарын чанар

Хөшөөтийн уурхайн бүсэд 2024 оны 7, 11 дүгээр сард хэмжсэн хий төлөвт бохирдуулагчдын Монгол улсын Агаарын чанарын стандарт (MNS 4585:2016)-д заасан зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээний хязгаарт байгаа бол тоос тоосонцорын агууламж уурхайн оффис, орон нутгин нүүрс олгох болон уурхайн хойд чиглэлд сонгосон цэгүүд дээр зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээнээс давсанбохирдолтой, дуу шуугианы түвшин уурхайн оффис орчим зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээнээс их байна. Тоос тоосонцорын гол эх үүсвэр нь хуурай баяжуулах үйлдвэр болон хүнд даацын тээврийн замууд бөгөөд хүчтэй салхи шуурга тоосжилтын нөлөөллийг улам бүр нэмэгдүүлж байна.

2.5 Гадаргын ус

Төслийн талбай орчмын газар нутаг нь гадаргын ус зүйн мужлалаар Төв Азийн гадагш урсгалгүй ай савд буюу Хүйсийн говь, Цэцэг нуурын сав газарт багтдаг. Энэ нь монгол орны баруун хэсэг Алтайн нурууны салбар уулс мөнх цаст Сутай хайрханы зүүн доод амнууд болох Хөндлөн, Мухар, Дэнгийн ам нь Хөшөөтийн голын ай савыг дамнан оршино. Өндөр уулын хур тунадасны тэжээмжээр бүрдэх гадаргын урсац уулын хажуу, бэлийн сэвсгэр хурдсанд шургаж, улмаар уулс хоорондын хөндийгөөр булаг болон илрэх түгээмэл зүй тогтол энэ нутагт илэрдэг. Энэ бүс нутгийн хувьд горхи, жижиг булаг голууд байх ба тэтгэмжээ уулсын 2000 м-ээс дээш өндөрт буух хур тунадас, мөстөл, мөсөн голуудын мөсний хайлсан уснаас авдаг.

Уурхайн зүүн хойгуур 3 км орчим зайтай гадаргын усны томоохон урсац болох Хөшөөтийн гол баруун хойш чиглэн урсдаг ба голын ус 5-7 км-ийн зайд голын хөндийн нарийссан хэсэгт Тахилтын булаг, Түвшин буурын рашаан зэрэг гадаргын ус илэрнэ.

Хөшөөтийн голын усны түвшин хэвийн хэмжээтэй үед усны өнгөрөлт 12,0-35,0 л/с байдаг. Хөшөөтийн голын хөндийн өргөн 500-800м юм. Жилийн дундаж урсац 0,79- 1,46 м³/с-ийн хооронд хэлбэлздэг. Хөшөөтийн гол нь Сутай хайрханы мөнх цаснаас эх авч урсдаг, хур бороотой жил, цөөхөн сар түр урсгалтай, гантай жил урсацгүй болдог. Голын гольдрил нарийн, унал ихтэй, голын эх рүүгээ цэвдэг хөрстэй. Хөшөөтийн нүүрснийуурхай орчимд голын гольдрил 180-240 м болж өргөсдөг ба ихэнхдээ тасарч, зарим газраар булаг байдлаар урсдаг.

2.6 Газрын доорх ус

Төслийн талбайд хийсэн судалгаагаар гидрогеологийн хувьд таатай нөхцөлтэй, шүүрлийн ус багатай буюу уурхайн үйл ажиллагаа явуулахад газрын доорх усны илэрц бага байна. Ордын геологийн тогтоцтой уялдан энд нүх сүв, ан цавын коллекторууд байх бөгөөд газар доорх усны ангиллаар нүх сүв, ан цавын дэд төрлийн ус тархжээ.

Дөрөвдөгч галавын настай пролюви-делювийн болон аллювийн гаралтай хурдсанд тархсан чөлөөт гадаргатай нүх сүвийн ус ихэнхи хэсгээр 6.5-18.7м гүнээс илрэх бөгөөд хур тунадасны нэвчэлтээр талбайн тэжээмж авахаас гадна палеозойн үндсэн суурь чулуулгийн массиваас ирэх газар доорхи алсын урсацаас тэжээгдэнэ. Энэхүү уст давхаргад гаргасан худгийн ундрага 0.3-2.8 л/с, хувийн ундрага нь 0.1-0.4 л/с 1м байгаа нь харьцангуй усжилт багатай болохыг харуулна. Гэвч төслийн талбайд бага хэмжээний шүүрлийн ус ажиглагдаж байна.

Хөшөөтийн нүүрсний уурхайн ус хангамжийг Хөшөөт голын хөндийд 2008 онд өрөмдсөн Well-1(ундарга-6.6л/сек), 2009 онд өрөмдсөн Well-2 (ундарга-9 л/сек), 2012 онд гаргасан РВ-3 (ундарга-6 л/сек) өрөмдмөл худгуудаас хангах бүрэн боломжтой юм. 3 худгийн усны ундарга нийт 25.6 л/сек бөгөөд Хөшөөтийн уурхайн боломжит нөөцийг Усны нөөцийн зөвлөлийн 2013 оны 05-р тогтоолоор 18.5 л/с-ээр буюу хоногт 1598.4 м³-ээр тогтоосон. Мөн уурхайд орж болзошгүй усыг Уул уурхайн хүрээлэнгээс баталсан уурхайн ТЭЗҮ-д тооцсоноор газрын доорх усны нийт хэмжээ 873.2 м³/хон буюу 36.38 м³/цаг урсац байна. Зам талбай болон биологийн нөхөн сэргээлтийн усалгааг шүүрлийн усаар хангахаар төлөвлөсөн.

2.7 Хөрсөн бүрхэвч

Хөшөөтийн нүүрсний уурхай нь Хөрс-газарзүйн мужлалтаар Говийн их муж, өндрийн бүсшилтэй Монгол Алтайн дэд мужийн Монгол Алтайн 51-р тойрогт хамаарах ба уурхайн эдэлбэр газрын хэмжээнд уулын болон хөндийн, нугын хөрс зонхилон тогтворжиж хөрсний 8 хэв шинж, дэд хэв шинж тархсан байна.

2.8 Ургамлан нөмрөг

Уурхай орчмын нутаг нь хуурай уур амьсгалтай жилийн болон хоногийн температурын агууриг их, хур тунадас бага ордог тул хөрс нь элсэрхэг, ургамал нь тачир сийрэг байдаг. Уурхайн 2021-2025 оны үйл ажиллагаа уулын хээрийн ургамалжилт бүхий бэлчээрийг хамарна. Уулын хээрийн ургамалжилтанд монгол өвс (*Stipa gobica*), таана (*Allium polyrrhizum*), хялгана, бор бударгана (*Salsola passerina*), улаан бударгана (*Reamauria soongarica*), түнтгэр баглуур (*Anabasis brevifolia*), гялгар дэрс (*Achnatherum splendens*), шар бударгана (*Kalidium foliatum*), сибирь хармаг (*Nitraria sibirica*), зүүн гарын хазаар өвс (*Cleistogenes soongarica*), хөмүүл (*Allium mongolicum*), төлөгчдүү бор таар (*Ajania nelillous*), орог тэсэг (*Eurato ceratoides*), харгана зэрэг ургамлууд зонхилон тархаж бэлчээрийн үндсэн хэв шинжийг бүрдүүлэх ба сөөг, сөөгөнцөрүүд дагалдах үүрэгтэй оролцоно.

Ургацын байдал жилүүдээр харилцан адилгүй байх бөгөөд нөлөөллийн гол хүчин зүйл нь тухайн жилийн цаг уурын үзүүлэлт, түүний дотор ургамал ургах хугацаа хур тунадасны хэмжээнээс хамаарна.

2.9 Амьтны аймаг

Ховд аймгийн Дарви сумын нутаг нь Монгол орны амьтны газарзүйн мужлалаар (Банников, 1954) хойт говийн тойрог, баруун хойт монголын тойрог, баруун говийн тойргуудын нутагт багтдаг. Тухайлбал, Дарви сумын нутгийн өмнөд хэсэг нь амьтны газарзүйн хувьд баруун говийн тойрогт багтдаг. Уурхай орчмын нутгаар 6 баг, 15 овог, 31 төрөл, 43 зүйлийн хөхтөн амьтан тархсан гэх судалгааны мэдээлэл байх боловч БОННУ-ний энэхүү тайлангийн үйл ажиллагаа явуулах газар нутгаар амьтны тархац нэн бага, жижиг мэрэгчид болон туулай хэлбэртнүүд мэр сэр үзэгдэнэ.

2.10 Тусгай хамгаалалттай газар нутаг

Төслийн бүс нутагт хамгийн ойр байршилтай Мянган угалзатын байгалийн цогцолбор газар, Сутай хайрхан уулын байгалийн нөөц газар байх бөгөөд төслийн үйл ажиллагааны нөлөөлөлд өртөхгүй болно.

2.11 Түүх, соёлын дурсгалт зүйл

Энэ төслийн нутагт хамгийн ойр орших түүх, соёлын дурсгалууд (хэрэгсүүр, шарил, чулуун хөшөө, тахилгатай газар) 3.1-14.2 км алслагдсан зайтай байна. Өөрөөр хэлбэл эдгээр түүх, соёлын жижиг дурсгалууд, тэдгээрийн хамгаалалтын бүсэд төслийн объект хамаарахгүй түүх, соёлын дурсгалууд өртөхгүй.

2.12 Нийгэм, эдийн засгийн байдал

50 гаруй жилийн турш нүүрс олборлож байгаа тус уурхайн хувьд дэд бүтцийн асуудлыг бүрэн шийдсэн төдийгүй уурхайг түшиглэсэн үйлдвэр-бизнесийн суурин хөгжсөн байна. Үйл ажиллагаа нэгэнт тогтворжсон тул уурхайн өнөөгийн үйл ажиллагаанаас орон нутгийн иргэд, ажилгүйдэл, нийгмийн байдалд үзүүлэх нөлөө мөн тогтворжсон. Уурхайн үйлдвэрлэлийн өсөлттэй холбоотой төсөвт төвлөрүүлэх мөнгөн хөрөнгө нэмэгдсээр жилд дунджаар 40.0 гаруй сая төгрөг байгаа нь эдийн засагт оруулах хамгийн том үнэлгээ болно. Дарви суманд холбооны салбар, ШТС-тай сүүлийн үед үүрэн телефоны Мобиком, Жи-Мобайл, Скайтел, Юнителийн сүлжээ өргөн нэвтэрсэн бол Хөшөөтийн уурхайд интернэтийн шилэн кабель, үүрэн телефоны 4 сүлжээг ашиглаж байна.

Ховд аймагт Баруун босоо тэнхлэгийн Булган-Бодончийн амны хатуу хучилттай зам, Бодончийн ам-Ховдын чиглэлийн замтай. Харин МоЭнКо ХХК-ийн хувьд Хөшөөт Булган Ярантын чиглэлд 311 км хатуу хучилттай замыг 2011 онд байгуулж ашиглалтад оруулан нүүрс тээвэр хийдэг.

2.13 Ус хэрэглээний урьдчилсан тооцоо

Зориулалт		Хэмжээ		Ус хэрэглээний дундаж хэмжээ, л/хоног	Нийт усны хэрэглээ		
					шоометр/хоног	шоометр /жил	Ус хэрэглэх хоногийн тоо
Кемпийн Унд, ахуй		590	Хүн	150	89	32,302.50	365
Нийт					89		32,303
Уурхайн замын тоосжилт	Дотоод зам	381040.16	талбай, м2	2	762.08	209,572.09	275
	Гадаад зам	33,300	талбай, м2	2	66.60	18,315.00	275
Гаалийн талбайн тоосжилт		56,935	талбай, м2	2	114	31,314.25	275
Ашиглалтын үеийн хайгуулын өрөмдлөгийн усны хэрэглээ /100 тууш.м/		3800 т/м	5-9 сар	30	13	1,140.00	90
Цооногийг шавар усмалаар цэвэрлэх усны хэрэглээ		3800 т/м	5-9 сар	95	40	3,610.00	90
Цооногийг усаар цэвэрлэх усны хэрэглээ		3800 т/м	5-9 сар	66	28	2,508.00	90
Ногоон байгууламжийн усалгаа		32826	талбай, м2	4	131	5,252.16	40
Суулгац		3000	ширхэг	30	90	3,600.00	40
Бусад /шинэ сууришлын бүсийн барилга байгууламж					50	7,500.00	150
Болзошгүй Галын аюулын үеийн ус хэрэглээ		12	сар	14.00	14	504.00	36
Нийт					1,308.5		283,315
НИЙТ ХЭРЭГЛЭЭ					1,397		315,618
Уурхайн ус шавхан зайлуулалт		12	сар		661	241,308.80	365
Нийт					661		241,309
Дүн					2,058		556,927

ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

3.1 Газарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах

Төслийн үйл ажиллагаа, ялангуяа ил уурхайн олборлох үйл ажиллагаанд ТЭЗҮ-ийн нэмэлт тодотгол болон уулын ажлын төлөвлөгөөнд заасан хэмжээнээс илүү хэмжээний газрын эвдрэл үүсгэхгүй. Ухаш үүсгэж овоолго тавихдаа ТЭЗҮ-д заасан ажлын дараалал, технологийн горимыг баримтлах шаардлагатай ба ТЭЗҮ-д дараах дарааллаар техникийн нөхөн сэргээлт хийхээр тусгасан байна. Үүнд

- Шимт хөрсийг хуулан авч хадгалах
- Хурдас чулуулгийн шинэ овоолго тавих, түүнийг зөв хэлбэршүүлэх
- Хур овоолгыг хэлбэршүүлэн засах, нөхөн сэргээх

Машин механизм болон хүний хөлөөр талхлагдах газрын хэмжээг төлөвлөсөн талбайн хэмжээнээс хэтрүүлж болохгүй буюу ил уурхайн ашиглалтын дараа ялангуяа биологийн нөхөн сэргээлтэнд хамрагдах талбайн хэмжээг үе шаттай төлөвлөсөн төлөвлөлтийн дагуу хамруулах.

3.2 Агаарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах.

Төслийн үйл ажиллагаанаас агаарт үзүүлэх нөлөөллийг авч үзсэний үндсэн дээр ил уурхай олборлох, нүүрс ачиж буулгах, тээвэрлэх, ухашыг нөхөн дүүргэх болон гадаад овоолгыг хэлбэршүүлэх зэрэг технологи үйл ажиллагааны үр нөлөөгөөр тоос дэгдэх, сөрөг нөлөөллийг бууруулах нь гол ажил болж байна. Ил уурхай ашиглахаар хөрс хуулах үед хөрсний зохих хэмжээний чийгшил нь тоосыг тодорхой хэмжээгээр барих боловч цаг агаарын хэт хуурай нөхцөлд нарийн тоос босохоос сэргийлэх хэрэгтэй. Үүний тулд:

- Шимт хөрсний овоолгын гадаргыг богино хугацаанд ургамалжих нөхцлөөр хангаж MNS 5916:2008 Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт болон MNS 5916:2008 Байгаль орчин. Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах. Техникийн ерөнхий шаардлага стандартуудын дагуу ургамалжуулах.
- Уурхайн дотоод замаас үүсэх тоосыг бууруулахын тулд усална. Уурхайн замын усалгааг шүүрлийн усаар хангана.
- Агаарын чанарын хяналт шинжилгээнд “MNS 4585 :2016 Агаарын чанар, Техникийн ерөнхий шаардлага” стандартыг мөрдлөгө болгоно.

Зураг 4. Агаарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах техник шийдлүүд

3.3 Усны нөөц, чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах

Газрын доорх усанд үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөллийн үнэлгээ, “Монгол ус” ТӨААТҮГ-аас гаргасан боломжит нөөцийн дүгнэлт зэрэгт үндэслэн газрын доорх усанд үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах, арилгахын тулд дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Мөн БОННУ-ний нэмэлт тодотголын энэхүү тайлангийн 3 дугаар бүлэгт оруулсан Усны тухай хуулийн хүрээнд авах шаардлагатай зөвшөөрлүүдийг холбогдох газруудаас авснаар бичиг баримтын бүрдэл хангагдах нөхцөлтэйг төсөл хэрэгжүүлэгч анхаарна.
- Ундны усны эх үүсвэрт тогтмол хими-бактерологийн шинжилгээ хийлгэж шаардлага хангаж байгаа эсэхийг тогтмол хянаж байвал зохино. Үйлдвэрлэлийн болон ахуйн хаягдал усаар гадаргын болон газрын доорх усны нөөцийг бохирдуулахгүй байхад анхаарна.
- Шингэн хаягдал хөрс болон гүний усыг бохирдуулж байгаа эсэхийг шалгаж биологийн болон химийн шинжилгээг итгэмжлэгдсэн лабораторид хийлгэж хяналтын цооногуудаас газар доорх усанд үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг хянах мониторингийн дээжлэлт хийх, хэрвээ хяналтын хугацаанд шинжилсэн физик, химийн үзүүлэлтүүд нь “Газрын доорх усыг бохирдуулагч бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ MNS6148:2010” стандартаас давсан тохиолдолд шалтгааныг тогтоож шаардлагатай арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.
- Газар доорх усны байгалийн горим хэрхэн өөрчлөгдөх, нөөцөд нөлөөлөл хэр үүсч буйг илрүүлэн хянах зорилгоор хяналтын цооногуудад хийгдэх түвшиний хэмжилтийг тогтвортой хийж хяналт тавих шаардлагатай.

Зураг 5. Усны ашиглалт хянах камерын үйл ажиллагаа

Зураг 6. Ус зөөвөрлөх машиныг зориулалтаар нь ялгасан байдал

3.4 Хөрс, ургамалд үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах

Хөрс ургамалд үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах арга хэмжээ нь газарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах арга хэмжээтэй нягт холбоотой байна. Тиймээс нөхөн сэргээлт болон овоолго хуримтлал, хадгалалттай холбоотой дараах ялгаатай арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Шинээр овоолго тавих газрын шимт хөрсийг хуулж, хожмын нөхөн сэргээлтэнд ашиглах бөгөөд MNS 5916:2008 Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт стандартын дагуу хадгална.
- Хур овоолгын биологийн нөхөн сэргээлтэнд шимт хөрсийг ашиглана.
- Хүнд даацын машин техник болон бусад тээврийн хэрэгслийг тогтоосон маршрутаар явуулах, олон салаа зам гаргахгүй байх, замыг тэмдэгжүүлнэ.
- Хөрс бохирдсон нөхцөлд бохирдсон хөрсийг хуулан авч, тусгаарлагч гадаргуу дээр овоолон саармагжуулж тусгай нүхэнд хийж дарж булна.
- Хөрс болон усан орчинд химийн бодис, тослох материал алдагдсан тохиолдолд тухайн бодисыг цаашид тархахаас нь сэргийлнэ. Шаардлагатай тохиолдолд шингээн авна. Үүний тулд шингээж авах материалын нэр төрөл өөрчлөгдөх ба голдуу шингээгч инерт, саармаг материал, элс, шороо зэрэг материалуудыг ашиглахад бэлэн байлгана.
- Төсөл хэрэгжүүлэх орчны ургамлын төрөл зүйл, тархалт, өсөлт хөгжилтөд сөрөг нөлөөлөл үзүүлэхгүй байх арга хэмжээг төлөвлөж хэрэгжүүлнэ.

3.5 Амьтны аймагт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах

Төслийн үйл ажиллагаанаас амьтны аймагт үзүүлэх нөлөөллийг хамгийн бага байлгах үүднээс дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх хэрэгтэй. Үүнд:

- Тухайн бүс нутгийн биологийн олон янз байдлын мониторинг судалгаа, хамгаалалд орон нутгийн захиргаа, байгаль орчны хэлтэс, мэргэжилтэн, байгаль хамгаалагч, эрдэмтэн судлаачидтай хамтран ажиллах,
- Уурхайн доторхи болон гаднах дэд бүтэц буюу өндөр хүчдлийн шугамд мониторинг судалгаа хийх, хамгаалах шийдлийг олох, мэргэжлийн судлаачдаас зөвлөгөө авч махчин шувууд суух боломжтой шон болон хиймэл үүр суурилуулна.
- Амьтны хамгааллын гол ажлуудыг дүйцүүлэн хамгааллын төлөвлөгөөнд илүү дэлгэрэнгүй тусгаж өгнө.

ДӨРӨВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ

4.1 Зорилго, зорилт

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө (БОМТ) нь төсөл хэрэгжиж буй нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, хүрээлэн буй орчны тогтвортой байдлыг хангах, БОННУ-ний нэмэлт тодотголын зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, төслийн үйл ажиллагаанаас үүсч буй сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх үндсэн зорилготой. Тиймээс Хөшөөтийн уурхайн бүтээн байгуулалт болон үйл ажиллагааны явцад үүсэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээг төслийн хэрэгжилтийн хүрээнд авч үзээд холбогдох зардлыг төлөвлөнө. Энэхүү төлөвлөгөөг төсөл хэрэгжүүлэгч дагаж мөрдсөнөөр байгаль орчин, нийгмийн хамгааллын үүргээ хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

БОМТ-г хэрэгжүүлэхэд төсөл хэрэгжүүлэгч дараах бодлогыг баримтална. Үүнд:

- БОМТ нь төсөл хэрэгжүүлэгчийн үйл ажиллагаа, санхүүгийн боломж нөөцтэй уялдсан байх;
- БОМТ-ний хэрэгжилтийг төсөл хэрэгжүүлэгч өөрөө болон оршин суугчдын зүгээс хэрхэн хянаж, харилцан хамаарал бүхий бодит үр дүнд хүрэх;
- БОМТ-г хэрэгжүүлснээр төсөл хэрэгжүүлэгчийг хөндлөнгийн хяналт, шалгалтад тэсвэртэй болох зэрэг болно.

Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө нь тухайн төслийн хэрэгжилтийн явцад Байгаль орчинд учруулж буй гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээг тодорхойлж, түүнд шаардагдах хөрөнгө зардлыг баталгаатай байлгах үндэслэл болдог. Хөшөөтийн нүүрсний ордыг ашиглах төслийн 2024 оны Байгаль орчныг хамгаалах менежментийн төлөвлөгөө, орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг боловсруулахдаа 2012 оны 5 сард УИХ-р хэлэлцэн баталсан байгаль орчны багц хуулиуд болон БОАЖЯ-ны сайдын 2019 оны 10 сарын 29-ны өдрийн А-618 тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчны менежмент төлөвлөгөө боловсртуулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-г баримталсан бөгөөд энэхүү төлөвлөгөөний гол зорилтуудыг БОАЖЯ-р батлагдсан төслийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээнүүдийн үр дүнгүүд дээр үндэслэн тодорхойлов.

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь байгаль хамгаалах төлөвлөгөө, орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрөөс бүрдэх бөгөөд байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөнд байгалийн нөөц баялгийг ашиглах явцад байгаль орчныг доройтохоос урьдчилан сэргийлэх, сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, үлдэгдэл нөлөөллийг дүйцүүлэн хамгаалах, нөхөн сэргээх, нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох, түүх соёлын өвийг хамгаалахтай холбогдсон арга хэмжээг тодорхойлон, шаардагдах хөрөнгө зардлыг тооцож, хариуцах этгээд, хэрэгжүүлэх хугацаа, баримтлах хууль, журам, аргачлал, стандартыг тодорхойлж тусгасан байхаар, орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөрт төсөл хэрэгжүүлэх явцад байгаль орчинд үүсч болзошгүй өөрчлөлтийг хянах, шинжлэх объект, байршил, баримтлах стандарт, арга аргачлал, хугацаа, хариуцах этгээд, хяналт шинжилгээний үр дүнг тайлагнах талаар тусгахаар хуульчлагдсаныг баримтлан боловсруулав. 2012 онд шинэчлэн баталсан хуулийн гол шаардлагуудын дагуу нэмж тодруулсан байгаль орчны нөлөөллийн

нарийвчилсан үнэлгээний ажлын гол үр дүнг тоймлон авч үзэхэд МоЭнКо ХХК-ийн Ховд аймгийн Дарви сумын нутагт орших “Хөшөөт”-ийн уурхайгаас нүүрс олборлох, баяжуулах, тээвэрлэх төслийн 2025 оны байгаль орчны менежментийн гол чухал зорилтууд нь дараах байдлаар тодорхойлогдоно. Үүнд:

- Төслийн үйл ажиллагаанаас үүсэх тоосжилтыг бууруулах
- Дүйцүүлэн хамгаалах урт хугацааны төлөвлөлтийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх
- Хог хаягдлын менежментийн үйл ажиллагааг сайжруулах

4.2 Төлөвлөгөөний хамрах хүрээ

Бодлогын хамрах хүрээ

БОМТ нь Ховд аймгийн Дарви сумын нутагт хэрэгжих Хөшөөтийн нүүрсний уурхайн үйл ажиллагааны хүрээнд дагаж мөрдөх эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд хэрэгжих бөгөөд БОННУ-ний нэмэлт тодотголын тайлангийн 1 дүгээр бүлэгт төслийн хамрах хүрээг тодорхойлсон болно. Уг төслийн үйл ажиллагааны явцад хүрээлэн буй орчныг хамгаалах, сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх зорилт бүхий төлөвлөгөөнд БОННУ-ний нэмэлт тодотголын тайланд тусгасан зөвлөмжүүдийн хүрээн дэх бүх асуудлыг хамрахад БОМТ нь дараах 2 хэсгээс бүрдэнэ. Үүнд:

- Төслийн байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллөөс зайлсхийх, бууруулах, арилгах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх арга замууд, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хугацаа болон шаардагдах хөрөнгө зардлыг тусгасан байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө (БОХТ),
- Төслийн үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны төлөв байдал, хүний эрүүл мэндэд үзүүлж байгаа орчны болон ажлын байрны нөхцлийг хянах, шинжилгээ хийх, үр дүнг тайлагнах, хэрэгжүүлэх арга хэлбэр, шаардагдах хөрөнгө зардал, хугацааг тусгасан орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөр (ОХШХ).

Төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд баримтлах эрх зүйн баримт бичиг болон шаардлагыг нь зайлшгүй биелүүлэх стандартуудыг мөрдөнө.

4.3 БОМТ-ний нийт зардал

Эдгээр гол зорилтуудыг хангах арга хэмжээнүүдийг түүний сөрөг нөлөөллийн эрчим, үр дагавраас нь хамааруулан нарийвчлан тодорхойлж байгаль хамгаалах төлөвлөгөөнд тусгав. Мөнтөсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрт бий болох өөрчлөлт, сөрөг нөлөөллийн үр дагавар, байгальхамгаалах арга хэмжээний үр дүнг тодорхойлох, тэдгээрийг төсөл хэрэгжүүлэгч, орон нутгийнбайгууллага, иргэд сонирхогч талуудад тайлагнах хугацааг тодруулан орчны хяналтшинжилгээний хөтөлбөрийг тус тус боловсруулсан. Байгаль орчны менежмент төлөвлөгөөнд тусгасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд 2025 онд нийт 380,000,000 төгрөг шаардагдах бөгөөд МоЭнКо ХХК байгаль орчныг хамгаалах талаар хүлээсэн үүргээ биелүүлэх баталгаа болгож,байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын нөхөн сэргээлтийн тусгайдансанд тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын 50 хувьтай тэнцэх хэмжээний мөнгөн хөрөнгийг байршуулсан болно. Энэхүү төлөвлөгөөнд тусгагдсан зардал нь байгаль орчныг хамгаалах, сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний урьдчилан тодорхойлогдох боломжтой хэсэг бөгөөд шууд гүйцэтгэлээр

тодорхойлогдох, үйл ажиллагааны зардлаар хийгдэх зарим ажлуудын зардлыг энд оруулаагүй болно.

МоЭнКо ХХК-ийн Хөшөөтийн уурхайн тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн тайланг жил бүрийн 12 дугаар сард багтаан БОУАБЯ-д хүргүүлж дараа оны төлөвлөгөө болон түүнийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгө, зардлын хэмжээг батлуулан ажиллана. Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө болон орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөрийн хэрэгжилт болон гүйцэтгэлийг тайлагнах ажлыг Хөдөлмөрийн Аюулгүй Байдал Эрүүл Ахуй Байгаль Орчин Сургалтын (ХАБЭАБОС) албаны байгаль орчны ажилчид хариуцан ажиллах болно.

Хүснэгт 5. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний төсвийн задаргаа

№	Хийгдэх ажлын чиглэл	Төсвийн задаргаа, төг	Ажлын тоо
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	2,118,000	6
2	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	19,300,000	4
3	Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	92,500,000	5
4	Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө	-	1
5	Түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	4,000,000	2
6	Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	5,000,000	4
7	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	57,000,000	6
8	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	140,082,000	13
9	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	50,000,000	3
10	Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчидад тайлагнах төлөвлөгөө	10,000,000	5
Нийт		380,000,000	49

ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Сөрөг нөлөөллийг арилгах бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Агаар орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр	Уурхайн технологийн замаас үүсэх тоосжилтыг бууруулах зорилгоор зам талбайн усалгаа хийх, замын засвар, арчилгааг тогтмол хийлгэж хянаж байх.	Төслийн зам талбай	м ³ /жил	-	-	Үйл ажиллагааны зардлаас	Тогтмол	Агаарын тухай хууль болон агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай хууль MNS 6063:2010 “агаарын чанар, хот суурин газрын гадаад орчны агаарт байх бохирдуулах бодисын хүлцэх хэм хэмжээ
2		Техник хэрэгслүүдийн эвдрэл гэмтлийг хянаж, техникийн хэвийн ажлын горимыг ханган ажиллах, тээврийн хэрэгслийн яндангаас ялгарах хорт утааг үйлдвэрлэгчээс гаргасан хэм хэмжээнд байлгах, үзлэг оношилгоонд хамруулах.	Төслийн талбайд ашиглагдаж байгаа хөнгөн тэрэгнүүд	Ширхэг	-	55 техник	2,118,000	Тогтмол	
3	Гадаргын ба газрын доорхи усны нөөц	Хүйсийн говь, Цэцэг нуурын сав газрын захиргаатай ус ашиглах гэрээ байгуулж, ус ашигласны төлбөр төлөх	Усан хангамжийн эх үүсвэр, шүүрлийн ус, уурхай орчмын уст цэгүүд	-	-	-	Гэрээнд заасны дагуу төлбөр төлөгдөнө	Гэрээнд заасан хугацаа бүрт	Ус ашиглуулах дүгнэлт гаргах үйлчилгээний хөлс, ус ашиглах эрхийн бичгийн загварыг шинэчлэн батлах тухай (БОАЖС-ын 2018 оны 10 сарын 02-ны өдрийн А/376 дугаар тушаал)

4	Хөрсөн бүрхэвч	Аливаа газар хөндөх үйл ажиллагааны өмнө шимт хөрс болон шимэрхэг хөрсний гүнийг талбай тус бүрд тогтоож, тогтоосон хэмжээнд хуулж, хадгалах. (шинээр хөрс хуулах бүрт)	Уурхай орчим	га	-	21	Үйл ажиллагааны зардлаас	Тогтмол	MNS 5916:2008 Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт MNS 5859:2008 “Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх хэмжээ” Байгаль орчны аудитын үл нийцэл
5		Асгаралттай холбоотой үүссэн бохирдсон хөрсийг хуулж авах, саармагжуулах	Засварын газрууд	м3/жил	-	-	Үйл ажиллагааны зардлаас	Тогтмол	
6	Хуурай баяжуулах үйлдвэр болон гаалийн хяналтын ачиж буулгах талбайд тоосжилт бий болох	Хуурай баяжуулах үйлдвэрийн тэжээлийн талбай, Гаалийн хяналтын талбайн ачиж буулгах үйл ажиллагаанаас үүсэх нүүрсний нарийн ширхэгт тоосонцрын дэгдэлтийг бууруулах зорилгоор мананжуулагч машинаар усалгаа хийх	Хуурай баяжуулах үйлдвэрийн тэжээлийн талбай, Нүүрс ачиж, буулгах талбай	м ³ /жил	-	-	Үйл ажиллагааны зардлаас	Тогтмол	MNS 4585 :2016 Агаарын чанар, Техникийн ерөнхий шаардлага, Байгаль хамгаалах тухай хууль, Агаарын тухай хууль,
Сөрөг нөлөөллийг бууруулах нийт зардал, төг							2,118,000		

Нөхөн сэргээх ажлын төлөвлөгөө

Ерөнхий зүйл. Уурхайн 2021-2025 онуудад уул уурхайн өмнөх үеийн үйл ажиллагаанаас үүссэн хур овоолгыг нөхөн сэргээх бөгөөд нөхөн сэргээлтийн ажлыг хийж гүйцэтгэхэд Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын сайдын 2015 оны А-138 дугаар тушаалын хавсралтаар батлагдсан “Уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдрэлд орсон газарт техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийх аргачлал”-ыг баримтална. Хур овоолгыг ХАА-н ашиглалтын чиглэлээр нөхөн сэргээх, нөхөн сэргээсэн газрыг цаашид бэлчээрт ашиглах боломжтой болгохын тул овоолгыг хэвгийжүүлж аргачлалд заасны дагуу дараах зохистой гадаргууг үүсгэнэ.

Овоолгын техникийн нөхөн сэргээлт. Нүүрсний уурхайн ашиглалтын технологиос хамаарч, овоолгыг бульдозер, экскаватор зэрэг төхөөрөмжөөр дан болон олон догол үүсгэдэг. Олон доголтой, хэт өндөр гадаад овоолгыг орчин тойрны байгалийн өнгө төрх, уул толгодтой ойролцоо хэлбэртэйгээр хэлбэршүүлэх нь тохиромжтой гэж аргачлалд заасны дагуу нөхөн сэргээлтийн техник ажиллагааг хийнэ. Нүүрсний уурхайн овоолгын нөхөн сэргээлтэд технологийн үндсэн техникүүд (экскаватор, бульдозер, ачигч, автосамосвал г.м)-ийг ашиглаж хэлбэршүүлнэ. Хур овоолгыг нөхөн сэргээх үндсэн чиглэлд буюу бэлчээрээр ашиглах боломжтой байдлаар налуу үүсгэж хэлбэршүүлнэ:

- Орчны газрын тогтоц (ландшафт)-ыг харгалзан тохиромжтой хэлбэр төрх үүсгэж налуулна.
- Хэлбэршүүлсэн талбайн гадаргуу, ялангуяа налуу хажууг бульдозерийн буюу грейдерийн сийрэгжүүлэгчээр 30-50 см гүнтэйгээр хөндлөн сэндийлж, уг гадаргууг хучих шимт хөрсийг аадар борооны уруйн усанд идэгдэхээс хамгаална.
- Овоолгын гадаргыг мал, амьтан бэлчээрлэн явахад саадгүй байхаар хэлбэршүүлнэ.
- Налуугийн хажуугийн 30м зай тутамд усны урсгалын хурдыг сааруулах, эвдрэлээс хамгаалах дэвсэг (берма) гаргах бөгөөд түүний өргөн 4-6м, овоолго тал руугаа 1°-3° хэвгий байвал тохиромжтой байдлыг харгалзан үзнэ. Дэвсгийн дотор талын ирмэгийг дагуулан ус зайлуулах суваг татахад холбогдох зураг төслийг боловсруулсаны үндсэн дээр хийж гүйцэтгэнэ.
- Хэлбэршүүлсэн газрын хажуугийн орой, хормойг алсаас 1-5 хэмээр налууулж, тэгшилнэ.

Хүснэгт 6. Төслийн техник, тоног төхөөрөмжүүд

Тоног төхөөрөмжийн нэр				Ашиглалтын хугацаа			Даац		Тоо шир-хэг	Өмчлөлийн хэлбэр
Төрөл	Марк	Загвар	Үйлдвэрлэсэн улс	Үйлдвэрлэсэн он	Ашиглалтад өгсөн он	Ашиглалтын жил	Хэмжих нэгж	Хэмжээ		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Автосамосвал	XCMG	MT86	БНХАУ	2018	2018	3	тн	60	15	Алтайн Зам ХК
Автосамосвал	XCMG	MT86	БНХАУ	2019	2019	3	тн	60	18	Алтайн Зам ХК

Автосамосвал	XCMG	MT86	БНХАУ	2020	2020	2	тн	60	44	Алтайн Зам ХК
Автосамосвал	CATERPILLAR	CAT773	АНУ	2018	2018	4	тн	60	8	Алтайн Зам ХК
Автосамосвал	XCMG	MT86	БНХАУ	2019	2019	3	тн	60	15	Мезом ХХК
Автосамосвал	LIUGONG	DW90	БНХАУ	2021	2022	1	тн	60	13	Мезом ХХК
Д ү н									113	

№	Тоног төхөөрөмжийн нэр				Хүчин чадал		Тоо ширхэг
	Марк	Төрөл	Загвар	Үйлдвэр лэсэн улс	Нэгж	Хэмжээ	
6	North benz hetian	Трейллер		БНХАУ	тн	40	1
7		Кран КУ 25		БНХАУ	тн	25	1
8	Dong Feng	Түлшний машин	EQ1110GLJ		тн	10	6
9	Dong Feng	Усны машин	EQ5253GFJ2	БНХАУ	тн	20	8
10	Dong Feng	Бохирын машин		БНХАУ	тн	20	4
11	WAGNER CAT	Экскаватор	R290 LC-7A	БНСУ	м³	1.5	19

Шимт болон шимэрхэг хөрсөөр хучих. Биологийн нөхөн сэргээлтэнд ашиглах шимт хөрсний үндсэн үзүүлэлтүүдийг “Газар шорооны ажлын үед шимт хөрс хуулалт, хадгалалт. MNS 5916:2008” стандартын шаардлагад нийцэж байгаа эсэхийг шинжилгээгээр тогтоох ба дараах байдлаар хучилт хийнэ:

- Дан шимт хөрсөөр 10-15 см зузаантай хучиж, чанарын үзүүлэлтээр стандартын шаардлагад нийцээгүй тохиолдолд шимт хөрсний шимэрхэг чанарыг дээшлүүлэх арга хэмжээ авна.
- Хөрсний ялзмагийн хэмжээ стандартад зааснаас бага байвал ялзмаг ихтэй био бордоо, бууц болон түүний бэлдмэл ялзмагаар бордох, хэрчсэн сүрэл, өвсний үйрмэг, модны үртэс зэргийг ашиглах, үнсэн бордолт хийх зэргээр хөрс сайжруулах арга хэмжээ авна.
- Шимт хөрсийг уурхайн баруун урд хашаалж хадгална.

Биологийн нөхөн сэргээлт хийхэд “Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах. Техникийн ерөнхий шаардлага” MNS 5918:2008 стандартыг баримтална. Ургамалжуулах үйл ажиллагаанд бэлчээрийн олон наст ургамлуудыг сонгох бөгөөд үүнд үет ургамлаас ерхөг, согоовор, өлөнгө, буурцагт ургамлаас царгас, хошоон байх боломжтой. Мөн нөмрөг ургамалд овъёос, арвай зэрэг ургах эрчим сайтай, нэг наст ургамлыг сонгоно.

Биологийн нөхөн сэргээлтийн үндсэн шаардлагад нийцүүлэн нөхөн сэргээсэн талбайн сэргэсэн ургамалан нөмрөгийн бүрхэц ойролцоох нутгийн ургамалан нөмрөгийн 60 хувьд хүргэхийг зорино.

ЗУРГАА. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал мян.төг	Нийт зардал мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Техникийн нөхөн сэргээлт	Одоогоор нөхөн сэргээлт хийх талбай байхгүй.	га	-	-	Үйл ажиллагааны зардлаас	Тухай бүр	Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт стандарт MNS_5915_2008 MNS_5917_2008 MNS_5918_2008
2	Биологийн нөхөн сэргээлт	Шимт хөрсний шинэ овоолгийн үржил шимийг алдагдуулахгүй хадгалалтыг уртасгахын тулд олон наст ургамлын үрээр тариалалт хийх	кг	100	30,000	3,000,000	Жил бүр	Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт MNS_5916_2008
3	Шимт хөрсний овоолгыг хучих	Шимт хөрсний шржил шимийг алдагдуулахгүй байх, тарьсан олон настын үрийг шувуу идэх, салхинд хийсэхээс хамгаалах	м ²	-	100,000	12,800,000	Жил бүр	
4	Орчны ногоон байгууламжийн хэмжээг нэмэгдүүлэх	Уурхайн орчмын ногоон байгууламжыг нэмэгдүүлэх, нөхөн тариалалт хийх	ширхэг	1000	3,500	3,500,000	Тухайн жилд	MNS 6774:2019 Том мод, суулгацыг шилжүүлэн суулгах, арчлах. Техникийн шаардлага
	Нийт зардал, төг					19,300,000		

Дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөөний танилцуулга

Уурхайн сөрөг нөлөөллийг зохистой бууруулахын тулд нөлөөллөөс зайлсхийх, нөлөөллийг бууруулах болон нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлэхийн хамт үлдэгдэл нөлөөллийг дүйцүүлэн хамгаалах шаардлагатай. Ландшафтын төвшний төлөвлөлт буюу экологийн бүс нутгийн үнэлгээ нь нөлөөллийг бууруулах эдгээр алхмуудыг зохистой хэрэгжүүлэх үндэс болно. Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээ гэж дүйцүүлэн хамгаалахаар тогтоогдсон газар нутагт сонгон авсан биологийн олон янз байдлыг хамгаалах, сайжруулахад чиглэгдсэн хамгааллын менежментийн цогц арга хэмжээ юм. Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээг хэрэгжүүлсний үр дүнд тухайн газрын биологийн олон янз байдал хэвийн нөхцөлөөс илүүтэй сайжирсан байх нь дүйцүүлэн хамгааллын эцсийн зорилго оршино.

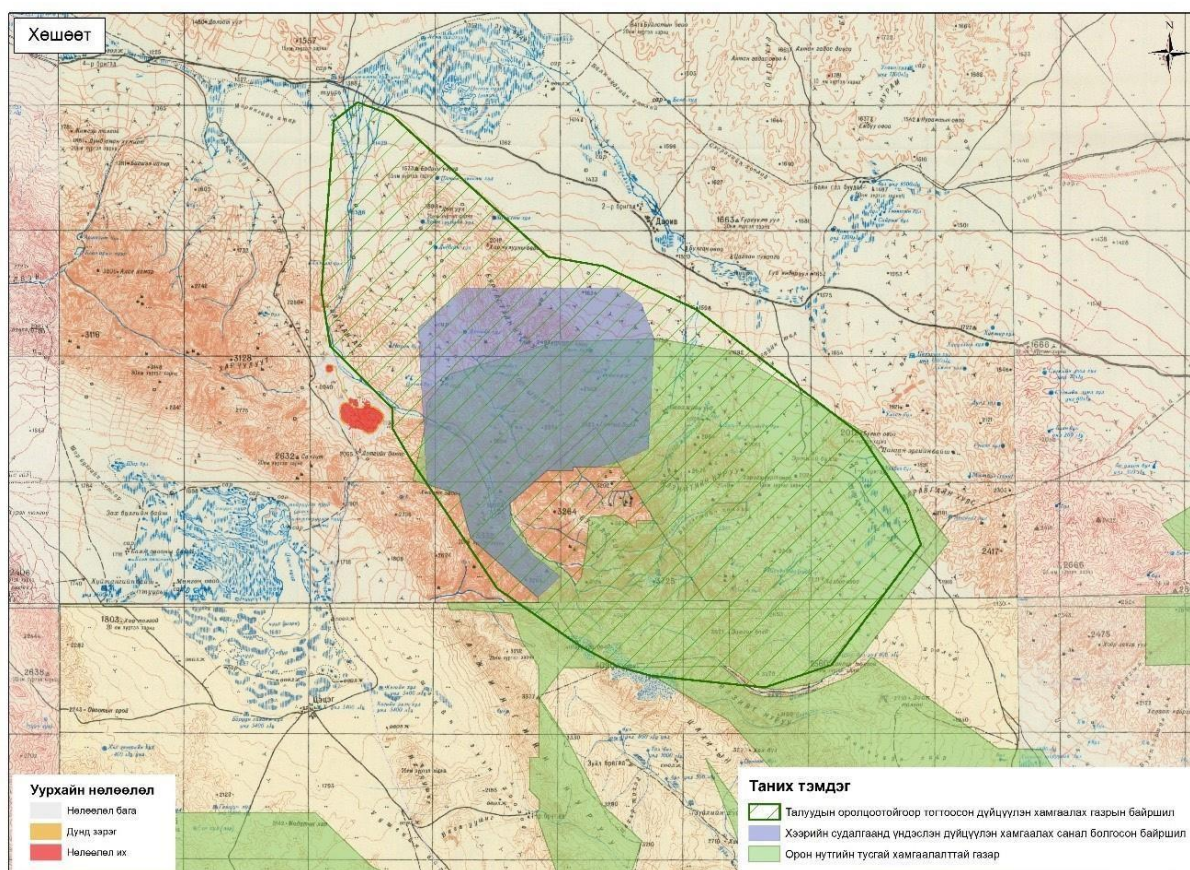
Дүйцүүлэн хамгаалах талбай сонгох

Монгол орны баруун бүсэд газрын доройтол хөгжлийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах, дүйцүүлэн хамгааллыг нэвтрүүлэх нь төслийн хүрээнд “Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээг төлөвлөх нь: Хөшөөтийн уурхайн жишээн дээр” сургалт семинарыг Ховд аймгийн Ховд хотод 2018 оны 3 дугаар сарын 12-14-ний өдрүүдэд зохион байгуулсан. Сургалтад Байгаль орчин аялал жуулчлалын яам (БОАЖЯ), Ховд, Увс, Баянөлгий, Завхан, Говь-Алтай аймгуудын холбогдох байгууллагууд, Ховд аймгийн Дарви, Увс аймгийн Бөхмөрөн сумын ЗДТГ, ИТХ-н төлөөлөл, Ховд аймгийн Дарви сумын Мөрөн багийн малчин иргэдийн төлөөлөл, Ховд Их Сургуулийн судлаачид, Дэ Нэйче Консерванси байгууллагын ажилтнууд, Хөшөөт, Хотгорын ордын уурхайн ажилтнууд зэрэг нийт 60 орчим хүмүүс оролцсон.

Хөшөөтийн уурхайн дүйцүүлэн хамгаалах газрыг талуудын оролцоотойгоор тогтоох ажлыг 1: 200 000 масштабын газрын зураг дээр гүйцэтгэсэн. Хөшөөтийн уурхайн дүйцүүлэн хамгаалах газраар Ховд аймгийн Дарви сумын нутаг дахь Сутай орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газар (ОНТХГ) болон түүний орчмын 29.000 га газрыг сонгосон. /Зураг 7/

Дүйцүүлэн хамгаалах үнэт зүйлс нь:

- **Ирвэс**
- **Янгир**
- **Вансэмбэрүү**
- **Бэлчээр**
- **Шинсэн ой**
- **Түүх соёлын дурсгалт газрууд**
- **Хөшөөтийн гол-ыг талуудын оролцоотойгоор сонгон авсан.**

Зураг 7. Хөшөөтийн уурхайн дүйцүүлэн хамгааллыг хэрэгжүүлэхээр сонгосон “Сутай хайрхан” уулын ТХГ болон түүний орчмын газар

Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд дараах ажлуудыг хийж гүйцэтгэсэн байна.

Үүнд:

- ❖ 2018-2022 оны хугацаанд Дарви, Цэцэг, Үенч сумдад орон нутгаас ирсэн саналын дагуу дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд 151.2 га талбайд техникийн нөхөн сэргээлтийн ажил хийж сум орон нутагт хүлээлгэн өгсөн байна.
- ❖ 2017-2022 оны хугацаанд Ховд Жаргалант, Дарви, Цэцэг, Үенч, Булган сумдад ногоон байгууламжыг нэмэгдүүлэх зорилгоор 61.600 ширхэг модны суулгац тарьж, хүлээлгэн өгч хамтран ажилласан байна.
- ❖ 2018-2022 оны хугацаанд Дарви, Цэцэг, Үенч сумдад нийт 13 булгийн эхийг хашиж хамгаалж сум орон нутагт хүлээлгэн өгсөн байна.
- ❖ 2017 онд Дарви сумын Мөрөн багт 200га талбайг тариалангийн талбайн зориулалтаар хашиж хамгаалан орон нутагт хүлээлгэн өгсөн.
- ❖ 2018 онд Дарви сумын Мөрөн багт 200га талбайг тариалангийн талбайн зориулалтаар хашиж хамгаалан орон нутагт хүлээлгэн өгсөн.
- ❖ 2019 онд Цэцэг сумын Хажинга багт 50га талбайг тариалангийн талбайн зориулалтаар хашиж хамгаалан орон нутагт хүлээлгэн өгсөн.
- ❖ 2019 онд Булган сум Алаг толгой баг Булган гол дагуу Минж хамгаалах зорилгоор 25га талбайг хашиж хамгаалан Үенч Бодонч Булган голын сав газрын захиргаанд хүлээлгэн өгсөн.

ДОЛОО. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хүрээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Дүйцүүлэн хамгаалах нөхөн сэргээлт	Аймгийн БО-ны газраас зааж өгсөн газарт техникийн нөхөн сэргээлт хийх /га/	Аймгийн БО-ны газраас зааж өгсөн газарт	13,5 га	2,900,000	40,000,000	Нэг удаа	Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт стандарт
2	Дүйцүүлэн хамгаалах нэмэлт ажил	Нөлөөллийн бүсийн сумдад булгийн эх хашиж хамгаалах	Нөлөөллийн сумдуудад	4 ширхэг	5,000,000	20,000,000	Нэг удаа	Сумдаас ирүүлсэн санал
3		Дарви сумын Мөрөн багийн нутаг Хойд голын тариалангийн 100 га талбайг хашиж хамгаалах	Дарви сум	100 га	300,000	30,000,000	Нэг удаа	Дарви сумаас ирсэн санал
4	Дүйцүүлэн хамгаалах урт хугацааны төлөвлөгөө	Сутай хайрхан УТХГ-ын мөстлөг, цасны судалгаагаар авиралт хийх	Сутай хайран уул	1 удаа	2,500,000	2,500,000	Тогтмол	Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд
5	Тэрбум мод	Тэрбум мод хөтөлбөрийн хүрээнд ойжуулалтын ажлыг хэрэгжүүлэх	Ерөнхийлөгчийн тамгын газраас санал болгосон газарт мод тарих ажлыг эхлүүлэнэ	-	Зардлыг БОМТ-ний зардалд оруулахгүй. Төслийн тусгай санхүүжилт		Хавар намрын мод тариалалтаар	Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн
Нийт зардал, төг					92,500,000			

НАЙМ. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

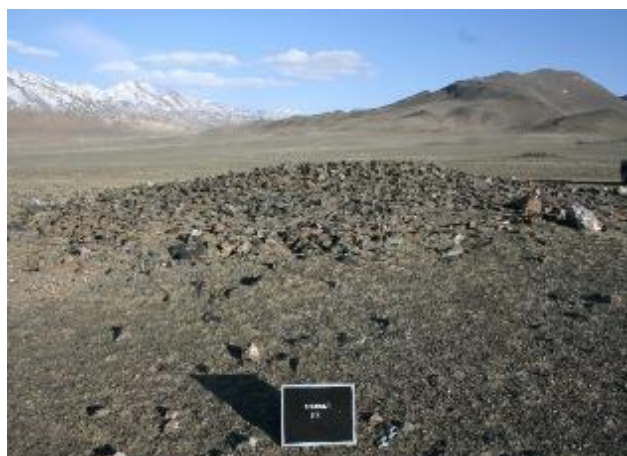
№	Нөлөөлөлд өртөх иргэд	Нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Малчин өрх	Нүүлгэн шилжүүлэлтийн хүрээнд уурхайн тоосжилтын нөлөөллийн бүсийн малчин өрхөд тоосжилтын нөхөн олговрыг үргэлжлүүлэх	Нөлөөллийн сумдын малчин өрх	128	1,000,000-3,000,000	Орон нутгийн хөгжлийн сан Төслийн тусгай санхүүжилт	1 удаа	Ховд аймаг болон МоЭнКо ХХК хоорондын хамтран ажиллах гэрээ
Нийт зардал, төг		0						

Түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээ

Хөшөөтийн уурхайн археологи, палентологийн иж бүрэн судалгааг 2011 онд хийлгэсэн. Уурхайн бүс нутаг нь түүх соёлын дурсгалт газраас алслагдсан зайд байрших бөгөөд төслийн нутагт хамгийн ойр орших түүх, соёлын дурсгалууд (хэрэгсүүр, шарил, чулуун хөшөө, тахилгатай газар) 3.1-14.2 км алслагдсан зайтай байна. Өөрөөр хэлбэл нутгийн эдгээр түүх, соёлын жижиг дурсгалууд, тэдгээрийн хамгаалалтын бүсэд төслийн объект хамаарахгүй ба төслийн үйл ажиллагаанд эдгээр дурсгалууд, тахилгатай газар өртөхгүй болно.

Төсөл хэрэгжих орчмын нутаг Долоогийн давааны хойт талын талбай, Тахилтын булгийн эхэнд, Чулуутын ам, түүний баруун толгойд, Улаан хөндийн өвөлжөөний доод хэсэгт нам уулс, жижиг толгод, намагжсан газар орших бөгөөд энэхүү газруудад орон нутгийн иргэдийн зусдаг Чулаатын ам д.т.д. 2240 м өндөрт (46°49'05", 93°13'09"), тахиж шүтдэг Тахилтын булаг шанд (46°51'13"7, 93°16'42") байрлана. Эдгээр уулс, толгод, бэлийн орчимд эртний хүмүүсийн үлдээсэн хэрэгсүүр, хүн хөшөө, амьдарч байсан бууц, тахилын байгууламж, булш оршуулга нэлээдгүй байна. Тахилтын булгийн эх шүтээний баруун талын жижиг толгойд 20 ш шарил, доод талд 2 хэрэгсүүр, Долоогийн давааны зүүн урд хэсгийн энгэр наран талд 13 ш шарил, Чулуутын баруун үзүүрийн хойт талд дэнж дээр харгана ургасан талбайд 6 хэрэгсүүр, Улаан хавцгайтын хөтөлд 3 хэрэгсүүр, Улаан хадны өвөлжөөний доод хэсэгт 6 ширхэг чулуун хөшөө, Хар толгойн аманд 1 хэрэгсүүр тус тус байрлаж байна.

- Археологийн судалгаагаар тогтоогдсон уурхай орчмын хиргисүүр болон булшнуудыг фото зургаар баримтжуулж бүртгэлжүүлсэн.
- Шаардлагатай хиргисүүрийг хашаа татаж хамгаалсан.

2010 он

2024 он

ЕС. ТҮҮХ СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Нөлөөлөлд өртөх түүх, соёлын өв	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгж зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Түүхийн дурсгалт газрууд	Говийн их дархан цаазат газрын “Б” хэсгийн орчны бүсийн Алтай, Үенч, Булган сумдаас дархан цаазат газарт нэвтрэн ордог 5 цэг дээр иргэдийн экологийн боловсролыг дээшлүүлэх, анхааруулах самбар байршуулах	Говийн Их дархан цаазат газрын Б хэсгийн хамгаалалтын бүс нутаг	5 ширхэг	800,000	4,000,000	Нэг удаа	БОНБҮТ хууль, Соёлын өвийн тухай хууль
2	Түүхийн дурсгалт газрууд	Архелогийн судалгаагаар тогтоогдсон уурхай орчмын хиригсүүр болон булшнуудыг фото зургаар баримтжуулж бүртгэх	Уурхай орчим	5	Үйл ажиллагааны зардлаас		Тухай бүр	
Нийт зардал, төг			4,000,000					

АРАВ. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

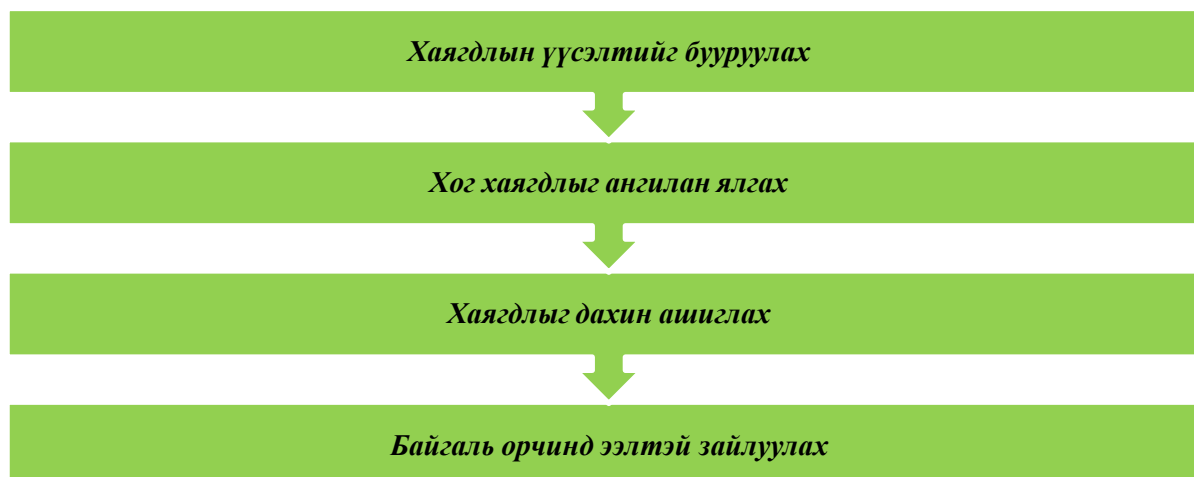
№	Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгж зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Аюултай бодисын асгаралт	Химийн бодисын MSDS-д заасны дагуу хадгалах, асгаралт үүссэн онцгой үед хэрэглэх шингээгч материалыг зохих газруудад бэлэн байлгах,	Нүүрсний чанарын лаборатори, төслийн талбайн шаардлагатай газруудад	1	Үйл ажиллагааны зардлаас	-	Жилд 1 удаа	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль
2	Аливаа халдварт өвчин бохирдолоос сэргийлэх	Ариутгал халдваргүйтгэл хийлгэх	Хөшөөтийн уурхайн хэмжээнд	4	Кетрингийн компанийн зардлаас	-	Улирал тутам	Аудитын үл нийцэл
3	Химийн бодис	Химийн хорт болон аюултай бодисын тооллого хийх	Нүүрсний чанарын лаборатори	4	Үйл ажиллагааны зардлаас	-	Улирал тутам	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль
4	Гал түймэр	Гал түймэр гамшигаас хамгаалах, эрэн хайх, аврах ажиллагааны онол практик хосолсон сургалт	Уурхайн талбай дахь бүх барилга байгууламжууд	1	5,000,000	5,000,000	Жилд 1 удаа	Галын аюулгүй байдлын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/, 3 дугаар бүлэг Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 5 дугаар бүлэг
Нийт зардал, төг		5,000,000						

Хог хаягдлын менежментийн үндсэн зарчим

Хөшөөт төсөл нь аль болох хог хаягдлыг бага үүсгэх, үүссэн хог хаягдлыг дахин ашиглах, боловсруулах замаар хог хаягдлын сөрөг нөлөөллийг бууруулах, хог хаягдлыг байгаль орчинд аюулгүй арга технологиор устгах зарчмыг баримтлан зохицуулахыг зорьж ажилладаг. Хог хаягдлын менежмент нь дараах үе шаттайгаар явагддаг. Үүнд:

- Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилан ялгах
- Хаягдал бүтээгдэхүүнийг дахин ашиглах

МоЭнКо ХХК-ийн хог хаягдлын менежментийн үндсэн зарчмыг схемээр үзүүлэв.

Схем. Хог хаягдлын менежментийн үндсэн зарчим

Хог хаягдлын ангилан ялгалт

Хог хаягдлын менежментийг үр ашигтай явуулахад хог хаягдлын ангилан ялгалт нэн чухал бөгөөд хаягдлыг зайлуулах тохиромжтой зөв арга замыг тогтоож өгдөг. Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилан ялгаж дахин боловсруулах, ашиглах боломжтой хаягдлыг холбогдох ААН-д хүргүүлж, үлдсэн хаягдлыг хогийн нэгдсэн цэгт хүргэж устгадаг.

Ахуйн хог хаягдлын урсгал ба зохицуулалт

Төслийн үйл ажиллагааны хог хаягдлын менежментийн дагуу эх үүсвэрээс гарсан хог хаягдлын төрөл тус бүрд нийцсэн байгаль орчинд нөлөөлөл багатайгаар зайлуулах арга замыг сонгож хэрэгжүүлдэг.

Хүснэгт 7. Ахуйн хог хаягдлын төрөл ба зохицуулалт

Хог хаягдлын төрөл	Эх үүсвэр	Түр хадгалалтын нөхцөл	Хогийг цуглуулах болон зайлуулах явц	Тайлбар
Ахуйн хатуу хог хаягдал				
Ахуйн нийтлэг хог хаягдал	Ажилчдын кемпүүд, оффис	Хаягжуулсан саванд	Хог хаягдлыг ангилан ялгах, булшлах	Эрх бүхий ААН болон хувь хүмүүст өгөх
Цаасны хаягдал	Ажилчдын хотхон, Оффисууд	Хаягжуулсан саванд	Дахин ашиглах, боловсруулах үйлдвэрт нийлүүлэх	
Хуванцар сав	Ажилчдын хотхон, Оффисууд	Хаягжуулсан саванд	Дахин боловсруулах үйлдвэрт нийлүүлэх	
Ахуйн шингэн хаягдал				

Бохир ус	Ажилчдын хотхон, оффисууд	Зориулалтын танк	Ховд аймгийн цэвэрлэх байгууламж руу зөөх	Одоогоор цэвэрлэх байгууламж баригдаагүй тул зөөвөрлөж байна.
Хоолны үлдэгдэл	Хоолны газар	Хаягжуулсан саванд	Хоолны үлдэгдлийг нутгийн иргэдэд нохой, гахайн тэжээл болгон өгөх	Илүүдэл хаягдлыг булшилж устгах
Үйлдвэрлэлийн хатуу хаягдал				
Барилгын хаягдал	Барилга баригдсан талбай	Барилгын талбайд	Булшилж устгах	Нэгдсэн хогийн цэгт
Хаягдал дугуйнууд	Засварын төв, Автопарк	Тусгай талбайд	Дахин ашиглах, Дахин боловсруулах үйлдвэрт нийлүүлэх,	Тусгай зөвшөөрөл бүхий ААН-д нийлүүлэх
Поошиг	Уурхайн засварын төв	Тусгай талбайд	Дахин боловсруулах ААН-д өгөх	Дахин боловсруулах ААН-д өгөх
Төмөр	Төслийн нэгжүүд	Дахин ашиглах хаягдал цуглуулах цэгт	Зөвшөөрөгдсөн цэг цуглуулах	Дахин боловсруулах компани болон хувь хүмүүст өгөх
Модон материалын хаягдал	Төслийн нийт нэгжүүдэд	Дахин ашиглах хаягдал цуглуулах цэгт	Дахин ашиглуулах зорилгоор нийлүүлэх	Орон нутгийн иргэдийн хэрэгцээнд өгөх

Аюултай хог хаягдлын хадгалалт, зохицуулалт

Химийн хорт болон аюултай бодисын хаягдлыг аюултай хог хаягдлыг түр хадгалах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах болон бүртгэх тайлагнах журмын дагуу ангилан ялгаж эх үүсвэр дээр нь 90-180 хоног хадгалдаг. Эх үүсвэр дээр нь хадгалах хугацаа дуусахад аюултай хог хаягдал хадгалах, дахин боловсруулах, устгах үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл бүхий ААН-д гэрээ байгуулан, акт үйлдэж хүлээлгэн өгнө. Энэхүү журмын дагуу аймгийн БОГ-аас аюултай хог хаягдал үүсгэгчийн бүртгэлийн дугаар авч хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилан ялгаж хадгалах арга хэмжээг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

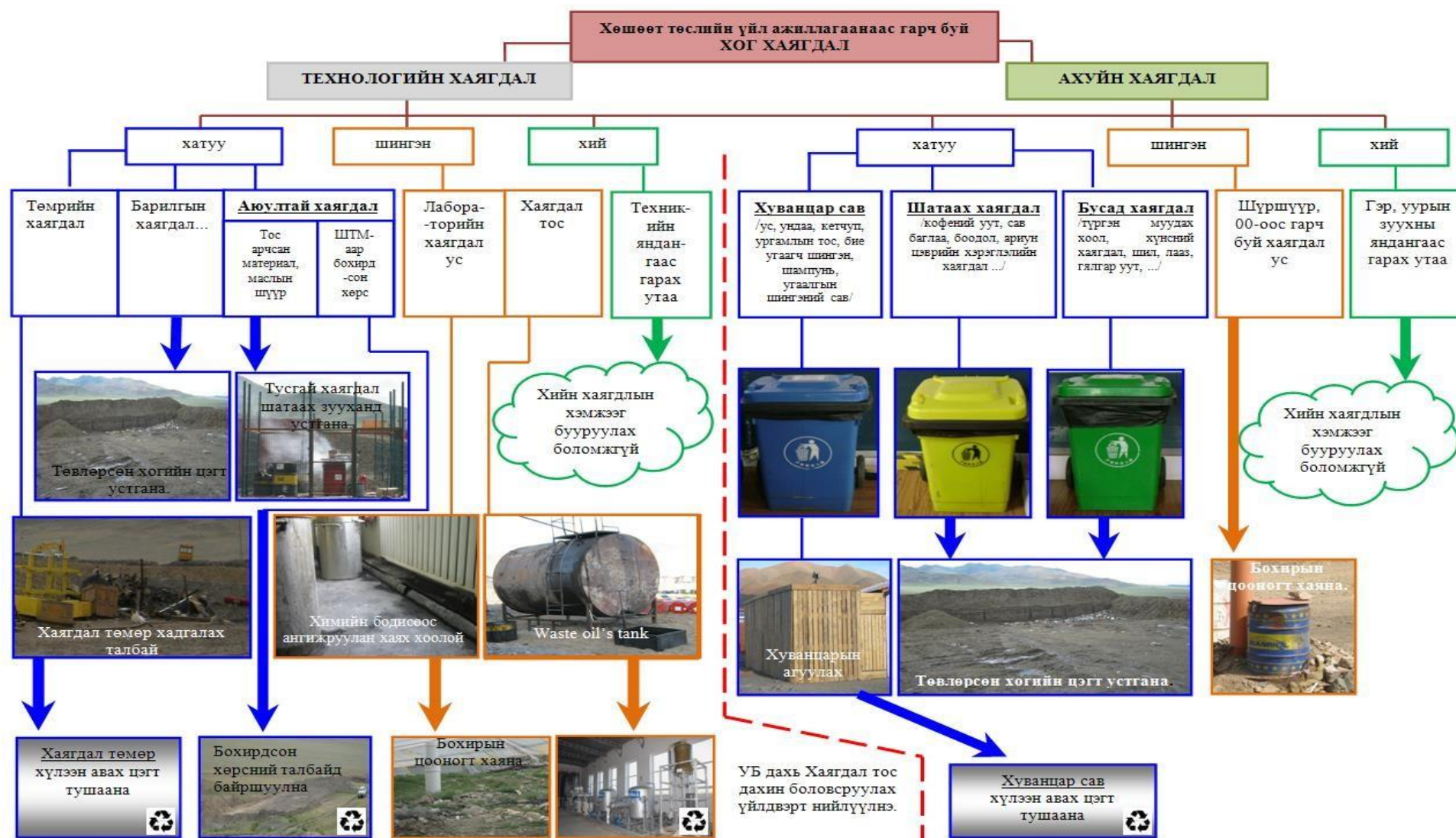
Хүснэгт 8. Аюултай хог хаягдлын төрөл ба зохицуулалт

Хог хаягдлын төрөл	Эх үүсвэр	Хадгалалт-ын нөхцөл	Хогийг цуглуулах болон зайлуулах явц	Тайлбар
Тосоор бохирдсон хаягдал даавуу алчуурууд, төрөл бүрийн тосны шүүр	Засварын төвүүд	Хаягжуулсан саванд	Зориулалтын шатаах зууханд устгах	Шатаалтын Үнсийг булшлах, төмрийг ангилан ялгах
Тос, тосолгооны материал	Үйлдвэр, засварын төв	Зориулалт-ын ёмкост	Дахин боловсруулах үйлдвэрт нийлүүлэх	Эрх бүхий ААН ба компанид
Аккумулятор	Засварын төвүүд	Тусгай талбайд	Эрх бүхий ААН ба компанид	-
Химийн бодисын хаягдал, сав баглаа	Лаборатори	Бодисын агуулах	Бодисын агуулах, тусгай талбайд хадгална	Холбогдох хууль, журмын дагуу эрх бүхий ААН ба компанид
Үнс	Цахилгаан станц	Нэгдсэн бункерийн систем	Булшилж устгах, Барилгын материалд ашиглах	-
Эмнэлгийн хог хаягдал	Анхны тусламжийн нэгж	Тусгай түр хогийн сав	Цэцэг сум	Зориулалтын дагуу устгах

Зураг 8. Аюултай хаягдлын ангилан ялгалт

ХӨШӨӨТ ТӨСЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНААС ГАРЧ БУЙ ХОГ ХАЯГДЛЫН ТӨРЛҮҮД, ЗАЙЛУУЛЖ БУЙ АРГА ЗАМ

АРВАН НЭГ. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Ахуйн	Уурхайн ойр орчмын уст цэгүүд, төслийн зам талбайд хийсч тарсан хог хаягдлын цэвэрлэгээ зохион байгуулах	Төслийн талбай	Удаа	-	24	Үйл ажиллагааны зардлаас	сард 2 удаа	Хог хаягдлын тухай хууль
2		Хог хаягдал ангилан ялгаж түр хадгалах талбай байгуулах.	Засварын газар	Багц	5,000,000	1	5,000,000	5 сард	
3	Үйлдвэрийн	Гэрээт байгууллагаар нүүрс тээврийн 311 км зам дагуух хог хаягдлын цэвэрлэгээг хийлгэх, гэрээ байгуулах	Нүүрс тээврийн зам дагуу	Сар	4,000,000	9	36,000,000	3-12 сар	
4	Аюултай	Уурхайн эмнэлгийн гаралтай хог хаягдлыг Цэцэг сумын эмнэлэгт хүргүүлж журмын дагуу устгах	Уурхайн талбай	кг	-	-	Үйл ажиллагааны зардлаас	Тухай бүр	
5		Хог хаягдал шатаах зуух авах	Уурхайн хэмжээнд	Ширхэг	-	1	16,000,000	6 сард	
6		Засварын газраас гарах ашигласан тосыг хуримтлуулж хадгалахад хяналт тавих, бүртгэл хөтлөх, тусгай зөвшөөрөлтэй ААН-д акт үйлдэж шилжүүлэх, аюултай хог хаягдлын тайлан мэдээг улирал тутам БО-ны газарт хүргүүлэх	Уурхайн талбай	тн	-	-	Үйл ажиллагааны зардлаас	Тогтмол	Аюултай хог хаягдал тээвэрлэх, цуглуулах, хадгалах, дахин боловсруулах, устгах журам, Хог хаягдлын тухай хууль
	Нийт зардал, төг					57,000,000			

АРВАН ХОЁР. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Тайлбар	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
Гадаргын ба газар доорхи усны хяналт шинжилгээ								
1	Хөшөөтийн уурхай орчмын уст цэгүүд болон Үенч голын ус, ҮГХТ, Булган голын уснаас дээж авч химийн ерөнхий шинжилгээг итгэмжлэгдсэн лабораториор шинжлүүлэх	Хөшөөтийн уурхай орчмын уст цэгүүд болон Үенч, Булган сум	Сар бүр	184	50,000	9,200,000	Гадаргын усны эрдэсжилт, ЦДЧ, рН-ын агууламжыг тодорхойлуулж холбогдох стандарттай харьцуулах	MNS0900:2018 Ундны ус, эрүүл ахуйн шаардлага, чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ MNS4586:1998
2	Хөшөөтийн уурхай орчмын уст цэгүүд болон ҮГХТ, Үенч голын уснаас дээж авч хүнд металлын шинжилгээг итгэмжлэгдсэн лабораториор шинжлүүлэх	Хөшөөтийн уурхай орчмын уст цэгүүдээс дээж авч итгэмжлэгдсэн лабораторит шинжилгээнд хамруулах	Улирал	44	119,200	5,244,800	Хүнд металлын агууламжыг тодорхойлуулж холбогдох стандарттай харьцуулах	MNS0900:2010, MNS4586:1998
3	Хөшөөтийн уурхай орчмын уст цэгүүдээс дээж авч цацрагийн шинжилгээг итгэмжлэгдсэн лабораториор шинжлүүлэх	Хөшөөтийн уурхай орчмын уст цэгүүд болон Үенч, Булган сум	Улирал	8	98,400	784,200	Цацрагийн агууламжыг тодорхойлуулж холбогдох стандарттай харьцуулах	MNS0900:2018 Ундны ус, эрүүл ахуйн шаардлага, чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ
4	Бохир усны химийн шинжилгээ	Хөшөөтийн уурхайн цэвэрлэх байгууламж	Улирал	8	100,000	800,000	Хүрээлэн буй орчинд нийлүүлэх цэвэршүүлсэн бохир усны агууламжыг тодорхойлуулж, холбогдох стандарттай харьцуулах	MNS4943:2015
5	Үенч Бодонч, Булган голын мониторингийн судалгаа	ҮББГСГЗ	Багц	1	1,503,000	1,503,000	ҮББГ-олын ай сав дахь гадаргын усны мониторингийн судалгааг хийж урд жилүүдийн мониторингийн үр дүнтэй харьцуулах	Усны тухай хууль
6	Бэлчээрийн усан хангамжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор хөв байгуулах	Цэцэг сум, Хажинга баг Дунд амны Хажуу булаг	Багц	1	9,200,000	9,200,000	Дунд амны Хажуу булгийн голдрил дагуу ус түр урсдаг хуурай сайрыг хааж хөв байгуулан бэлчээрийн усан	Усны тухай хууль

							хангамжийг нэмэгдүүлэх зорилготой	
	Нийт					26,732,000		
Агаарын чанарын хяналт шинжилгээ								
7	Мэргэжлийн байгууллагаар уурхай орчмын агаарын төлөв байдлын судалгааны ажил хийлгэх	Хөшөөтийн уурхай орчмын мониторингийн цэгүүд	Хагас жил	2	30,000,000	60,000,000	Агаар дахь бохирдуулагч бодисын хэмжээг тогтоож улсын стандартай харьцуулсан тайлан гаргуулна.	MNS4585:2016 Агаарын чанар, техникийн ерөнхий шаардлага
8	Уурхай орчмын агаарын тоосонцорын /PM10, PM2.5/ хэмжилтийг хийлгэх	Хөшөөтийн уурхай орчмын мониторингийн цэгүүд	Хоног	14	Үйл ажиллагааны зардалаас		Хэмжилтийн мэдээг бүртгэсэн байх	MNS4585:2016 Агаарын чанар, техникийн ерөнхий шаардлага
9	Dust track багажны үйлдвэрийн тохиргоо хийлгэх	-	Багц	1	4,500,000	4,500,000	АНУ-ын TSI үйлдвэрт	
	Нийт				64,500,000			
Хөрсний судалгаа шинжилгээ								
10	Уурхай орчмын хөрсний мониторингийн цэгээс дээж авч хими, физик, хүнд металлын шинжилгээнд хамруулах	Хөшөөтийн уурхай орчмын мониторингийн цэгүүдээс	Улирал	64	141.406	9,050,000	Ерөнхий хими үзүүлэлт, механик бүрэлдэхүүн, хүнд металлын шинжилгээг хийлгэх	MNS 3298:1990 Байгаль хамгаалал. Хөрс. Шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд, MNS 5850:2019 Хөрс бохирдуулагч бодис элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
11	Уурхай орчмын хөрсний мониторингийн цэгээс дээж авч цацрагийн шинжилгээ хийлгэх	Хөшөөтийн уурхай орчмын мониторингийн цэгүүдээс	Жилд 1 удаа	16	300,000	4,800,000	Цацрагийн шинжилгээ хийлгэх	
	Нийт				13,850,000			
Ургамал, Амьтны аймгийн судалгаа								
12	Усны амьтад болон голын татмын ургамал, шавьжийн судалгаа мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэх	Хөшөөтийн гол	Удаа	1	25,000,000	25,000,000	Биологийн олон янз байдлын мониторинг судалгааны аргазүй. БОНХЯ, 2012	БОНБҮТ ХУУЛЬ, Аудитын зөвлөмж
13	Цаг хүндэрсэн үед уурхайн нөлөөллийн бүс дэх зэрлэг ан амьтанд биотехникийн арга хэмжээ авах	Нөлөөллийн бүсийн сумд	Удаа	1	10,000,000	10,000,000	Зэрлэг амьтдын гол байршил нутгуудад биотехникийн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлнэ.	Амьтны тухай хууль
Нийт					35,000,000			
	ОХШХ-н нийт зардал, төг				140,082,000			

Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

ОХШХ нь “Хөшөөтийн уурхай” төслийн байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл болон түүнийг байгуулах явцад гарч болзошгүй эрсдэлийн үед байгаль орчинд бий болох бохирдол, доройтлыг тодорхойлох зорилготой заавал хэрэгжүүлэх баримт бичиг юм. Байгаль орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж үр дүнг нь доорхи асуудлуудыг тодорхойлох, үнэлэхэд ашиглана. Үүнд:

- Анх таамагласан сөрөг нөлөөллүүдийн хэмжээ, үр дагавраас бодит сөрөг нөлөөлөл, түүний үр дагавар хир зөрж байгааг
- Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний хэрэгжилт болон холбогдох эрх зүйн баримт бичиг, стандарт, дүрэм журамтай нийцэж байгаа эсэхийг
- Нөлөөллүүдийн эрчим, буурах эсвэл ихэсч байгааг
- Төслийн БОМТ-ний нийт үр ашгийг үнэлэх зэрэг орно.

Энэхүү хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, батлагдсан арга зүйг баримтлан стандартчилагдсан багаж, хэрэгслээр дээж, шинжилгээ хийх болон өгөгдлийг боловсруулах ажлыг МоЭнКо ХХК-ийн байгаль орчны асуудал хариуцсан ажилтнууд удирдан явуулна. Мөн төслийн барилгын ажлыг удирдан явуулж буй компани, болон бусад гүйцэтгэгч, гэрээлэгч нар энэхүү ОХШХ-ийг үйл ажиллагаандаа баримтлах шаардлагатай.

Гадаргын ба газар доорхи усны хяналт шинжилгээ. Усны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг 4 чиглэлээр хэрэгжүүлж ажиллана. Хөшөөтийн уурхайн ойр орчимд байрлах (Шүүрлийн ус, Түвшин буйрын рашаан, Тахилтын булаг, Мөрөнгийн ам, Хөшөөтийн гол) уст цэгүүдээс дээж авч Улаанбаатар хот руу илгээн усны итгэмжлэгдсэн лабораторид шинжлүүлэн хүнд металлын агууламж, ерөнхий химийн шинж чанарыг тодорхойлохоос гадна Хөшөөтийн гол болон ашиглалтын худгийн усанд цацрагийн шинжилгээг хийнэ.

Гадаргын усны хяналт шинжилгээгээр ажиглалт мониторингээр дараах үзүүлэлтүүдийг тодорхойлно. Үүнд:

- Голын өргөн /м
- Голын гүн /м
- Урсгалын хурд м/с
- Урсац, м³/с
- Харин худгийн цооногийн гүний усны түвшингүүдийг хэмжинэ.

Агаарын чанарын хяналт шинжилгээ. Хөшөөтийн уурхай нь Ус цаг уур, орчны судалгаа, мэдээллийн хүрээлэн болон Ховд аймгийн УЦУОШТ-тай гэрээ байгуулан Агаарын төлөв байдал чанарын судалгааг 2014 оноос хойш жил бүр тогтмол хийлгэдэг болсон. Тиймээс гэрээний дагуу агаар дахь гол бохирдуулах бодис болох хүхэрлэг хий SO₂, азотын давхар исэл NO₂, нийт тоосонцор, цацаргийн хэмжилтийг хийж, хүнд металлын агууламжийг тодорхойлох, дүн шинжилгээг хийлгэнэ.

Гарсан үр дүнг Монгол Улсын агаарын чанарын МИ84585:2016 стандарттай харьцуулах бөгөөд агаарт агуулагдах нарийн болон том ширхэгт /PM₁₀, PM_{2,5}/ тоосонцорын хэмжилтэнд DUSTTRACK багаж ашиглана. Агаарын чанарын хэмжилтийн давтамж 14 хоногт нэг удаа, уурхай орчмын мониторингийн 10 цэгт тогтмол давтамжтай байна.

Хөрсний хяналт шинжилгээ. Хөрсний хяналт шинжилгээний цэгүүдийг ШУА-ийн Газарзүйн хүрээлэнгийн Хөрс судлалын лабораторийн судлаачидтай хамтран 2012 онд Хөшөөтийн уурхай орчимд байршуулсан бөгөөд нийт мониторингийн судалгааны 15 цэгт ажиглалт судалгаа хийж ирсэн. Хөрсний дээжинд дараах 3 төрлөөр ажиглалт хяналт хийнэ. Үүнд:

- Хөрсний химийн үндсэн шинж
- Хөрсний механик бүрэлдэхүүн
- Хөрсөн дэх хүнд металлын агууламж
- Шинжилгээний үр дүнг MNS:5850:2019 Хөрсний чанар. Хөрсөнд агуулагдах бохирдуулах бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ стандарттай харьцуулна.

Ургамал, амьтны аймгийн хяналт шинжилгээ. Хөшөөт төслийн ургамал, амьтны хяналт мониторингийн ажлын нилээдгүй хэсэг нь дүйцүүлэн хамгааллын төлөвлөгөөний хүрээнд хэрэгждэг онцлогтой. Хөшөөтийн нүүрсний уурхайгаас Ярантын боомт хүртэлх нүүрс тээврийн хатуу хучилттай 311 км зам дагууд шугаман дэд бүтцээс үүдэлтэй зэрлэг амьдын популяцийн хуваагдал үүсэх, амьтад тээврийн хэрэгсэлд дайруулах гэх мэт шууд үхэл хорогдол үүсэж болзошгүй тул тэдгээр сөрөг нөлөөллийг судлах зорилгоор хөдөлгөөн мэдрэгчтэй автомат камерыг 2024 оны 9 сараас эхлэн МУНБЦГХЗ-тай хамтран хэрэгжүүлж байна. Цаг хүндэрсэн үед нөлөөллийн бүсийн зэрлэг амьтад биотехникийн арга хэмжээг тогтмол авч хэрэгжүүлдэг. Дээрх ажлуудыг 2025 онд үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ. Мөн 2025 онд Хөшөөтийн голын усны амьтад болон голын татмын ургамал, шавьжийн судалгааг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэхээр төлөвлөж байна.

**АРВАН ГУРАВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА
ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь		Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			2025 он			
			Сар	Сар		
1	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө ба түүний биелэлтийн тайланг боловсруулах	0	1	11	Байгаль орчны орлогч менежер Б.Ганболд	Хэрэгжилт 90 %-с доошгүй байх
2	Уурхайд ашиглагдаж байгаа Химийн бодисын БОННУ-нд нэмэлт тодотгол /Хуулийн хугацаа дуусч байгаа/	25,000,000	4	6	Байгаль орчны орлогч менежер Б.Ганболд	БОНБУТ хууль
3	Уурхайн газрын төлөв байдал, чанарын улсын хянан баталгаа хийлгэх	25,000,000	5	10	Байгаль орчны орлогч менежер Б.Ганболд	Газрын тухай хууль, Газрын төлөв байдал, чанарын улсын хянан батлагаа хийх журам
Нийт зардал, төг		50,000,000.00				

АРВАН ДӨРӨВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	БОХТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан	Зохион байгуулах газар
1	Холбогдох төрийн байгууллага	Бичгээр, цахимаар	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан	11 сарын 01-нд		Хөшөөтийн уурхайн байгаль орчны баг	Аймгийн засаг даргын захирамжаар батлагдсан ажлын хэсэгт тайлагнаж дүгнэлт гаргуулах
2	Дарви сумын ЗДТГ, байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, байгаль хамгаалагч	Бичгээр	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн хагас жилийн тайлан	Хагас жилээр		Хөшөөтийн уурхайн байгаль орчны баг, ОНХ баг	Дарви сум
3	Байгаль орчны чиглэлээр хийж хэрэгжүүлж буй ажлыг олон нийтэд мэдээллэх.	Орон нутгийн сонин болон социал медиа	Байгаль хамгаалах чиглэлээр хийгдсэн ажлуудыг олон нийтэд мэдээллэх	Тухай бүр	Үйл ажиллагааны зардлаас	Хөшөөтийн уурхайн байгаль орчны баг, ТОНХ баг	Ховд аймаг
4	Говь-Алтай 2, Ховдын 3 сумын эко клубийн сурагчдын экологийн боловсрол олгох хэлэлцүүлэг, уулзалт, сургалт, суртчилгааны ажлыг санхүүжүүлэх, оролцох	Тухайн зохион байгуулагдах ажлын удирдамж, тайлангийн товч агуулга	“Дэлхийн усны өдөр”-тэмдэглэн өнгөрүүлэхтэй холбоотой эко клубын сурагчдад экологийн боловсрол олгох сургалт, сурталчилгааны ажлыг санхүүжүүлэх. ҮББГСГЗ, ХГЦНСГЗ	2025 оны 3.9 сар	5,000,000	ЦНХГСГХЗ, ҮББГСГХЗ	Сумдын ЗДТГ, Эко клубын сурагчид
5	Үенч, Бодонч, Булган голын сав газрын захиргаатай хамтран Алтай, Үенч, Булган сумдын эко клубийн сурагчдад экологийн боловсрол олгох сургалтыг санхүүжүүлэх, оролцох	Тухайн зохион байгуулагдах ажлын удирдамж, тайлангийн товч агуулга		2025 оны 3.9 сар	5,000,000	ҮББГСГХЗ	ҮББГСГХЗ Эко клубын сурагчид
	Нийт зардал, төг	10,000,000					

ХАВСРАЛТ 1. АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ

УБ-2

Монгол Улсын Засгийн газрын
2004 оны 20 дугаар тогтоолоор батална.

МОНГОЛ УЛС
УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ

2007.05.25 /Бүртгэгчийн ох, сар, өдөр /

№ 000075706

9019023025 /Улсын бүртгэлийн дугаар /

5141583 /Регистрийн дугаар /

НОЭНИКО Галсгүйн хөрөнгө оруулалттай хягаарлагдмал харилцаатай компани

/Хуулийн этгээдийн нэр, хөрөнгийн хэлбэр /

Дүрэм /Үүсэл байгуулах баримт бичиг /

Тушаал А-1452 2007.05.25

/шидсэрийн нэр / /дугаар / /ох, сар, өдөр /

4610 Худалдааны зүйлс

/код / /Үндсэн зүйлс үйл ажиллагааны чиглэл /

0728 Ажилтны хөдөлмөрийн өсөлтийн хэлбэр

/код / /Үндсэн зүйлс үйл ажиллагааны чиглэл /

14.04.20~15.04.26 1 1,170,000.00

/хугацаа / /хэмжээ / /өмчийн хөрөнгийн хэмжээ, мянган төгрөгөөр /

Улаанбаатар, Сүхбаатар, 4-р хороо, сүүл гол, Түүнхүрээ 213 р-дугаар, Утас: 77110567, Утас: 70110568, Факс: 77110570

/Хуулийн этгээдийн албан ёсны хаяг /

Улсын бүртгэлийн ерөнхий газрын Бүртгэлийн газар

/Бүртгэсэн байгууллагын нэр /

Гэрчилгээг зөвхөн хууль ёсоор 2014 оны 3 сар 18 өдөр

ХАВСРАЛТ 2. ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ХУУЛБАР

АШИГТ МАЛТМАЛ, ГАЗРЫН ТОСНЫ ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗАР

АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛААЛТЫН ТУСГАЙ
ЗӨВШӨӨРӨЛ

Дугаар 1414А

Ашигт малтмалын тухай Монгол улсын хуулийн 26 дугаар зүйлийг үндэслэн

Ховд аймаг /хот/-ийн
Дарви сум /дүүрэг/-ын
Хөшөөт гол нэртэй газарт орших
29 гектар талбай бүхий уурхайн талбайд хууль
 заасан нөхцөл, шаардлагын дагуу ашигт малтмал ашиглахыг
 зовшоорч улсын бүртгэлийн 9011065013 тоот гэрчилгээтэй
"Шинэ илдэрт" У.Х.Х -д
 энэхүү тусгай зөвшөөрлийг 50 жилийн
 хугацаагаар олгох.

Тусгай зөвшөөрөл хэвсрэлтгүй бол хүчингүй.

АШИГТ МАЛТМАЛ, ГАЗРЫН ТОСНЫ ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН ДАРГА Л. БОЛД

2007 оны 02 сарын 09 өдөр

Улаанбаатар хот

**ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ
1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ**

MV-001414

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
030-FE	Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 26 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2023.12.30 – 2024.12.30 хүртэл	1 АМГТГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС ХТ07043 2023.10.06
031-FE	Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 27 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2024.12.30 – 2025.12.30 хүртэл	1 АМГТГ 2024.09.13 КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС ХТ07043

АШИГТ МАЛТМАЛ, ГАЗРЫН ТОСНЫ ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗАР

АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛААЛТЫН ТУСГАЙ
ЗӨВШӨӨРӨЛ

Дугаар 1640А

Ашигт малтмалын тухай Монгол улсын хуулийн 26 дугаар зүйлийн үндэстэн

_____ аймэг /хот/-ийн
 _____ сум /бүүрэн/-ийн
 _____ нэртэй газарт орших
 _____ гектар талбий бүхий уурхайн талбонд хууль
 засах нөхцөл, шаардлагын дагуу ашигт малтмал ашиглахыг
 зөвшөөрч улсын бүртгэлийн _____ тоот гэрчилгээтэй
 _____ -д
 эвэхүү тусгай зөвшөөрлийн _____ жилийн
 хугацаагаар олгог.

Тусгай зөвшөөрөл хансралтгүй бол хүчингүй.

АШИГТ ХЭРЭГ-ЫН НЭГДҮГЭЭР ОРЛОГЧ
ДАРГА

Ц.ГАНХУЯГ

2006 оны 12 сарын 28 өдөр

Улаанбаатар хот

**ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ
1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ**

MV-001640

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
028-FE	Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 25 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2023.05.25 – 2024.05.25 хүртэл	1 АМГТГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС ХТ07643 2023.03.09
029-FE	Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 26 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2024.05.25 – 2025.05.25 хүртэл	1 АМГТГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС ХТ07643 2024.03.19

АШИГТ МАЛТМАЛ, ГАЗРЫН ТӨСНИЙ ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗАР

АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛААЛТЫН ТУСГАЙ
ЗӨВШӨӨРӨЛ

Дугаар 4322А

Ашигт малтмалын тухай Монгол улсын хуулийн 26 дугаар зүйлийг үндэслэн

_____ *Ховд* _____ аймэг /хот/-ийн
_____ *Гарва* _____ сум /дүүрэг/-ын
_____ *Ховд-Увсний гол* _____ нэртэй газарт орших
_____ *54* _____ гектар талбай бүхий уурхайн талбайд хууль
заасан нөхцөл, шаардлагын дагуу ашигт малтмал ашиглахыг
зөвшөөрч улсын бүртгэлийн _____ *9019013149* _____ тоот гэрчилгээтэй
_____ *Д.Д. Ар. Ай. М.а. Ж.Д.Ж.* _____ -д
энэхүү тусгай зөвшөөрлийн _____ *30* _____ жилийн
хугацаагаар олгон.

Тусгай зөвшөөрөл хавсралтгүй бол хүчингүй.

АШИГТМАЛЫН
ТӨСНИЙ
ХЭРЭГ

2006 он

АШИГТМАЛЫН ТӨСНИЙ ХЭРЭГ
ОРЛОГЧ
Ц.ГАЛХУЯГ

(Signature)

12 сарын 28 өдөр

Улаанбаатар хот

**ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ
1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ**

MV-004322

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
022-FE	• Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 18 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2019.04.23 – 2020.04.23 хүртэл	2019-03-18
023-FE	• Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 19 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2020.04.23 – 2021.04.23 хүртэл	2020-03-18
024-FE	• Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 20 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2021.04.23 – 2022.04.23 хүртэл	 2021.03.24
025-FE	• Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 21 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2022.04.23 – 2023.04.23 хүртэл	 2022.04.05
026-FE	• Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 22 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2023.04.23 – 2024.04.23 хүртэл	 2023.03.09
027-FE	• Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 23 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2024.04.23 – 2025.04.23 хүртэл	 2024.03.19

АШИГТ МАЛТМАЛ, ГАЗРЫН ТОСНЫ ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗАР

АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛАЛТЫН ТУСГАЙ
ЗӨВШӨӨРӨЛ

Дугаар 6525А

Ашигт малтмалын тухай Монгол улсын хуулийн 26 дугаар зүйлийг үндэслэн

_____ *Увс* _____ аймгай /хот/-ийн
 _____ *Дархан* _____ сум /дүүрэг/-ийн
 _____ *Увс* _____ нэгдэл газарт орших
 _____ 45 _____ гектар талбай бүхий уурхайн талбйрл хуульд
 заасан нөхцөл, шаардлагын дагуу ашигт малтмал ашиглахын
 зөвшөөрч улсын бүртгэлийн _____ 2019013149 _____ тоот гэрчилгээтэй
 _____ *Д.Д. Ар. А. Ш. У. У. Н.* _____ -д
 энэхүү тусгай зөвшөөрлийн _____ 30 _____ жилийн
 хугацаагаар олгог.

Тусгай зөвшөөрөл хавсралтгүй бол хүчингүй.

МОНГОЛ УЛСЫН
АШИГТ МАЛТМАЛЫН
ЭРХЛЭХ ГАЗАР

АШИГТМАЛЫН НЭМЛЭГҮҮР ОРЛОГЧ
Ц. ГАНХУЯГ

2006 оны 12 сарын 28 өдөр

Улаанбаатар хот

ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ 1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ

MV-006525

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
025-FE	Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 21 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2023.11.07 – 2024.11.07 хүртэл	1 АМГТГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС ХТ07043 2023.10.06
026-FE	Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 22 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2024.11.07 – 2025.11.07 хүртэл	1 АМГТГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС ХТ07043 2024.09.13

АШИГТ МАЛТМАЛ, ГАЗРЫН ТОСНЫ ХЭРЭГ
ЭРХЛӨХ ГАЗАР

АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛААЛЫН ТҮСГЭЙ
ЗӨВШӨӨРӨЛ

Дугаар 11887А

Ашигт малтмалын тухай Монгол улсын хуулийн 26 дугаар зүйлийн үндсэн дээр

_____ *Говь* _____ аймг /хот/-ийн
_____ *Дархан* _____ сум /дүүрэг/-ын
_____ *Долоннын хонгорчин* _____ нэртэй газарт орших
_____ 208 _____ гектир талбуй бүхий уурхайн талбайг хууль
засаг нохиол, шавирлагын дагуу ашигт малтмал ашиглахыг
зөвшөөрч улсын бүртгэлийн _____ 9012013149 _____ тоот гэрчилгээтэй
_____ *Д.н Д.н Ар.н М.н. Н.н. Н.* _____ -д
энэхүү тусгай зөвшөөрлийг _____ 30 _____ жилийн
хугацаагаар олгов.

Тусгай зөвшөөрөл хавсралтгүй бол хүчингүй.

 АШИГТ МАЛТМАЛЫН ХЭРЭГЛЭЛТ
ДЭГЭЭС
Ц. ГАНХУЯГ
2007 оны 01 сарын 23 өдөр
Улаанбаатар хот

**ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ
1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ**

MV-011887

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
020-FE	Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 18 дахь жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2023.08.14 – 2024.08.14 хүртэл	1 АМГТГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС ХТ07043 2023.07.06
021-FE	Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 19 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2024.08.14 – 2025.08.14 хүртэл	1 АМГТГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС ХТ07043 2024.05.29

 АШИГТ МАЛТМАЛ, ГАЗРЫН ТОСНЫ ХЭРЭГ
 ЭРХЛЭХ ГАЗАР

АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛААЛТЫН ТУСГАЙ
ЗӨВШӨӨРӨЛ

Дугаар 118884

Ашигт малтмалын тухай Монгол улсын хуулийн 26 дугаар зүйлийг үндэслэн

Ховд аймаг /хот/-ийн
Дархан сум /дүүрэг/-ын
Хангар гутаа нэртэй газарт орших
1754 гектар талбай бүхий уурхайн талбайд хуульд заасан нөхцөл, шаардлагын дагуу ашигт малтмал ашиглахыг зөвшөөрч улсын бүртгэлийн 9019013149 тоот гэрчилгээтэй “Д.Д. 4р 6а Му. ХХК” энэхүү тусгай зөвшөөрлийг 30 жилийн хугацаагаар олгов.

Тусгай зөвшөөрөл хавсралтгүй бол хүчингүй.

10 жилийн хугацаа
 10 жилийн хугацаа
 10 жилийн хугацаа

АШИГТ ХЭГ-ЫН НЭГДҮГЭЭР ОРЛОГЧ
 ДАРХА

 Ц. ГАНХУЯГ
 2007 оны 01 сарын 23 өдөр
 Улаанбаатар хот

**ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ
1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ**

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

MV-011888

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
020-FE	Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 17 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2022.08.14 – 2023.08.14 хүртэл	 2022.07.18
021-FE	Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 18 дахь жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2023.08.14 – 2024.08.14 хүртэл	
022-FE	Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 19 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2024.08.14 – 2025.08.14 хүртэл	

АШИГТ МАЛТМАЛЫН ГАЗАР

АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛАЛТЫН ТУСГАЙ
ЗӨВШӨӨРӨЛ

Дугаар 15289А

Ашигт малтмалын тухай Монгол улсын хуулийн 26 дугаар зүйлийг үндэслэн

_____ аймаг /хот/-ийн
_____ сум /дүүрэг/-ын
_____ нэртэй газарт орших
_____ 39.29 гектар талбай бүхий уурхайн талбайг хуульд
засаг нөхцөл, шаардлагын дагуу ашигт малтмал ашиглахыг
зөвшөөрч улсын бүртгэлийн 9019023025 тоот гэрчилгээгэй
"МОНХО" БХК -д
энэхүү тусгай зөвшөөрлийн _____ 30 жилийн
хугацаагаар олгов.

Тусгай зөвшөөрөл хансралтгүй бол хүчингүй.

ДАРГА Д. БАТХУЯГ

2009 оны 11 сарын 23 өдөр

Улаанбаатар хот

**ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ
1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ**

MV-015289

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
015-FE	Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 15 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2023.11.23 – 2024.11.23 хүртэл	1 АМГТГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС ХТ07043 2023.10.06
016-FE	Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 15 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2024.11.23 – 2025.11.23 хүртэл	1 АМГТГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС ХТ07043 2024.09.13

АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛАЛТЫН ТУСГАЙ

ЗӨВШӨӨРӨЛ

Дугаар **MV-020299**

Ашигт малтмалын тухай Монгол Улсын хуулийн 26 дугаар зүйлийг үндэслэн

<u>Ховд</u>	аймаг /хот/-ийн
<u>Дарви</u>	сум /дүүрэг/-ын
<u>Хамар даваа</u>	нэртэй газарт орших
<u>176.55</u>	гектар талбай бүхий уурхайн талбайд

хуульд заасан нөхцөл, шаардлагын дагуу ашигт малтмал ашиглахыг зөвшөөрч улсын бүртгэлийн 9019023025 тоот гэрчилгээтэй

“МОЭНКО” ХХК -д

энэхүү тусгай зөвшөөрлийг 2036.08.14 дуустал хугацаагаар олгов.

Тусгай зөвшөөрөл хавсралтгүй бол хүчингүй.

КАДАСТРЫН
ХЭЛТСИЙН ДАРГА

Н.ЧИНБААТАР

2015 оны 12 сарын 04 өдөр

Улаанбаатар хот

0000078

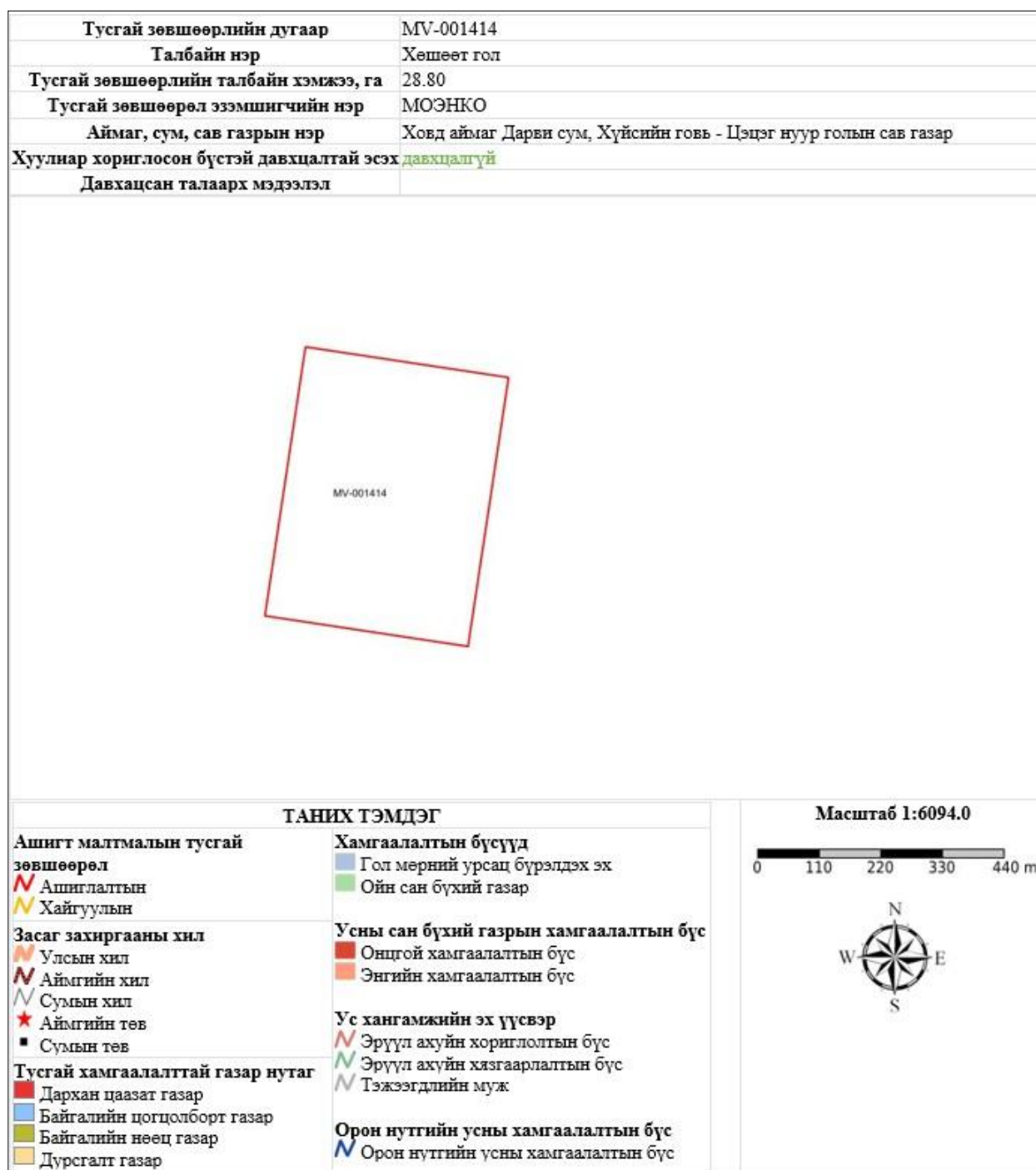
**ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ
1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ**

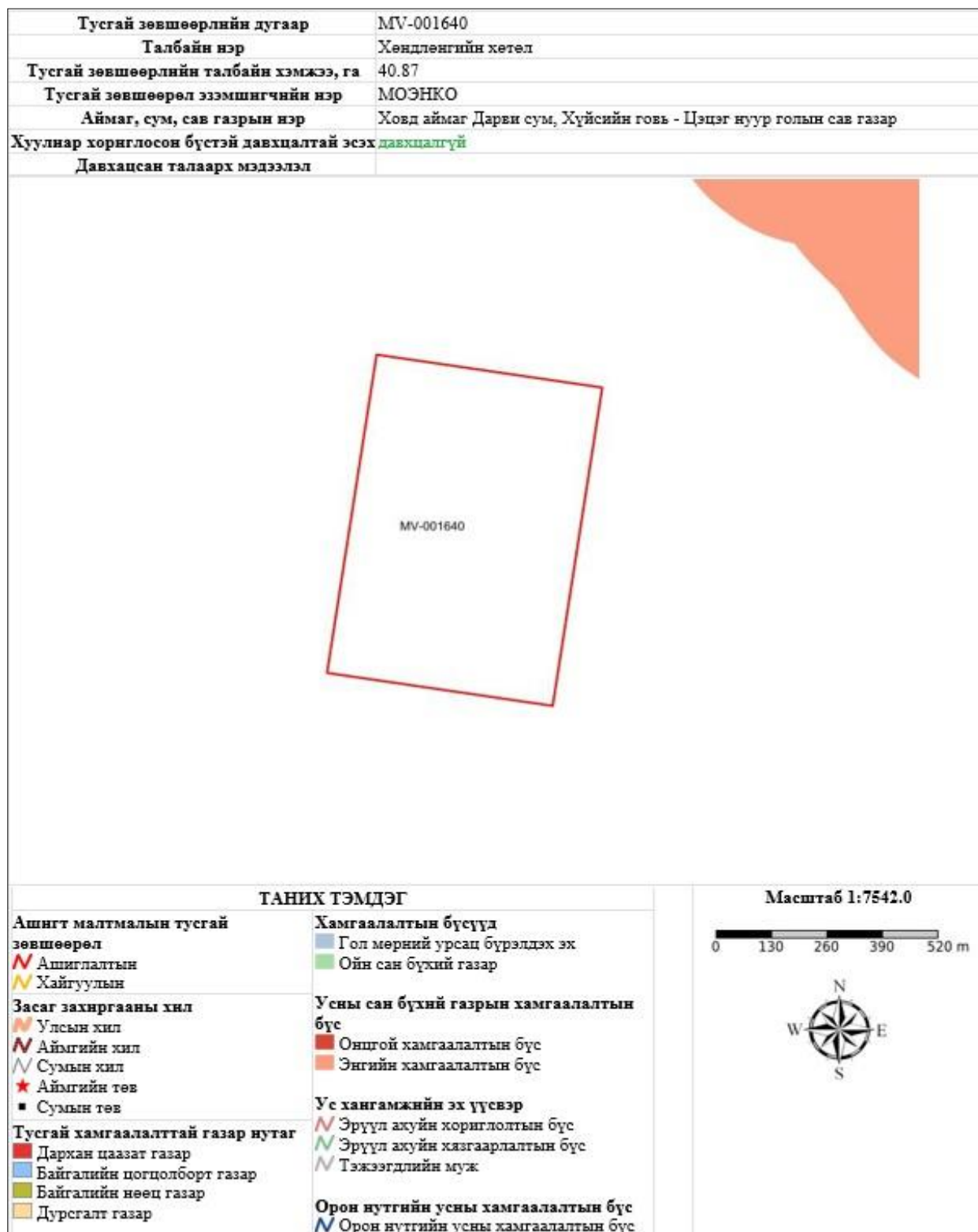
MV-020299

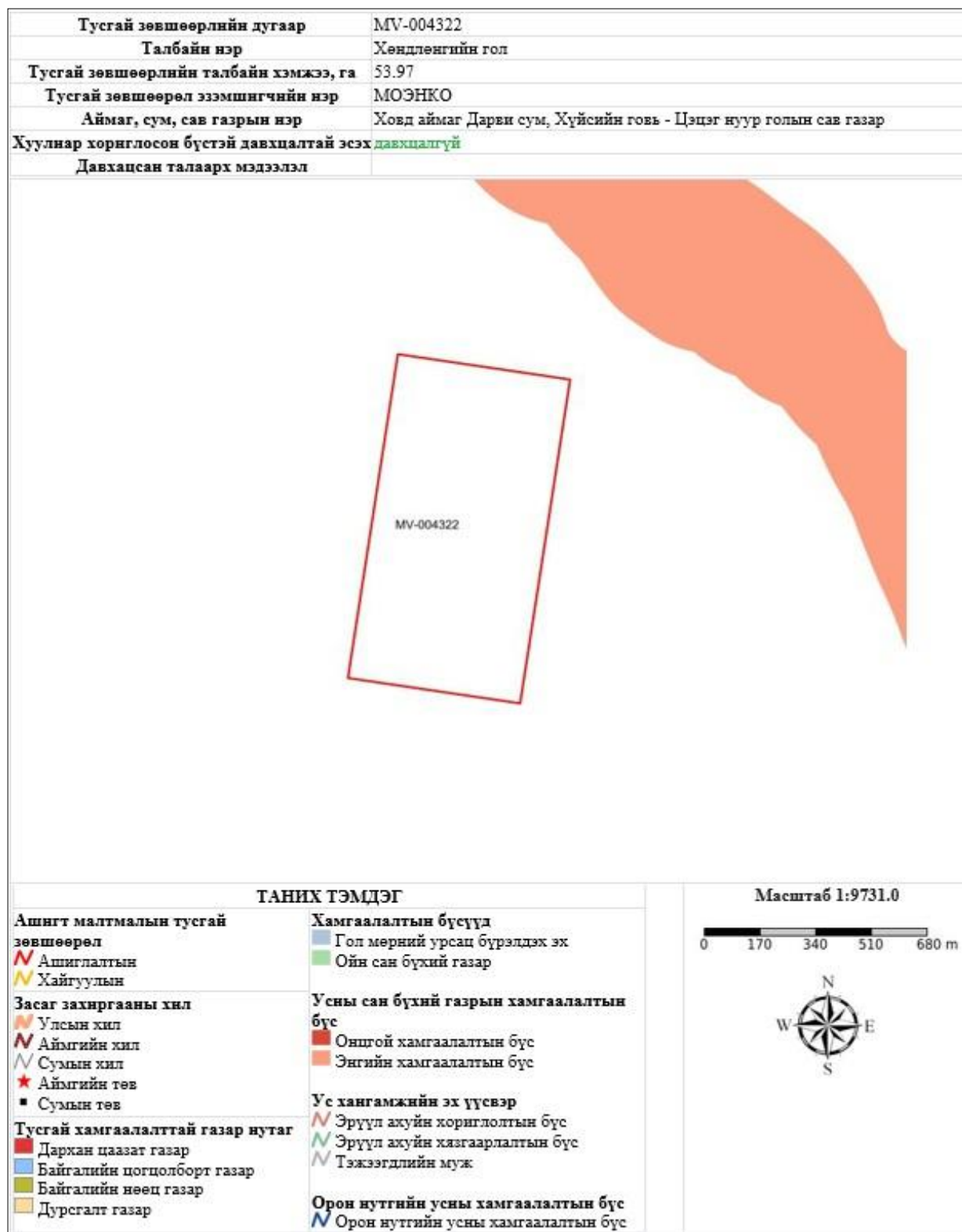
Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

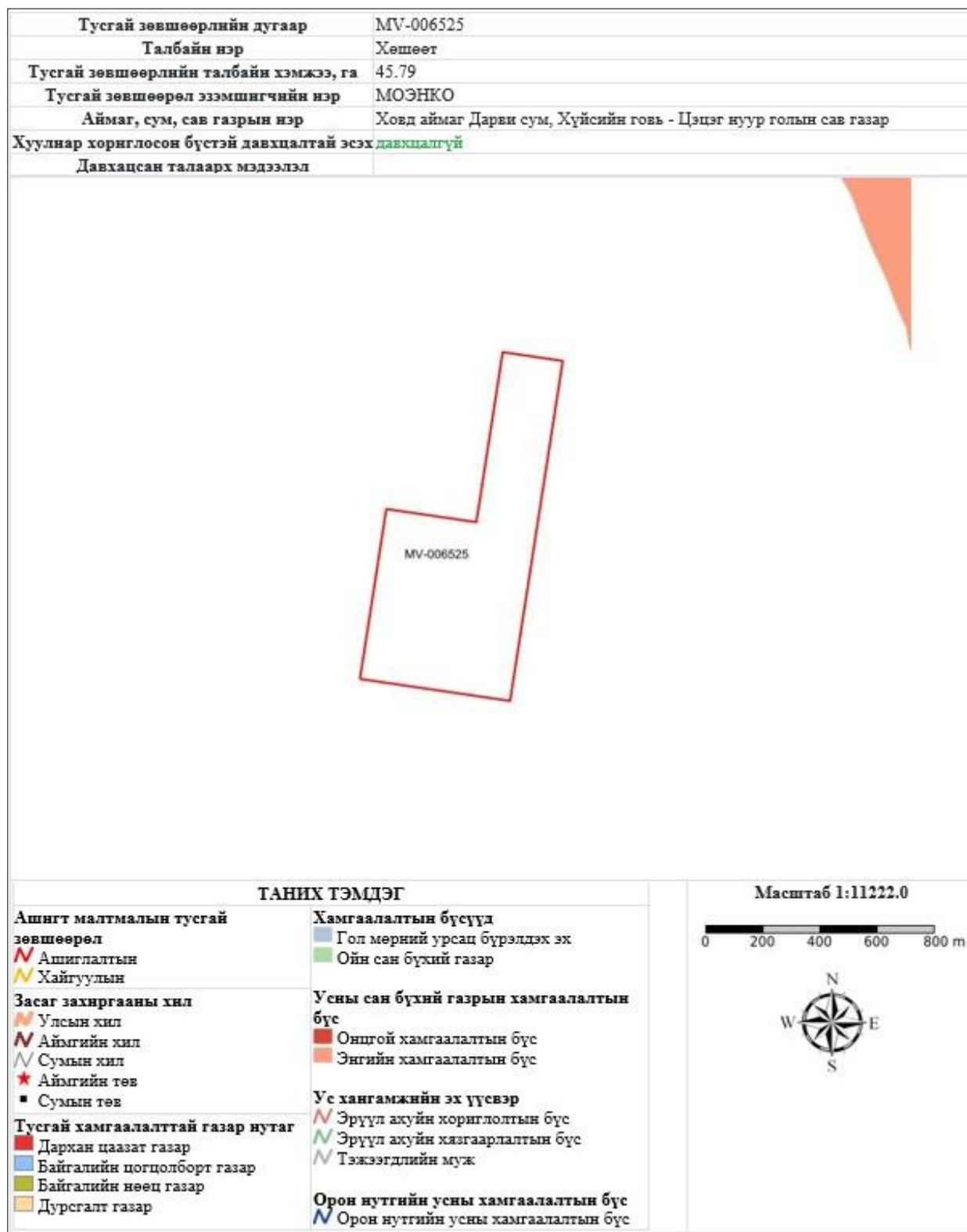
Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
008-FE	Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 17 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2022.08.14 – 2023.08.14 хүртэл	
009-FE	Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 18 дахь жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2023.08.14 – 2024.08.14 хүртэл	
010-FE	Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 19 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2024.08.14 – 2025.08.14 хүртэл	

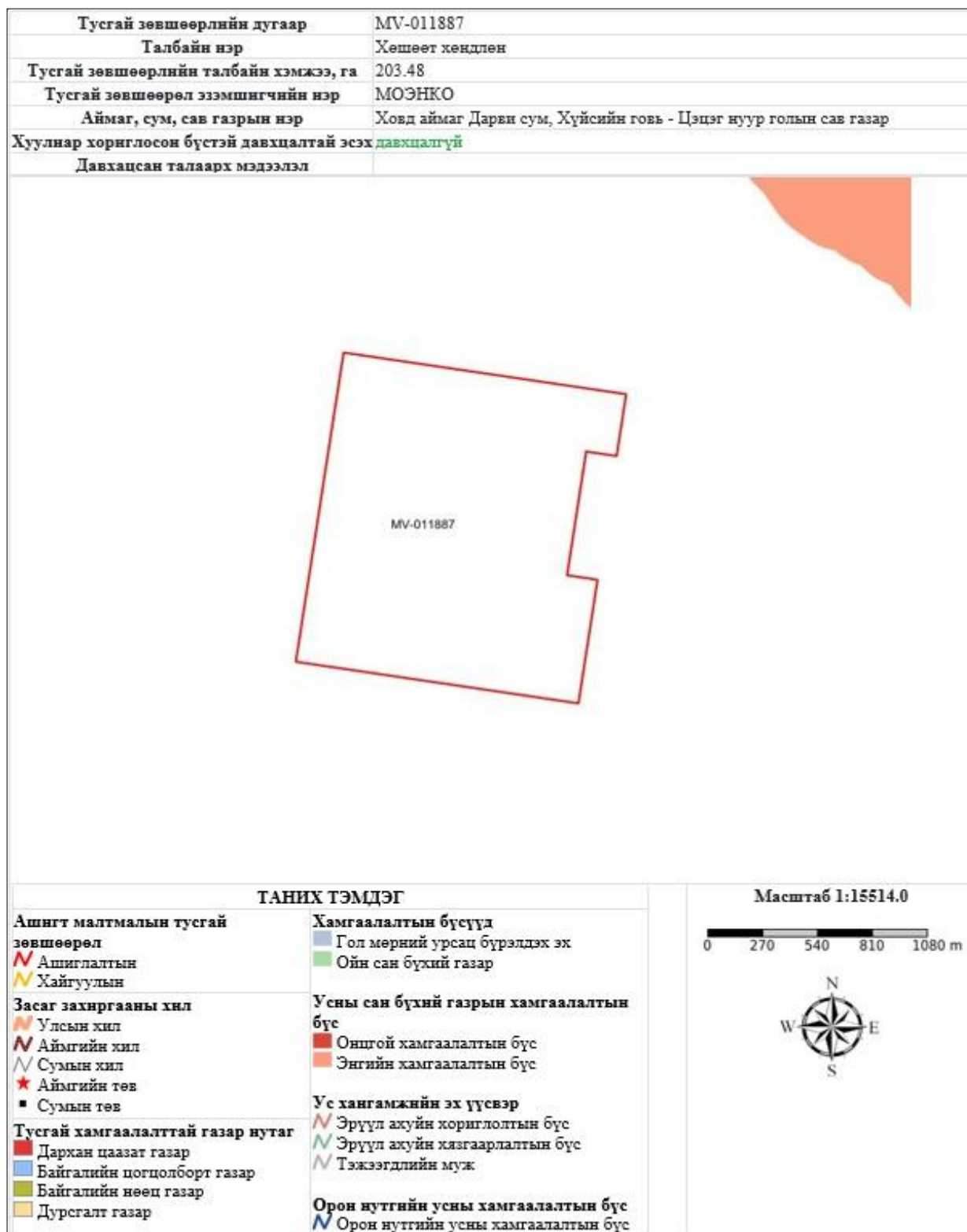
ХАВСРАЛТ 3. БОАЖЯ-НЫ ЛАВЛАГАА

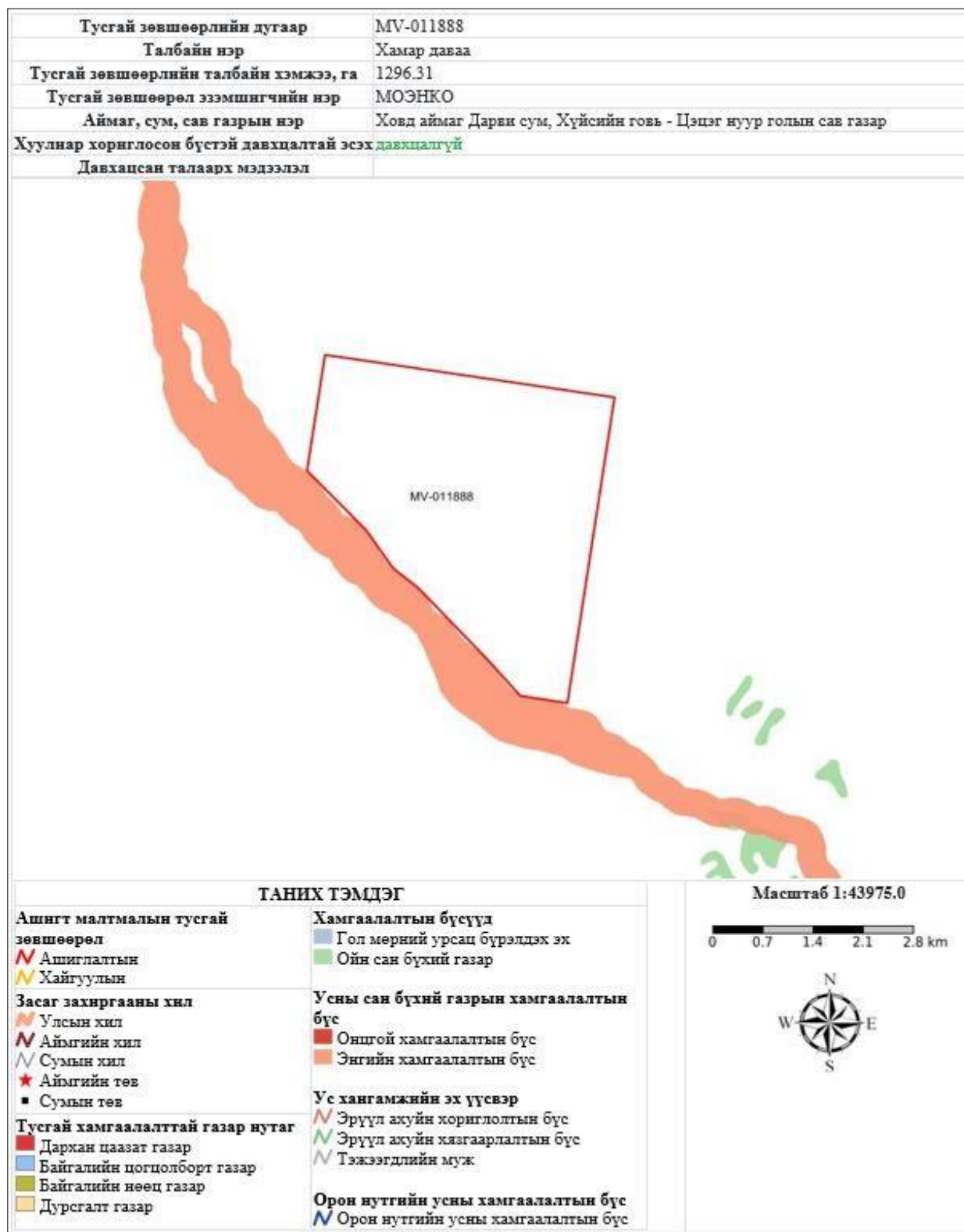

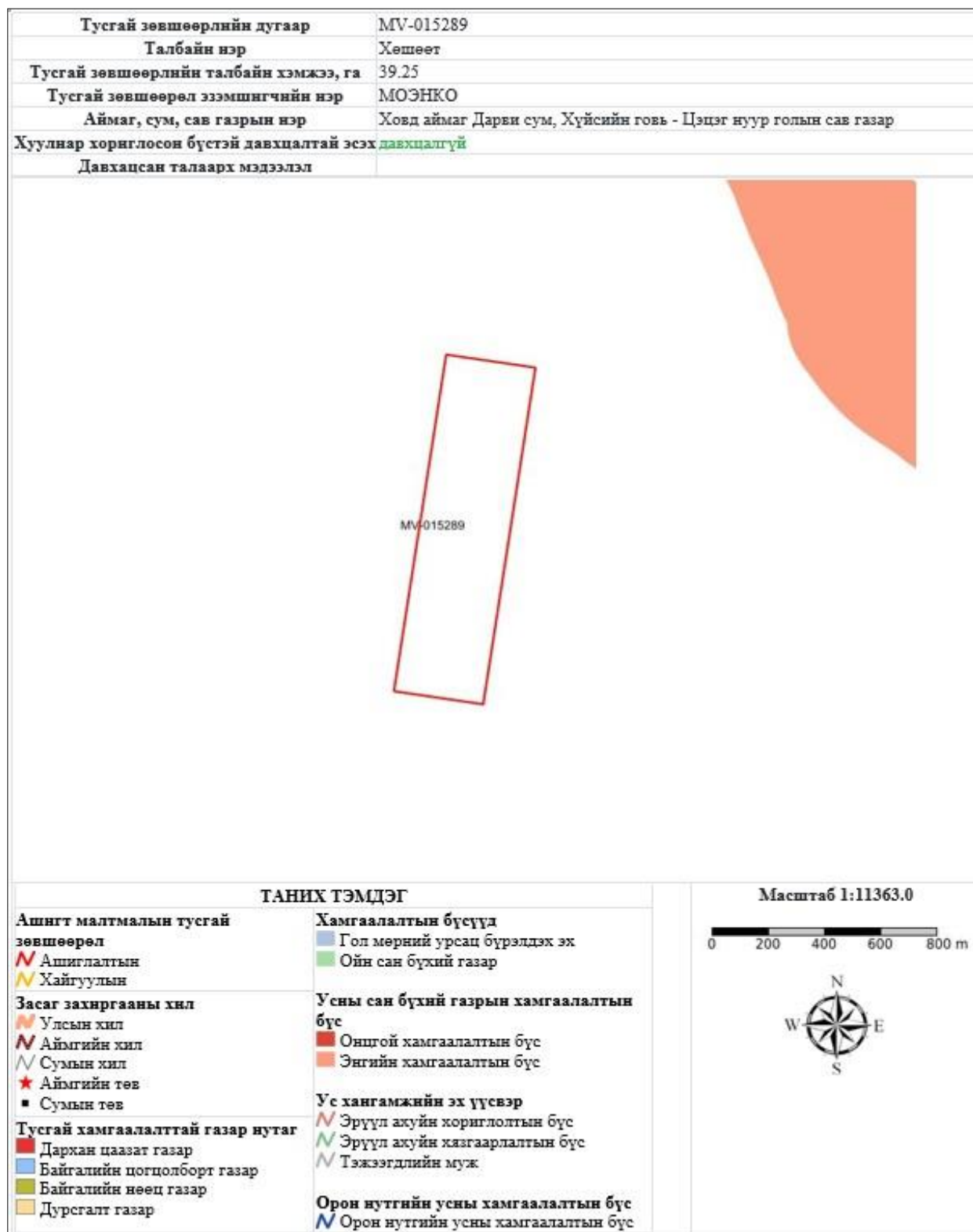

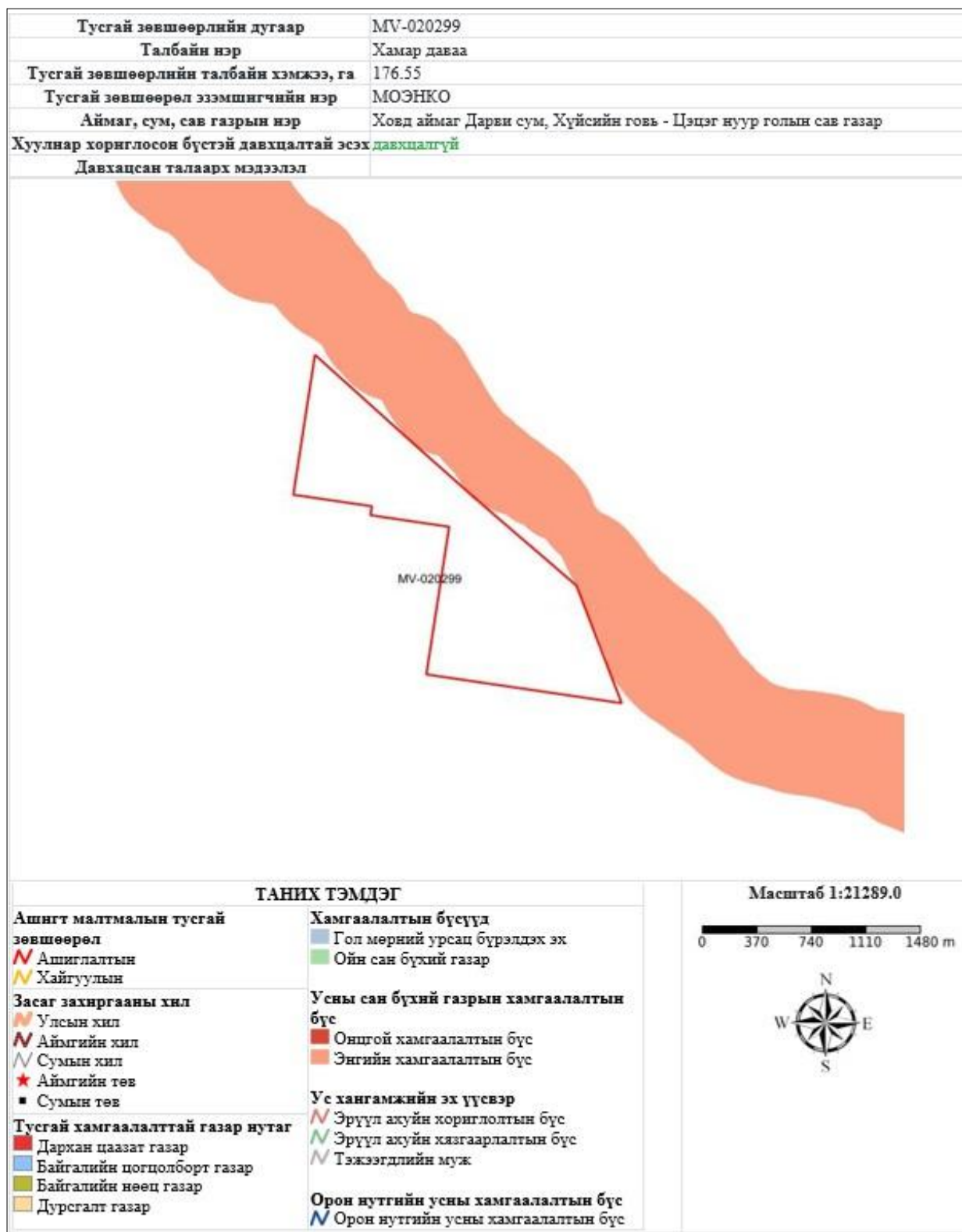

ХАВСРАЛТ 4. БОМТ-НИЙ БАРЬЦАА ХӨРӨНГИЙН БАРИМТ

E-TRANSACTION RECEIPT

SENDER DETAILS		BENEFICIARY DETAILS	
Bank:	XacBank	Bank:	Government fund
Account No:	5000719884	Account No:	100900013406
Name:	-	Name:	БО нөхөн сэргээх баталгаа
Amount:	190,000,000.00	Amount:	190,000,000.00
Currency:	MNT	Currency:	MNT

TRANSACTION DETAILS

Transaction number: 000133121118

Description: MV-001414A,001640A,006525A,011887A,011888A,015289A,020299A

Transaction charge: 300.00MNT

Requested user: moencollc1

Approved user: moencollc1

Transaction date: 2024-12-30 18:05:13.0

ХАВСРАЛТ 5. ТУХАЙН ЖИЛД АШИГЛАХ ХИМИЙН БОДИСЫН НЭР, ХЭМЖЭЭ

ХИМИЙН ХОРТ БОЛОН АЮУЛТАЙ БОДИСЫГ ЭКСПОРТЛОХ,
ИМПОРТЛОХ, ХИЛ ДАМЖУУЛАН ТЭЭВЭРЛЭХ, ҮЙЛДВЭРЛЭХ,
АШИГЛАХ, ХУДАЛДАХ АЖ АХУЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТУСГАЙ

ЗӨВШӨӨРӨЛ

Огноо: 2025-01-21

Дугаар: 0000074

Улаанбаатар хот

Аж ахуйн нэгжийн нэр: МОЭНКО ХХК

Аж ахуйн нэгжийн гэрчилгээний дугаар: 9019023025

Регистрийн дугаар: 5141583

Хаяг: Ховд аймаг, Дарви сум, Мөрөн баг, Хөшөөтийн нүүрсний уурхай

Утас: 99014954, 77110567, 70110588

Дараах химийн хортой, аюултай бодис:

Ашиглах

2025.01.21-2025.12.31

тусгай зөвшөөрлийг
хүртэл хугацаагаар олгов.

№	Бодисын нэр		Томьёо	Олон улсын бүртгэлийн дугаар /CAS/	Ангилал	Үйлдвэрлэсэн улс	Хэмжээ
	Монгол	Олон улсын					
1	Хавсралтад дурдсан 26 нэр төрөл бодис						
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							

Улсын хилээр нэвтрүүлэх боомт: Алтанбулаг, Сүхбаатар, Гашуунсухайт,
Бичигт, Замын үүд, Баянхошуу, Чингис хаан

Зөвшөөрөл олгосон: Байгаль орчин, Уур амьсгалын өөрчлөлтийн яам
Төрийн нарийн бичгийн дарга

Химийн хорт болон аюултай бодисын бодлого
зохицуулалт харуулсан ахлах мэргэжилтэн

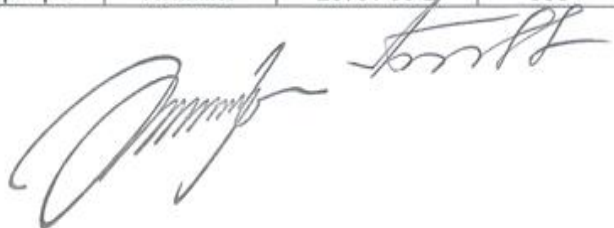
Э.БАТТУЛГА

Л.БАТЗОРИГ

9019023025 0000074

Химийн хорт болон аюултай бодисыг
ашиглах 0000074
дугаартай тусгай зөвшөөрлийн хавсралт

№	Монгол нэр	Олон улсын нэр	Томъёо	CAS дугаар	Хэмжээ, кг
1	Перхлорэтилен	Perchloroethylene	C ₂ Cl ₄	127-18-4	10000
2	Цагаан спирт	White spirit	-	8052-41-3	6000
3	Цайрын хлорид	Zinc chloride	ZnCl ₂	7646-85-7	500
4	Магнийн перхлорат	Magnesium perchlorate	Mg(ClO ₄) ₂	10034-81-8	20
5	Бензойны хүчил	Benzoic acid	C ₆ H ₅ COOH	65-85-0	5
6	Антрацит	Antracite	-	8029-10-5	1000
7	Натрийн гидроксид	Sodium hydroxide	NaOH	1310-73-2	20
8	Тринатрийн цитрат	Trisodium citrate	Na ₃ C ₆ H ₅ O ₇	6132-04-3	40
9	Калийн нитрат	Potassium nitrate	KNO ₃	7757-79-1	20
10	Азотын хүчил	Nitric acid	HNO ₃	7697-37-2	28
11	Бромкрезолын ногоон индикатор	Bromocresol green indicator	C ₂₁ H ₁₄ Br ₄ O ₅ S	76-60-8	0.5
12	Этилийн спирт	Ethanol	C ₂ H ₅ OH	64-17-5	40
13	Натрийн фторид	Sodium fluoride	NaF	7681-49-4	12
14	Лимоны хүчил (талст)	Crystalline citric acid	C ₆ H ₈ O ₇	77-92-9	10
15	Хүхрийн хүчил	Sulfuric Acid	H ₂ SO ₄	7664-93-9	5
16	Хүчилтөрөгч	Oxygen	O ₂	7782-44-7	600
17	Пропан	Propane	C ₃ H ₈	74-98-6	1200
18	Кварцын элс	Quartz sand	SiO ₂	14808-60-7	300
19	Гадаргууг задлах холих бодис	Super foam/Foam plus	Холимог	111-76-2	1000
20	Тос	Hammer oil	Холимог	64742-65-0 64742-62-7	1000
21	Өрмийн гарцыг нэмэгдүүлэгч бодис	CR650/CHP	Acrylates copolymer	25035-69-2	5250
22	Иж бүрэн өрмийн шингэн найруулагч	Aus Trol/CX Trol	Холимог	25035-69-2	1050
23	Чичирхийлэл, үрэлтийг бууруулах өтгөрүүлсэн тос	Rod grease extra tacky/Rod grease	Холимог	627-91-8	374
24	Цооногийн нурултаас сэргийлэх бодис	Aus Gel / CX Gel	Холимог	1302-78-9	10250
25	Өрмийн шингэний шингэн бүсийг нэвтрүүлэгч бодис	Aus plug/Plug	Холимог	1302-78-10	384
26	Өтгөрүүлэгч бодис	Liquid pol/Super pol	Холимог	25791-96-2	600

2025 онд ашиглах химийн бодисын хэмжээ

№	Зориулалт	Химийн бодис 化学品		Томъёо 化学式	Зарцуулалт 消费		Хэрэглэгдэх хэмжээ 使用量	
		Монгол 蒙文	English 英文					
1	Float Sink Test 浮沉实验	Перхлорэтилен	Perchloroethylene	C ₂ Cl ₄	8	sample/L	2990	L
2	Цайрын хлор 浮沉测试	ZnCl	Float Sink Test	sample/L	10	sample/L	200	L
3	Float Sink 浮沉实验	Уайт спирт	White spirit	-	20	sample/L	1196	L
4	Total Sulphur 测流试验	Магнийн перхлорат	Magnesium perchlorate	Mg(ClO ₄) ₂	8000	sample/kg	3	kg
5	Calorific Value 测热量	Бензойны хүчил	Benzoic acid	C ₆ H ₅ COOH	20	sample/g	939	g
6	G index G值	Антрацит	Antracite	-	5.15	g/sample	246360	g
7	Fluorine analysis 测氟试验	Натрийн гидроксид	Sodium hydroxide	NaOH	60	sample/g	38.2	g
8	Fluorine analysis 测氟试验	Трисодиум цитрат	Trisodium citrate	Na ₃ C ₆ H ₅ O ₇	3	g/sample	6874	g
9	Fluorine analysis 测氟试验	Калийн нитрат	Potassium nitrate	KNO ₃	0.2	g/sample	458	g
10	Fluorine analysis 测氟试验	Азотын хүчил	Nitric acid	HNO ₃	1	ml/sample	2291	ml
11	Fluorine analysis 测氟试验	Бромокрисол индикатор	Bromocresol green indicator	C ₂₁ H ₁₄ Br ₄ O ₅ S	0.015	g/sample	34	g
12	Fluorine analysis 测氟试验	Этанол	Ethanol	C ₂ H ₅ OH	1.5	ml/sample	3437	ml
13	Fluorine analysis 测氟试验	Натрийн фтор	Sodium fluoride	NaF	0.012	g/sample	27	g
14	Fluorine analysis 测氟试验	Лимоны хүчил (талст)	Crystalline citric acid	C ₆ H ₈ O ₇	0.25	g/sample	573	g
15	Fluorine analysis 测氟试验	Хүхрийн хүчил	Sulfuric Acid	H ₂ SO ₄	1.2	ml/sample	2750	ml
16	Total Sulphur 测流试验, Calorific Value 测热量	Хүчилтөрөгч	Oxygen		1200	sample/balloon	33	balloon
17	Free Swelling Index	Пропан	Propane		4000	sample/balloon	12	balloon
18	Fluorine analysis 测氟试验	Кварц элс	Quartz sand	SiO ₂	6	g/sample	13748	g

ХАВСРАЛТ 6. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС

Уул уурхайн олборлох болон газрын тос, уламжлалт бус газрын тос, цацраг идэвхт ашигт малтмалын хайгуулын төслийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хяналтын хуудас

Хянасан огноо	
Хянасан мэргэжилтэнгүүдийн хувийн дугаар	
Дүгнэлт	
Шийдвэрийн төсөл	
Ололт, амжилттай тал	
Дутагдалтай сул тал	
Шаардлага	

НЭГ. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭГЧ ХУУЛИЙН ЭТГЭЭД, ТӨСЛИЙН ТУХАЙ ТОВЧ МЭДЭЭЛЭЛ

- Байгууллагын нууцын тухай хуулийн 6.1 болон 6.2-ыг үндэслэн дагуу тухайн төслийн хуулийн этгээд мэдээллийн төрлийн харгалзах мөр, багананд мэдээллийг товч хэлбэрээр үнэн зөв оруулах.

- Тухайн төсөлд хамааралгүй мэдээллийг “*хамааралгүй*” гэж бөглөнө.

- 1.2.7 дахь хаалтын дараах зориулалт гэдэгт уурхайн хаалтын дараа нөхөн сэргээсэн газрыг бэлчээр, газар тариалан, агуулах, олон нийтэд зориулсан үйлдвэр, үйлчилгээ гэх мэт тухайн газрыг эдийн засгийн эргэлтэнд оруулахаар төлөвлөж буй бол орон нутагтай урьдчилан тохиролцсон чиглэлийг оруулах.

д/д	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах багана
1.1	1. Төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуйн нэгжийн нэр	“Мо Эн Ко”ХХК
	2. Аж ахуйн нэгжийн улсын бүртгэлийн дугаар	РД: 5141583
	3. Аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааны чиглэл	Ашигт малтмал ашиглалт
	4. Аж ахуйн нэгжийн харъяаллын хаяг	Улаанбаатар хот Сүхбаатар дүүрэг 4-р хороо Сөүлийн гудамж Түшиг төв 3-р давхар
	5. Захирлын нэр, утас, цахим шуудангийн хаяг	Дэд захирал Ж.Оюунчимэг Утас: 99995761
	6. Холбогдох мэргэжилтний нэр, утас, цахим шуудангийн хаяг	Б.Ганболд Утас: 99201117 Ganbold.ba@mongolia-energy.com
1.2	1. Төслийн нэр	“Хөшөөт” төсөл
	2. Төслийн харъяаллын байршил	Ховд аймаг Дарви сум
	3. Төслийн ангилал а. нүүрс, алт, жонш, төмрийн хүдэр гэх мэт б. ил уурхай, далд уурхай, шороон орд	Нүүрсний Ил уурхай

	в. баяжуулах үйлдвэр	
	4. Төсөл эхэлсэн огноо	2010 он
	5. Төсөл хэрэгжих хугацаа	18 жил
	6. Уурхайн хаалт эхлэх огноо	2036 он
	7. Хаалтын дараах зориулалт	Бэлчээрийн
	8. ТЭЗҮ баталсан огноо	2024 он
	9. Урьд оны бүтээгдэхүүний нийт хэмжээ /дундаж/ экспортын борлуулалт	2,875,792.38 тонн
	10. Ажилчдын тоо	546
	11. Тухайн жилийн ажлын ерөнхий төлөвлөгөө	Нүүрс олборлолт, экспорт
	12. Тухайн төсөлд хамраах дэд бүтэц • замын урт, эхлэл, төгсгөлийн цэг, чиглэл; • шатахуун түгээгүүрийн тоо • шатахуун агуулахын агууламжийн хэмжээ • тэслэх, дэлбэлэх бодисын үйлдвэрийн хүчин чадал гэх мэт	311 км хатуу хучилттай зам Хөшөөт-Ярантын боомт хүртлэх. Шунхлай, МТ шатахуун түгээх станц.

ХОЁР. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЧИГЛЭЛЭЭР ОЛГОГДДОГ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ, ДҮГНЭЛТ, ЛАВЛАГААНЫ ТОВЧ МЭДЭЭЛЭЛ

- Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай 2.3-ыг үндэслэн хуулийн этгээд тусгай зөвшөөрөлтэй холбогдох доорх мэдээллийг үнэн зөв оруулах.
- Тусгай зөвшөөрөл, үнэлгээ, дүгнэлтийг баталсан хуулийн этгээд, дугаар, огноог оруулах
- Доорх хүснэгтийн 2.1.9, 2.1.10-т тусгагдсан холбогдох 7 материалын хуулбарыг байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд зайлшгүй хавсаргах. Мэдээлэл оруулах багананд хавсралтын нэрийг оруулах.

д/д	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах багана
2.1	1. Тусгай зөвшөөрлийн төрөл /ашигт малтмал/ Дугаар Хүчинтэй хугацаа Талбай	Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл: MV-011888 MV-001414, MV-006525, MV-015289, MV-004322, MV-001640, MV-011887, MV-020299 2009-2025.12.30 хүртэл хүчинтэй Нийт талбай: 1885.6 га
	2. Тусгай зөвшөөрлийн төрөл /химийн бодис ашиглах/ Дугаар Хүчинтэй хугацаа	Химийн болон аюултай бодис экспортлох, импортлох хил дамжуулан тээвэрлэх, ашиглах,

			худалдах, устгах үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрөл Дугаар: 0000074 2025.01.21-2025.12.31
3. Химийн бодисын агуулгад хийсэн мэргэжлийн хяналтын газрын тодорхойлолт			Түр агуулахтай
4. Галын дүгнэлтийн огноо, дугаар			2024.06.10-2026.06.10 0020476 2024.04.24-2026.04.24 0011534
5. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын ерөнхий үнэлгээний огноо, баталсан хуулийн этгээд			2020.08.31 Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам, шинжээч Б.Батбаяр
6. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний огноо, баталсан хуулийн этгээд			2021 он Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам
7. Ус ашиглалтын дүгнэлтийн огноо			2024.08.14
8. Тухайн жилийн уулын ажлын батлагдсан төлөвлөгөөний огноо			2025 оны 1 сарын 30
9. Батлагдсан уулын ажлын төлөвлөгөөний 1.1, 1.5, 1.7, 1.9, 1.10, 1.11 дэх маягтыг хавсаргах			Хавсаргасан
10. Нөхөн сэргээлт	Техникийн нөхөн сэргээлтийн талбай /га-аар/	Тайлант онд гүйцэтгэсэн	14.04 га
		Төлөвлөгөөт онд гүйцэтгэх	13,5 га
	Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбай /га-аар/	Тайлант онд гүйцэтгэсэн	0
		Төлөвлөгөөт онд гүйцэтгэх	0
11. ТХГН-ын тухай хууль, Гол, мөрний урсац бүрэлдэх эх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглох тухай хуулиар тогтоосон хамгаалалтын бүсийн хилийн заагтай давахцсан эсэхийг тодорхойлсон лавлагааг хавсаргах			Хавсаргасан

ГУРАВ. ХИМИЙН БОДИСЫН ЭРСДЭЛ, ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

• Байгаль орчин ногоон хөгжлийн сайдын 2019 оны 10 дүгээр сарын 29-ны өдрын А-618 тоот тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-ын 2 дугаар хавсралтанд тусгагдсанг тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний агуулгад заагдсны дагуу химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хэсгээс холбогдох доорх мэдээллийг оруулах

• Тухайн жилд олон төрлийн химийн бодис ашиглахаар бол байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд хавсралтаар оруулж хүснэгтийн 3.1.1-д хавсралтын нэрийг дурдах /хэмжих нэгжийг дурдсан байх шаардлагатай/

• Химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөнд дараах мэдээллийг бүрэн тусгасан тохиолдолд 3.1.2-ын мэдээлэл оруулах хэсэгт “**хангалттай**” гэсэн дүгнэлтийг оруулна.

д/д	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах хэсэг
3.1	1. Тухайн жилд ашиглах химийн бодисын нэр, хэмжээ /хэмжих нэгж/	Химийн бодис: • Перхлорэтилен 2990 л • Цагаан спирт 1196 л • Хлорт цайр 200 л • Магнийн перхлорат 3 кг • Бензойны хүчил 939 г • Антрацит 246,360 г • Натрийн гидроксид 38,2 г • Тринатрийн цитрат 6874 г • Калийн нитрат 458 г • Азотын хүчил 2291 мл • Бромокрисол ногоон индикатор 34 г • Этилийн спирт 3437 мл • Натрийн фторид 27 г • Лимоны хүчил/талст/ 573 г • Хүхрийн хүчил 2750 мл • Хүчилтөрөгч 33 баллон • Пропан 12 баллон • Кварцын элс 13748 г
	2. Химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	Байгаа
3.2	1. Шатах тослох материалын нэр хэмжээ /хэмжих нэгж/ агуулах байгаа эсэх 2. Тэслэх, дэлбэлэх бодисын нэр хэмжээ /хэмжих нэгж/ агуулах байгаа эсэх	• Дизел түлш • Бензин • Тэсэлгээний агуулахыг хуучин агуулахын сууринд дээр шинээр барьсан.

3.3	1. Тухайн жилийн хог хаягдлын жилийн дундаж хэмжээ /хэмжих нэгж/ - Ахуйн хог хаягдал /хатуу, шингэн/ - Үйлдвэрийн хог хаягдал /хатуу, шингэн/ - Аюултай хог хаягдал	1500.5 тонн 69.790,5 тонн 176 кг
	2.Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх тухайн жилийн арга хэмжээний төсөв	57.000.000₮

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАХ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨСӨВ

- Доорх хүснэгтийн 4.12 - 4.1.7 –д тусгагдсан тухайн жилийн арга хэмжээний төсвийн нийлбэр нь 4.1.1 –д тусгагдана.

д/д	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах хэсэг
4.1	1. Тухайн жилийн байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний нийт төсөв	380,000,000₮
	2. Нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний төсөв /технологийн зөв шийдэл/	0₮
	3. Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төсөв	2,118,000₮
	4. Нөхөн сэргээх арга хэмжээний төсөв /техникийн, биологийн/	19,300,000₮
	5. Дүйцүүлэн хамгааллын арга хэмжээний төсөв	92,500,000₮
	6. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах төсөв	10,000,000₮
	7. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний төсөв	50,000,000₮
	8. Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлийг нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээний төсөв	4,000,000₮
	9. Тухайн жилийн орчны хяналт, шинжилгээний хөтөлбөрийн нийт төсөв	140,082,000₮

ТАВ. МЕТА МЭДЭЭЛЭЛ

• Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 39.1.7-д заасныг үндэслэн төсөл хэрэгжүүлэгчээс доорх хүснэгтэнд тусгагдсан төслийн дэд бүтэц, нөхөн сэргээх, дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний цар хүрээ, орчны хяналт шинжилгээний цэгэн мэдээллийг тусгасан мета мэдээллийг цаасанд өнгө будаг, таних тэмдэгээр буулгасан хэлбэрээр болон файл хэлбэрээр тайланд хавсаргах.

• Доорх хүснэгтийн мэдээллийг бүрэн тусгасан эсэхийг шалгах баганыг шинжээч бөглөнө.

д/д	Мэдээллийн төрөл	Мэдээллийг бүрэн тусгасан эсэхийг шалгах хэсэг
5.1	Зурган мэдээлэлд тусгах мэдээлэл 1. Тосгон 2. Дэд бүтэц (зам, өндөр хүчдэл, цахилгаан сүлжээ, шугаман хоолой, станцын байршил, хашаа, тусгаарлагч, үерийн хамгаалалтын далан, аянга зайлуулагч гэх мэт) 3. Хог хаягдлын цэгийн байршил 4. Хог хаягдлын агуулахын байршил 5. Хог хаягдлын далан 6. Химийн бодисын агуулахын байршил 7. Орчны хяналт шинжилгээний дээж авах хяналтын цэгийн байршил 8. Тухайн жилд хуулах хөрс 9. Гадаад, дотоод овоолго 10. Техникийн нөхөн сэргээлтийн талбай 11. Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбай 12. Гүний худгийн байршил 13. Дүйцүүлэн хамгааллын байршил	Зургыг хавсаргав. 2025 онд уулын явагдах талбай: MV-004322, MV-001414, MV-006525, MV-015289, MV-001640, MV-0011887, MV-020299

ЗУРГАА. ТУХАЙН ЖИЛИЙН АРГА ХЭМЖЭЭНЭЭС БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨЛЛИЙН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС

- Байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан нөлөөллийн дүн шинжилгээний хэсгээс доорх хүснэгтийн А, Б, В, Г дэхь багананд “**тодорхойлсон**”, “**тодорхойлоогүй**” “**хамааралгүй**” гэсэн 3 төрлийн хариултаас сонгож бөглөх.
- Дүгнэлт гэсэн багана дахь дүгнэлтийг байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнийн нөлөөллийн дүн шинжилгээний хэсэгт Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн яамны мэрэгжилтэн дүгнэлт гаргана.

Нөлөөллийн ангилал	А. Тооцсон эсэх	Б. Нөлөөллийн цар хүрээг тодорхойл сонэсэх	В. Нөлөөллийн эрчмийг тодорхойлсо н эсэх	Г. Нөлөөллийн үргэлжлэх хугацааг тодорхойлсо н эсэх	Дүгнэлт
6.1. Хөрсөнд үзүүлэх нөлөөлөл - Бохирдуулах - Эвдэх - Доройтуулах	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлоогүй	Тодорхойлоогүй	
6.2. Гадаргын болон гүний усанд үзүүлэх нөлөөлөл - Бохирдуулах - Нөөцийг бууруулах	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	
6.3. Амьтан, ургамалд үзүүлэх нөлөөлөл - амьдрах орчинг хуваах - амьдрах орчинг доройтуулах - амьдрах орчинг хомсдуулах - нөөцийг бууруулах	Тодорхойлоогүй	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	
6.4. Агаарт үзүүлэх нөлөөлөл - Бохирдуулах - тоос	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	
6.5. Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлс - Хамгаалах - Нүүлгэн шилжүүлэх	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	

ДОЛОО. БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ДҮН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХЯНАЛТ

- Төсөл хэрэгжүүлэгч нь доорх хүснэгтийн “А” багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээг тоогоор илэрхийлэх
- Төсөл хэрэгжүүлэгч нь доорх хүснэгтийн “Б”, “В”, багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээний шалгуур үзүүлэлт, хэмжих нэгжийг тогтоосон эсэхэд “тийм”, “үгүй” хариулт өгнө.
- Доорх хүснэгтийн “Г” багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээний шалгуур үзүүлэлт, хэмжих нэгжийг оновчтой тогтоосон эсэхэд Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн мэргэжилтэнүүд “хангалттай” “хангалтгүй” гэсэн дүгнэлт өгнө.

Тухайн жилийн байгаль хамгаалах арга хэмжээний чиглэл	А. Тоо	Б. Шалгуур үзүүлэлтийг тогтоосон эсэх	В. Шалгуур үзүүлэлтийн хэмжих нэгжийг тогтоосон эсэх	Г. Дүгнэлт
7.1 Нөлөөллөөс урьдчлан сэргийлэх зайлуулах арга хэмжээ /осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө/	0	Тийм	Тийм	
7.2 Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	6	Тийм	Тийм	
7.3 Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ -техникийн/ га эзэлхүүн -биологийн /га	4	Тийм	Тийм	
7.4 Дүйцүүлэн хамгааллын арга хэмжээ	5	Тийм	Тийм	
7.5 Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах арга хэмжээ	5	Тийм	Тийм	
7.6. Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлийг нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ	2	Тийм	Тийм	
7.7. Байгаль орчны менежментийн удирдлага зохион байгуулалтын арга хэмжээ	3	Тийм	Тийм	

НАЙМ. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС

• Төсөл хэрэгжүүлэгч нь доорх хүснэгтийг “А, Б, В, Г” багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгагдсан арга хэмжээг тоогоор илэрхийлэх

Хяналт шинжилгээний дээж	А. Дээж авах цэгийн тоо	Б. Дээж авах цэгийн байршил	В. Давтамж (удаа)	Г. Төсөв (мян.төг)
Хөрс	16	Хөшөөтийн уурхай	4	13,850,000
Ус	12	Хөшөөтийн уурхай	4	26,732,000
Амьтан Ургамал	1	Хөшөөтийн уурхай	1	35,000,000
Агаар	10	Хөшөөтийн уурхай	2	64,500,000